

1
2011

FRI TANKE

Ikke vær skråsikker eller lettlurt

For ett år siden etterlyste Fri tanke en folkeaksjon for kritisk tenkning, nå er en den her. Startskuddet for aksjonen «Ingen liker å bli lurt» går nå, og forhåpentligvis er det en aksjon de fleste medlemmer i Human-Etisk Forbund kan slutte seg til og delta i. Det er Human-Etisk Forbund som har tatt initiativ til aksjonen, men tanken bak bør kunne gi gjenklang hos mange flere enn humanister/humanetikere.

I artikkelen knyttet til aksjonen som står på trykk i dette nummeret, rettes fokus mot deler av alternativbransjen. Det vil nok gjøre at noen tror at dette er først og fremst en aksjon mot den, men selv om det på mange måter også er det, er ikke det hovedpoenget. Hovedpoenget er å oppmuntre til kritisk tenkning, og da ikke forstått slik vi forstår det i dagligtale, som «negativ, kritiserende», men i filosofisk forstand – som åpen og undersøkende. Det betyr ikke at man skal være «vitenskapelig» i alt man foretar seg, selv om en åpen og undersøkende holdning er grunnleggende innen god vitenskap.

Hvorfor ser Human-Etisk Forbund det som sin oppgave å sette i gang en slik kampanje? Burde ikke forbundet konsentrere seg om forholdet mellom stat og kirke, sammenblanding av kirke og skole, humanistiske seremonier og livssynsfrihet?

Jo, fordi kritisk tenkning er en viktig bestanddel i en humanistisk livsholdning. Det handler om å bruke fornuften på en selvstendig og undersøkende måte. Men det å ha en åpen og undersøkende holdning er ikke noe vi mennesker gjør sånn uten videre, det er en egenskap som må oppøves.

– Vi må tørre å ta opp kampen mot alt det lettvinde som får skli gjennom, sier generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile.

– Vi må få folk til å stoppe opp og tenke seg om. Hvert enkelt menneske har et ansvar for sine egne handlinger, samtidig er det et stort ansvar å skulle tenke selv. Det ansvaret må vi ta. For oss selv, og for hverandre.

Vi ser at lurendreiere og svindlere har gode tider. Både magisk tenkning, der det påstås at du får dine ønsker oppfylt bare du ønsker deg det riktig, pseudovitenskapelige helsebløffer, farlige terapier, tro på at de døde ånder kan kontakte oss, konspirasjonstenkning og vitenskapsforakt har litt for gode kår. Hvis for få setter spørsmålsteget ved løse påstander og føleri, får lettvintheter og rene løgner raskt fotfeste.

Vi trenger kritisk tenkning fordi våre handlinger baserer seg på våre oppfatninger og tanker om verden. Tenker vi feil, risikerer vi å handle feil – noe som kan få negative følger for oss selv, andre og verden omkring oss. Det medfører et særskilt etisk ansvar i form av å undersøke våre overbevisninger og antakelser.

Så minst like viktig som det er å forholde seg kritisk til andres påstander, er det å være kritiske til oss selv og vår egen tenkning. Vi mennesker har nemlig veldig lett for å overse eller ignorere det som ikke stemmer med våre egne forutinntatte oppfatninger. Vi er preget av det som kalles «confirmation bias»: vi leter – av og til bevisst og av og til ubevisst – etter det som styrker våre egne synspunkter. Hvis vi ikke er oppmerksom på dette kan det gå galt av sted. Dette gjelder ikke bare hva vi tror om healing, alternativ og konvensjonell medisin, kosmetikk, matvarer, spøkelser, pseudovitenskap og hva som henger sammen med hva. Det gjelder også hvordan vi forholder oss til andre mennesker. Hvis du først har bestemt deg for hvordan et menneske eller en gruppe mennesker er, vil du lett kunne overse det som går i mot dine forutinntatte oppfatninger og bare se det som bekrefter dine fordommer.

Det er derfor budskapet i aksjonen er symbolisert med en tankestrek: Stopp opp og tenk deg om! Ikke vær skråsikker eller lettlurt!

Fri tanke har fokusert på kritisk tenkning flere ganger det siste året, både med å vise hvor vi mener det mangler kritisk tenkning i dag, og hvordan kritisk tenkning bør komme til syne, og i å fremme noen «huskeråd for kritisk tenkning». Det er å håpe at aksjonen kan være med å fylle verktøykassa til hver og en av oss med redskap for kritisk tenkning, det gjøres gjennom ervervelse av kunnskap og med stadig oppøving av vår kritiske sans.

Vi oppfordrer deg til å besøke nettsiden ingenlikeråblilurt.no og ta del i aksjonen!

PS Kanskje har vi forsøkt å lure deg i dette nummeret – men da håper vi at du er såpass kritisk tenkende at du gjennomskuer det.

Kirsti Bergh

Denne utgave:

Min tro – Fridtjof Nansen 4

Ingen liker å bli lurt 18

– Barna lærer meg å filosofere 24

Portrett:

Johan Galtung
Fredsforskeren, humanismen
og kulda 28

Menneskerettighetsspalten:
Tvangsretur Hellas 32

Mitt livssyn:
Anne Lise Ryel 34

Dødprat – da HU-nestleder ble
overbevist av et medium 36

Bokanmeldelser 42

Informasjonssider fra
Human-Etisk Forbund 45

Kristin Mile
generalsekretær i
Human-Etisk Forbund

Det handler om menneskeverd!

I Human-Etisk Forbund er det ulike oppfatninger, og vi er tilbakeholdne med å mene sterkt om allmenne politiske saker. Kravene i «Ingen er ulovlige»-kampanjen handler da heller ikke om å endre grunnlaget for vedtatt politikk, men om å rydde opp i noen menneskerettslig viktige gråsoner.

Fri tanke:

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten. Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

FRI TANKE
Tlf: 23 15 60 20
Faks: 23 15 60 21
E-post: fri.tanke@human.no

HUMAN-ETISK FORBUND
Tlf: 23 15 60 00
Besøksadresse:
Humanismens hus
St. Olavs gt. 27, Oslo

Postadresse:
Pb. 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo

www.fritanke.no

ANSVARLIG REDAKTØR
Kirsti Bergh
E-post: kirsti.bergh@human.no

REDAKSJON
Even Gran
E-post: even.gran@human.no

LAYOUT
JPG-Jungelpatroljen
www.jpg.no

TRYKK
Agderposten trykk as

MATERIALFRISTER 2010/2011 (med forbehold om endringer)
Nr. 2-2011: 1. mai
Nr. 3-2011: 1. august
Nr. 4-2011: 1. november

OPPLAG
Ca. 62 000

Humanismens menneskesyn kommer til uttrykk i FNs menneskerettighetserklæring: *Alle mennesker er født frie og like i verdighet og rettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.*

Humanismen er et livssyn basert på et optimistisk og positivt menneskesyn som stadfester individets ansvar både for seg selv og for fellesskapet. Det er derfor viktig å forsvare individets rettigheter, også gjennom å bidra til at fellesskap og myndigheter legger til rette for den enkeltes utvikling og muligheter for å gjøre ansvarlige valg.

Human-Etisk Forbund har sluttet seg til kampanjen «Ingen er ulovlige» nettopp ut fra forbundets menneskesyn og respekten for at alle individer innehar menneskerettigheter. Både det humanistiske og ulike religiøse livssyn vektlegger alle menneskers rettigheter og likeverd uavhengig av legal status, så derfor står vi sammen med en lang rekke organisasjoner og trossamfunn i å påpeke at dagens politikk ikke løser utfordringene med «papirløse» i Norge. Det er vår oppgave å påpeke menneskerettsbrudd, særlig på livssynsområdet, men også på forhold som berører menneskeverdet.

En stadig voksende gruppe rettsløse og rettighetsløse mennesker er en utfordring i mange samfunn i dagens verden. Særlig store er utfordringene for barn som er kommet hit basert på foreldrenes valg. Ulike europeiske land har tatt konsekvensene av tilsvarende situasjoner i sine land og gjennomført forskjellige regulariseringsordninger eller innført amnesti for å få bukt med den uholdbare humanitære situasjonen mange enkeltindivider lever under. Løsningen regjeringen ser ut til å ha funnet i Marie Amelies tilfelle, løser ikke utfordringene for de papirløse for øvrig.

Ved inngangen til Nansen-året er det fortsatt utfordringer å håndtere når det gjelder den gruppen mennesker vi omtaler som «papirløse». Fritjof Nansen var en av våre største humanister – i alle betydninger av ordet, og hans utrettelige innsats for humanitet og respekt for det enkelte menneske, uavhengig av statsborgerskap, bør forplikte oss også i dag.

I Human-Etisk Forbund er det ulike oppfatninger om både asyl- og innvandringspolitikk, og forbundet er tilbakeholdne med å mene sterkt om allmenne politiske saker. Kravene i «Ingen er ulovlige»-kampanjen handler da heller ikke om å endre grunnlaget for den politikken som er vedtatt, men om å rydde

opp i noen menneskerettslig viktige gråsoner: Barnekonvensjonens bestemmelser om at det skal tas hensyn til «barnets beste» og tilknytning til Norge må tillegges selvstendig vekt. Vi ber myndighetene nedfelle at disse hensyn skal gis forrang framfor innvandringspolitiske hensyn når et barn har levd i Norge i lengre tid. Dette er en forpliktelse i Barnekonvensjonen Norge ikke har lagt tilstrekkelig vekt på så langt.

I tråd med dette, er det beklagelig at utenriksministeren så langt ikke har vært noen pådriver for å opprette en individuell klageordning under Barnekonvensjonen. Situasjonen for flere av de «papirløse» barna, viser at det kunne det ha vært behov for også på hjemmebane

Alle mennesker må ha rett til helsehjelp uansett status som statsborger, asylsøker eller «papirløs».

Det må settes en grense for hvor lenge et menneske kan leve uten lovlig opphold og rettigheter i Norge. På et tidspunkt må humanitære hensyn tilsi at myndighetene har et menneskerettslig ansvar for dem det gjelder. I utarbeidelse av konkrete regler er det rimelig å ta hensyn til blant annet spørsmål om reell tilknytning til riket.

Det er nå mer enn syv år siden Utlendingsdirektoratet foreslo en lignende regularisering i Norge som den som har vært gjennomført i andre europeiske land. UDI skrev i april 2003: «På et eller annet tidspunkt kan det spørres om myndighetene får et ansvar for å skjære igjennom og få satt strek. Uansett opprinnelig årsak, vil tidsmomentet i seg selv reise spørsmål om myndighetenes forhold til menneskerettighetene.»

Det er på høy tid å følge opp UDIs forslag. De «papirløse» er faktisk her. De fleste av dem kommer fra urolige områder og totalitære stater. Noen har fått avslag på søknad om opphold. Andre har ikke mulighet til å returnere, for hjemlandene deres vil ikke ta imot dem. Kampanjen HEF har sluttet seg til, går ikke inn for å gi amnesti, men for en humanitær løsning for de «papirløse» som har levd lenge i en fastlåst situasjon. Kampanjen argumenterer ikke for at alle asylsøkere automatisk skal få opphold. Det ville undergrave både lovverket og asylinstituttet.

Men når menneskeverdet og rettigheter til medmennesker krenkes, må vi arbeide for å finne praktiske, pragmatiske løsninger. Her har det politiske miljø et særlig ansvar for å bringe norsk lov og praktisering av den i samsvar med våre menneskerettslige forpliktelser.

Det er Nansen-år i år, der fokus i stor grad er rettet mot polbragdene til Fridtjof Nansen (og Roald Amundsen). Heldigvis hører vi også om hans humanitærinnsats, Nansen var blant annet verdens første høykommissær for flyktninger. Men fritenkeren Nansen fortjener også litt oppmerksomhet. Da han døde i 1930, ble det holdt borgerlig gravferd fra trappa til Universitetets aula 17. mai. Året før skrev han essayet *Min tro*. Til tross for enkelte tidsmessige ubehageligheter, er teksten – som i vid forstand er en utbrodering av Nansens livssyn – verdt å lese også i dag:

Fritenkeren Nansens livssyn

«Det er nødvendig å bygge op en ny, rettfærdig morallov i samklang med tidsmessige synsmåter, befridd så meget som mulig fra overtro, og på grundlag av de gamle prinsipper om solidaritet og kjærlighet.»

Tekst: Fritjof Nansen (1929)

«Det er forunderlig hvor overordentlig sjelden man hører mennesker frimodig og åpenlyst gi uttrykk for sin tro, hva de virkelig tror i sitt innerste jeg, og i sine beste øieblikk; hvilke høiere makter de anerkjenner, om overhodet noe, hvilken fremtid som venter. Har det sin grunn i skyhet, en hensyntagen til andres overbevisning som de ikke ønsker å forstyrre? Eller er det fordi mange mennesker ikke har maktet å komme til en slutning om hva de virkelig tror? Muligens begge deler. Da Charles Darwin ble spurt om sin tro, svarte han: «Hvad mitt eget livssyn angår, er det et spørsmål som ikke angår andre enn mig selv. Men når De spør, kan jeg si at min synsmåte ofte kan svinge hit og dit. Jeg mener at generelt sett (og mer og mer eftersom jeg blir eldre), men ikke alltid, vilde det mest treffende uttrykk for mitt synspunkt kalles agnostisk.»

Men skjønt et menneskes tro til en viss grad iallfall er hans egen private sak, så kan den allikevel influere på hans handlinger og ferd i det hele, og kan derfor bli av betydning for hans medmennesker. Det er særlig påkrevet å undersøke de trosformer som er herskende i den merkelige

tidsalder vi lever i, for tross de mektige fremskritt videnskapen har gjort, og de stadige bevis på den hvite rases levedyktighet – tegn som kan ventes å inngyde tillit, livsglede og håp, så hører man ofte det engstelige spørsmål: Mot hvilket mål styrer menneskeheten? Hvad vil den vesterlandske kulturs fremtid bli? Krigen kan i høi grad ha bidratt til å skape denne mørke anelse om en forestående katastrofe, men den virkelige årsak ligger dypere. Den virkelige årsak ligger i den kjensgjerning, at den tenkende verden nu befinner sig i en vanskelig overgangsperiode – gamle, overleverte sannheter er blitt röknet og kastet til side, gamle trosbekjennelser og dogmer er stort sett forlatt, og det er ingen nye ferdige til å innta deres plass.

Hvorvidt det eksisterer absolutte sannheter kan vi verken bevise eller motbevise. Men da tenkeevnen er oss gitt, bør vi følgelig bruke den til å overveie de spørsmål som er av den største betydning for hele vår livsførsel, og vi må la vårt resonnement bli ledet av hva vi erkjenner å være sannheter i vår tid. Å tillate vår tro, vårt livssyn, å bli tyrannisert på bud og befaling – enten ulogisk eller ikke – av en annen person, en «Guds profet», har intet å gjøre med moral eller godhet. En befaling som «du skal tro»

er umoralsk. Hvis vi kan tvinge oss selv til å adlyde en slik befaling, så gjør vi det, ikke fordi vi er overbevist om at det er den naturlige, gode og rette ting å gjøre, men av frykt for å mishage en guddommelig makt, og derved utsette oss for straff. Dette er det motsatte av moral, fordi vi underkaster oss et fremmed despoti for derved å vinne noe. Slike bud er levninger fra tider da menneskene trodde på krigsguder, guder for hevn og belønning; sådanne som Israels Jahve. I våre dager kunde man vente at vi skulde ha vokset ut over slik overtro, og at vi skulde betrakte det som vår plikt efter evne å bringe vårt livssyn, vår tro, våre moralprinsipper i harmoni med vår fornuft, og å bygge vår livsførsel på prinsipper som vi betrakter som riktige og rettfærdige.

Når vi forsøker å danne oss et syn på tilværelsen og på verdensordenen, har vi intet annet til å lede oss enn våre iakttagelser – det vil si vår videnskapelige undersøkelse – og vår logiske tenkning. Vi føres derved til å anta at hele universet – den levende så vel som den livløse verden, den fysiske så vel som den åndelige sfære, beherskes av hva vi med en almindelig benevnelse kaller naturlover, og at disse lover bestemmer det forgangne og fremtiden. Vi kan ikke opdage noen fundamental forskjell på ubesjelet og

besjelet materie eller på fysiske og åndelige prosesser. De er alle deler og utslag av naturen. Organisk liv er en form for kraft, og er underkastet de samme lover som bestemmer elektronenes og himmellegemenes bevegelser. Vi vet ikke endnu hvordan organisk liv og dets former fra først av fremkom på vår planet; men det beviser ikke at vi aldri kan nå til sådan erkjennelse. Vi vet at det en gang må ha begynt her, og at det en gang må ophøre når solen er så avkjølet at temperaturen på jordens overflate synker under et visst nivå. Dette er en uungåelig tingenes gang i universets endeløse kretsløp. Enn videre vet vi at organisk liv er uløselig knyttet til visse former av materie, og vedlikeholdes ved krafttilskudd, og at det ophører ved tillintetgjørelsen av disse materielle former og stansningen av denne energikilde. Vi kan sterilisere materien og drepe alt liv. Det er derfor neppe logisk å anta at organisk liv er noe som er helt grunnforskjellig fra prosessene ved livløs materie – de er begge et produkt av fysisk eller kjemisk energi.

OG NU SJELEN?

Og nu sjelen? Den er en uløselig del av alle former for organisk liv – dyr og planter. Vi kan i virkeligheten ikke tenke oss noen levende form

uten en sjel, eller en sjel uten en levende form. Hvor livet begynner, begynner sjelens liv, og når livet ender, ender sjelens liv. Vi kan tale om en ubevisst og en bevisst sjel, men det er oss ikke mulig å trekke grensen hvor den individuelle, bevisste sjel begynner på det opstigende tilværelsestrin av organiske former fra de lavestående planter og dyr til de høieststående pattedyr og mennesket, mer enn det er oss mulig i utviklingen av det individuelle mennesket fra egget til voksen alder. Når begynte menneskets individuelle sjel sin tilværelse? Ved tankeforestilling? Jeg tror det. Hvis det så er, kan den fra først av ikke være en udelelig enhet, da den har sin opprinnelse fra to hovedbestanddeler, spermatozoer og egget, og den avleder sine spesifikke egenskaper fra begge disse kilder. Men nu har vi utviklingen av noen egg – for eksempel bienes, uten kjønnslig befruktning. Dette fører ikke bort fra min tese. De prosesser som danner den elementære sjel overføres med kjønnscellene fra foreldrene til avkommet, og kjønnscellene blir differentiert og adskilt på de tidligste stadier i hvert individs utvikling. Sjelen kan således betegnes som kontinuerlig som livet selv gjennom alle slektledd, men den vokser til «selvbevissthet», under utvikling-

en av hvert individ med høiere animalske former.

Nøie forbundet med dette spørsmål om en bevisst sjel er det gamle postulat om dens *udødelighet* som har sin grunn i vår frykt for tilintetgjørelse, eller rettere sagt i vårt ønske om å leve. Den påstand at sjelen vedblir å leve etter oppløsningen av legemet og dets organer – ved hvis prosesser den fremkom – står i så skarp motsetning til all fornuft at den ikke kan behandles som et videnskapelig problem. Ganske naturlig oppstår det spørsmål: På hvilket trin i utviklingen av de animalske former antas det at den individuelle sjels udødelighet opstod? Er den kun en særrett for mennesket? Men hvis så, besad da Neandertal-mennesket eller Pithecanthropos en udødelig sjel? Har en gorilla, eller en elefant, en hund, en tiger, en kylling, en slange, en fisk, en hummer, en østers – har hver av disse en individuell, udødelig sjel? Hvor er det en mulighet for å angi grensen? Og hvor i universet befinner sig denne utallighet av individuelle sjeler som fortsetter sin udødelige tilværelse? Muhamedanerne er muligens langt mer eksklusive, idet de påstår at et udødelig liv er de mannlige veseners prerogativ, og at de kvinnelige skapninger ikke besidder det; men herimot vil nok utvilsomt våre moderne

«Man kan ikke vente at moralregler skal være mer absolutte og evigvarende enn andre menneskelige ideer.»

kvinnesaks-forkjempere nedlegge en skarp protest.

Sjelen i sin høiere utvikling er impulser, følelser, erindring, forestillinger, bevissthet, vilje og tanker. Vi kan ikke tenke oss disse virksomheter forbundet med enkeltværende elektroner eller atomer; vi må heller anta at de oppstår ved et samarbeide av elektroner eller atomer innenfor et umåtelig komplisert system. Våre undersøkelser beviser at disse legemets og sjelens virksomheter er avhengige av kjemisk kraft. Når legemet og dets organer er gått til grunne, og de deler av det innviklede system som danner sjelens sæte er adspredt, må disse sjelelige egenskaper ophøre, og den individuelle sjel kan ikke lenger eksistere som sådan; hvis den

fortsetter sin tilværelse, må den være noe helt forskjellig, beøvet alle karakteristiske egenskaper ved den sjel som var en del av legemet. Og hvad er i virkeligheten vår individuelle sjel? Den er uløselig knyttet til hver del av vårt legeme, ikke blott med hjernen og nervesystemet, men med hvert funksjonerende organ, hver muskel. Forandringer som inntreder, ikke bare med hjernen, men med andre deler av legemet, – med kjønnskjertlene og andre kjertler, – kan fullstendig forandre den menneskelige sjels natur, menneskets hele karakter, og omdanne ham til en helt forskjellig personlighet, god eller ond, moralsk eller umoralsk. Ved for eksempel å foreta en operasjon på en håpløst seksuell forbryter kan man omskape

ham til en ganske anstendig, moralsk person. Sjelens særegne egenskaper kan elimineres del for del fra hjernen, inntil intet er tilbake uten den mentale aktivitet av et lavtstående dyr. Legg merke til den gradvise sjelsdegenerasjon hos et menneske angrepet av syfilis. Hvilken sjel skal leve videre?

For mange mennesker kan det være en trøst å tro at sjelen er udødelig, og at det er et liv etter dette hvor det kan gis et vederlag for lidelser og mangler ved denne jordiske tilværelse; men det er selvfølgelig en mindre egoistisk, en stoltere og sundere tro å mene at vårt liv er *her og nu*, at vi er forbigående ledd i en uavbrudd kjederekke fra fortid til fremtid, at vi kun lever videre i kraft av våre tanker og handlinger, og i våre efterkommere, og at vi derfor må utrette det beste vi formår i dette ene liv. Dette livssyn er skikket til å styrke solidaritetsfølelsen, og det danner et sundere grunnlag for vår livsførsel, og for samfundets fremskritt enn foreldede illusjoner og påstander, og en teori som hviler på den egoistiske tanke om individets frelse i et annet liv.

Men denne vilje er ikke fri og uavhengig. Den er selv en arvet egenskap, og kan være blitt styrket eller svekket ved oppdragelse og miljø. Dens virksomhet er hvert øieblikk bestemt av foregående årsaker. Et individ kan derfor i virkeligheten ikke mer skape sin egen karakter enn et tre kan skape sine egne grener. Enten en mann blir hva man kaller god eller slett, moralsk eller umoralsk, og hvilke anskuelser han har, beror helt og holdent på hans arvede egenskaper, og hvordan de er blitt påvirket og utviklet ved oppdragelse og miljø.

KAN DET VÆRE NOE FORMÅL MED DET HELE?

De som frykter for at denne lære kan utsette ansvarsfølelsen som er så viktig for alt sosialt liv, kan muligens finne trøst i å vite, at i det øieblikk vi handler tror vi alle at vår beslutning er fri. Selv den mest utpregede determinist handler under den illusjon at når han er i tvil om hva han skal gjøre, så avhenger hans endelige beslutning av ham selv, og ikke av tidligere årsakers resultater. Denne idé, selv om den er en illusjon, synes å være nød-

Når vårt blikk i en stjernelys natt løftes mot himmelrummet og vandrer innover det uendelige rum mot andre melkeveier, og vi henrykkes av det heles vidunderlige storhet, av dets sublime majestet, får vi en følelse av at dette er, alltid var, og alltid vil være, og krav på mening og formål svinner inn til betydningsløse bagateller. Engang for uendelige tidsrum tilbake opstod og utviklet det organiske liv sig på denne lille planet, og en dag vil det igjen forsvinne. Er det ikke å forlange for meget at det også skulde ha en mening, et formål utenom sine egne alltid skiftende foreteelser? Vi kan si at formålet med at kornet gror på våre marker er å skaffe føde for mennesker, da jo kornproduksjon er vår spesialitet, men det vilde være latterlig innbilning å si at solen skinner for å få vårt korn til å vokse, eller å tro at formålet med stoff og kraft er å gjøre vår tilværelse mulig på denne klode.

For mange mennesker synes det å være meget vanskeligere å opgi tanken på et formål med eksistensen og en viss verdensplan enn å godta determinismens lære, og forkaste ideen om den frie vilje, uaktet den ene er en uundgåelig følge av den annen. Men det gjelder her som i tilfellet fri vilje, vi handler ikke overensstemmende med teori; - i praksis handler vi alle som om det skulde være en hensikt med vårt liv. Vi kan ikke mer komme vekk fra denne ide enn fra ideen om en fri vilje; den er for dypt rotfestet i den menneskelige natur, idet den er bestemt av tidligere årsaker.

Det er imidlertid innlysende at når den såkalte materialistiske livsanskuelse ovenfor skissert, utspredtes og gjennomtrenger almindelige menneskers tankeliv, blir alle deres filosofiske og religiøse forestillinger om tilværelsen dypt rystet. Gamle tros-setninger, gamle religiøse systemer, dogmer og overtro som dannet de viktigste holdpunkter for deres livsanskuelse, kan ikke lenger opprettholdes, og det er neppe noen fyldestgjørende og tilfredsstillende nye doktriner som kan innta deres plass. Verre imidlertid enn dette er det faktum at ideen om moral hittil almindeligvis var knyttet til religionen, at de gjengse moralregler hovedsakelig hadde sin opprinnelse i overtro, og at man måtte adlyde dem for å behage noen overnaturlige vesener, eller for å erholde en belønning her eller i et annet liv. Mennesker som oppdager villfarelsen i sine gamle overtroiske forestillinger og kaster dem over bord, kan derfor også komme til å kaste sine etiske grunnsetninger over bord uten å være i stand til å finne nye. De taper således sin åndelige balanse, sitt fotfeste i livet. Deres moralske og sociale ideer

blir et bytte for tidens vinder eller forsvinner i smeltedigelen. Denne tingenes tilstand vil uundgåelig skape uro, uvisshet, forvirring og villfarelse som ofte forgrener sig videnom i likhet med kommunistiske ideer, og det øver en uheldig innflytelse på alt sosialt liv, og på samfundets lykke. Det lammer håpet om en bedre fremtid.

DRØMMER OM EN NY TIDSEPOKE

Men tros alt dette drømmer vi om en ny tidsepoke for menneskeslekten, om et lykkeligere liv, om vedvarende fred, om brorskap og velvilje mellom individer, klasser og folkeslag, om gjensidig tillit og samarbeid. Kan denne drøm virkeliggjøres? Det finnes folk som tror at en bedre verden kan skapes ved plutselig iverksatte forbedringer, ved diktatoriske befalinger, ved makt, ja, selv ved revolusjoner. Det var folk av denne innstilling som foreslo å «drive krigen ut med krig», men alt de oppnådde var ødeleggelse. Det gamle ord om at Beelzebub må drives ut ved Beelzebub er et farlig ordtak. Ondt vil skape mer ondt, krig mer fiendtlig følelse, og bruken av tvang nødvendigheten av mer tvang. Den vedvarende bedring av verdenslivet nås ikke ved snarveier av denne art; den må komme ved gradvis vekst innenfra. Den kan kun vinnes ved kunnskap og opplysning, og tiden dertil er nødvendig. Det hjelper ingenting å si at menneskene skal først søke Guds rike, med mindre vi vet hva slags Gud det er, og om han kan tilfredsstille tidens krav. Guden kan ikke lenger være et despotisk overnaturlig vesen der gir bud som vi må adlyde enten vi finner dem rimelige eller ikke. Han må være godhetens kilde, det moralprinsipp som skal lede all vår gjerning og ferd i livet.

Man kan ikke vente at moralregler skal være mer absolutte og evigvarende enn andre menneskelige ideer. Det er naturlig at det som betraktes som moralsk vil skifte efter tid og omstendigheter. Mange moralske bud som fremdeles forkynnes den dag i dag, er vitterlig tilbakelagt stadium, ja, de er endog skadelige. La oss ta et eksempel på hva der betraktes som seksuell moral. Efter et prinsipp er formålet for seksuell forbindelse den å få barn. Det er derfor moralsk å få dem, og umoralsk å forhindre undfangelse, selv om barnene uundgåelig fødes for å tilbringe sitt liv i elendighet og med dårlig helbred.

La oss så se på den nasjonalistiske morallov. Når en mann virker for sitt land, må han sette sine egne private moralprinsipper ut av betraktning; hvis han ser en vinning for sin nasjon ved denne oppgivelse, antas det å være hans moralske plikt å lyve, bedrage, stjele hemmelige dokumenter, røve

«Krig er negativt og vil før eller senere lede til undergang, mens godvilje og samarbeide er positive og danner det eneste trygge grunnlag til å bygge en bedre fremtid på.»

Uopløselig forbundet med disse spørsmål er det gamle problem om den frie vilje. Når alt som hender er underkastet naturloven, når alle våre handlinger, store eller små, bestemmes av de endeløse rekker av årsak og virkning i fortiden, er det naturligvis ingen plass for fri vilje, og det kan virkelig ikke bli noe ansvar i den forstand som vi i almindelighet oppfatter det. Alle de ærlige forsøk som er blitt gjort av store tenkere på å omgå dette enkle faktum, synes mer eller mindre forjeves. Naturens lover er ubønnhørlige, vi kaller denne årsak «vilje» eller «Gud». Et menneskes hele personlighet, hans egenskaper, hans karakter – bestemmes av fødsel og miljø, av arv og oppdragelse. Det kan kanskje sies at en sterk mann kan mer eller mindre opdra sig selv, og danne sin egen karakter ved egen vilje.

vendig for samfundets trivsel, og det er neppe mulig å utrydde den i praksis fra den bevisste sjel som den er en del av – en sjel hvis tilværelse bestemmes av foregående årsaker.

I nøie sammenheng med denne deterministiske lære er spørsmålet om formål. Hvis alt bestemmes av naturlovene, hvordan kan det da være noe formål med det hele? Sannheten er at de evige lover *er fordi* de er, og kan ikke tjene noe formål utenom sig selv. Enkelte resonnerer imidlertid så at hvis det intet formål er, da blir hele det universelle liv meningsløst. Men dette beviser intet. Hvem har rett til å påstå at universet må ha en mening? Mening og formål, er det i virkeligheten ikke egoistiske ideer som tilhører vår lille, organiske verden? Er de anvendelige på universet og dets evige kretsløp?

«Kjærlighet og toleranse er de skjønneste trær i skogen.» Nansen-passet var et internasjonalt anerkjent identitetsdokument for statsløse flyktninger. Foto: Arkivverket

og myrde. Og hvis han har hell med sig, roses han som en stor fedrelandsvenn og sitt lands velgjører. Hvis en mann blir befalt å reise til et fiendtlig land som spion, er det hans moralske plikt å reise, og ved hjelp av knep å få avsløret fiendens hemmeligheter. Hvis han gripes, vil han bli skutt, og de soldater som får befaling til å skyte ham, er moralsk forpliktet til å gjøre det, selv om de muligens er overbevist om at han i virkeligheten er en utmerket mann med fremragende moralske egenskaper.

Det er nødvendig å bygge op en ny, rettferdig morallov i samklang med tidsmessige synsmåter, befridd så meget som mulig fra overtro, og på grunnlag av de gamle prinsipper om solidaritet og kjærlighet. Det må

tydelig understrekes at moralregler ikke er bud som vi må adlyde på grunn av frykt – det laveste instinkt hos mennesket – men at de er gode i sig selv, fordi deres overholdelse fremmer menneskenes lykke her i livet, og har ingenting å gjøre med den egoistiske tanke om en individuell frelse i en annen verden. Som regel kan det vel sies at moralske handlinger er sådanne som i sine sluttvirkninger er et gode for individet som for samfundet, mens umoralske handlinger er de som til slutt skader samfundet eller individet, eller begge.

MOT TIL Å KASTE TIL SIDE GAMLE PLAGG

Hvis vi virkelig har håp om å kunne nærme oss en bedre fremtid for men-

neskeheten, er den første betingelse å ha mot, og ikke la os beherske av frykt. Vi trenger mot til å kaste til side gamle plagg som har hatt sin tid, og ikke lenger passer for de nye slektledds behov; vi må arbeide rolig og med tillit for å kunne legge et nytt og tryggere grunnlag for den enkeltes så vel som for samfundets etiske liv. Fremfor alt må vi ikke tillate frykt å holde mistillit og fientlige følelser mellom klasser og nasjoner i live, da dette er den alvorligste trussel for fremtiden. Nasjonene frykter hverandre, og har den oppfatning, at for å beskytte sin fremtid er det nødvendig å væbne sig mot enhver nabo. Vi ser at noen av dem synes også å mene at krigsmakt øker deres evne til å holde en mulig fiende undervunnet, men for en upartisk tilskuer må denne metode vise sig å ha nettopp den motsatte virkning. Det er jo innlysende at så lenge som denne slags synsmåter er de herskende blant nasjonene, er det intet håp om å sikre en varig fred. Hvis nasjonene kunde overvinne den gjensidige frykt og mistillit hvis mørke skygge nu kastes over verden, hvis de kunde møtes med tillit og velvilje for å ordne sine mulige uoverensstemmelser, vilde de lett kunne være i stand til et samarbeide som vilde sikre en varig fred til velsignelse for hver enkelt av dem, til lykke for den hele verden. Et annet nedslående faktum er mangelen på nesten enhver art av moral i internasjonal politikk, og i nasjonens holdning overfor hverandre helt frem til våre dager. Hva de enn måtte ha bekjent med sine leber, i praksis har det allikevel hersket et åpenbart anarki, som gav en nasjon rett til å foreta sig hva det skulde være når den bare hadde den nødvendige makt i beredskap. Det kan fremholdes at siden opprettelsen av Folkeforbundet og den permanente rettsdomstol i Haag har det i allfall til en viss grad skjedd en forandring. Men muligens blev disse institusjoner satt på fote ikke så meget av kjærlighet til retten som av hensyn til sikkerhet. Det står ennu tilbake å se om de makter som gikk i borgen for disse institusjoner finner det formålstjenlig å redusere sine rustninger.

Og hva klassekamp angår, er det i sannhet vanskelig å forstå hvorfor alle disse streiker og «lock-out» er fremdeles er nødvendige, og hva grunnen er til at klassene ennu ikke har sett en utvei til å finne en mer rasjonell måte

å avgjøre sine tvister på. Det er åpenbart følgen av en beklagelig mangel på solidaritetsfølelse på begge sider. Når man tar i betraktning alle moderne oppfinnelser og fremskritt i videnskap, bedre hygiene og medisinsk hjelp, skulde det selvfølgelig være mulig materielt å forbedre alle klassers livskår for å gjøre livet rummeligere, rikere, sundere, og lykkeligere for alle borgere, og derved i høi grad utjevne forskjellen mellom fattige og rike. Ved moderne forbedringer i arkitektur kan beboelsesleiligheter bli mer praktiske, og mer komfortable for de fattige klasser. Det i høi grad forbedrede kommunikasjonsvesen, automobiler, rutebusser, sporvogn, jernbaner, o.s.v., gjør det mulig for folk å bo rummeligere, i stedet for å stuves sammen i trange gater. Radio, kino, grammofon og andre oppfinnelser gjør det mulig for nesten alle å skaffe sig underholdning; og i betraktning av at toi kan kjøpes billig, ser de fleste mennesker sig i stand til å klå sig ganske pent. Vi har således midler til å skape en lysere, mer tilfredsstillende tilværelse for alle mennesker, og det er overlatt til oss å bruke disse midler. Vi skulde derfor ha grunn til å se fremtiden i møte med tillit og håp.

Sociale spørsmål kan ikke lenger løses ved klassekamp mer enn internasjonale problemer kan avgjøres ved krig mellom nasjoner. Krig er negativ og vil før eller senere lede til undergang, mens godvilje og samarbeide er positive og danner det eneste trygge grunnlag til å bygge en bedre fremtid på. Hvis alle klasser kunde møtes i full tillit, med samme iver etter å kunne virke sammen for å opnå en varig bedring i alt som vedrører et folks liv og forhold, da, kun da, vil man kunne opnå en ordning til gagn for alle parter. Borgerne må rolig undersøke sitt lands naturmuligheter, hva bedriftsliv de rummer, og hvordan disse praktiske foretales blandt de forskjellige klasser og blandt folket på rett og rettferdig måte. Men for å nå dette ønskemål må hver klasse naturligvis være beredt til å bringe ofre. Det som er nødvendig er at følelsen av solidaritet og nestekjærlighet må gjennomtrengte alle våre handlinger og tanker. Og vi skal alltid huske på at kjærlighet og toleranse er de skjønneste trær i skogen.

KLARSYNTE PAUL
Daglige oppdaterte horoskop. Nå halv pris for jomfruer.
800 61 900
Tjenesten koster kr 0,- fra fasttelefon.
Fra mobil gjelder mobilskapenes priser.

Jakter på fortellinger fra grasrota

Har du vært aktiv på grunnplanet i Human-Etisk Forbund? Hild Haaheim vil formidle historien til grasrota i forbundet, men er avhengig av at menneskene som har noe å fortelle tar kontakt.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

Hild Haaheim er organisasjonssekretær i Human-Etisk Forbunds fylkeslag i Østfold, men holder i tillegg på å avslutte sin masteroppgave i faglitterær skriving. Nå har hun mottatt 50 000 kroner fra Borghild Roes studiefond, som deler ut midler til en eller flere søkere som foretar studie, reise, utredning eller lignende innen livssynshumanistiske formål. For disse pengene skal hun samle inn fortellinger fra Human-Etisk Forbund.

– I jubileumsboka til historiker Paul Knutsen, *Livet før døden*, er det naturlig vis ikke plass enkeltmedlemmers historier og fortellinger fra jobbing på grunnplanet. Det jeg ønsket å gjøre, er å samle sanne fortellinger, sier Hild Haaheim.

Prosjektet setter hun i gang med i midten av mars og holder på fram til sommeren. Nå er hun interessert i å komme i kontakt med folk i alle aldre, som er eller har vært engasjert på lokalplan i organisasjonen. Det være seg for femti, tretti eller tjue år siden eller i dag.

– Tanken er at folk enten skriver selv, eller så kan de fortelle meg en historie. Det er plass til begge deler her. Jeg ønsker alle slags historier fra livet i HEF. Både suksesser og nederlag, enkelthistorier som er øyeblikk-skildringer og fortellinger som spenner over lengre tidsløp. Jeg ønsker altså å få tak i historier om hvordan det er og har vært å jobbe som med alle mangslungne oppgaver som skal løses av medlemmer og tillitsvalget i HEF

– Hva slags historier tror du er der ute?

– Jeg tror det er veldig mange forskjellige historier. Folk har hatt forskjellige oppdrag. Noen har jobbet

bare med en ting, som konfirmasjon, mens andre har jobbet med å etablere lokallag. Og folk har hatt forskjellige innfallsvinkler til det å engasjere seg og jobbe i forbundet. Det er en bredde som trenger å bli synliggjort, understreker hun.

– Dessuten har det jo vært forskjellige linjer i HEF opp gjennom tidene. Hvordan har de politiske linjene i hovedorganisasjonen gjenspeilt seg ute i organisasjonen? Eller er det slik at organisasjonen lever sitt eget liv på grunnplanet og så foregår det et parallelt liv sentralt? Hvordan har folk på grunnplanet opplevd dette forholdet?

– Er du også interessert i folks «personlige dannelsesreise» i HEF, eller er det mer det organisatoriske du er ute etter?

– De personlige historiene er også viktig. Hva har det betydd for deg personlig å være i forbundet, er en viktig vinkling. Jeg vet ikke noe om det, men har lyst til å vite noe om det. Jeg tror at når man får inn mange historier er det ikke en eller fem som er sanne, men hele bredden er på en måte sann, fordi det er mange stemmer som snakker.

– Blir dette bok?

– Da må jeg nok ha mer finansiering – 50 000 er ikke mye i forhold til et bokprosjekt! Alt avhenger av hva jeg får inn av stoff, men dette kan jo være et forprosjekt. Poenget er å publisere, og hvis det ikke blir bok i første omgang, blir det publisert på nettet. Jeg har tidligere laget nettidsskrift og vil nok lage en lignende publiseringsløsning.

– Kan vi se for oss at dette kan ende som en slags «Humanistisk råtekt»?

– Ja, kanskje det! Jeg begynner i en bitteliten ende. Her er det tusen-

Ikke Humanismens hus og Kristian Horn denne gang. Hild Haaheim vil supplere HEFs historie med fortellinger fra grasrota utover landet.

vis av mennesker som har sine forelinger, og landet er langt som bare det. Jeg synes ikke minst det er viktig å få historier fra landsdelene lengst unna Oslo; Nordland, Troms og Finnmark. Jeg vil ikke begynne i Oslo, men heller avslutte der.

Men for at Hild Haaheim skal komme i gang, er hun avhengig av at du tar kontakt!

KONTAKTINFO:

humanist.fortellinger@gmail.com
Tlf. 917 02 369

Fylkeskontor fylt av ordfører kandidater

I januar ble organisasjonssekretær Silje Guleng i Human-Etisk Forbund Hordaland nominert på topp på Askøy SVs valgliste og er dermed partiets ordfører kandidat under høstens kommunvalg. Med det er hun den andre organisasjonssekretæren i forbundet som stiller som ordfører kandidat i den kommende valgkampen, og den andre kandidaten som til daglig holder hus i fylkeskontoret i Bergen. Tidligere er nemlig Gulengs organisasjonssekretærkollega Marte Mjøs Persen enstemmig innstilt som Arbeider-

partiets ordfører kandidat i Bergen. Dengang lovte hun Fritanke.no – om hun vant valget – å sørge for en kommune som var velvillig innstilt til bygging av livssynsnøytrale seremonilokaler. Det samme gjør Guleng.

– En politisk fanesak for meg vil være å få bygget et kulturhus på Askøy, som naturligvis skal inneholde et livssynsnøytralt seremonirom. Ellers er jeg veldig opptatt av miljøspørsmål, som var grunnen til at jeg har valgt å være aktiv i SV.

Neste nummer

I neste nummer av Fri tanke presenterer vi høstens humanistiske verdens-kongress i Oslo. Temaet er fred og humanisme. I tillegg går vi inn nærmere inn i materien religion og barn, slik vi egentlig lovte vi skulle i dette nummeret. Vi spør *Er religiøs oppdragelse skadelig for barn? Står barn og foreldres religionsfrihet i konflikt med hverandre? Skal staten sette grensene?*

EVELYNS TAROTKORT

Syk? Deprimert? Skilsmisse? Det finnes alltid en løsning.

800 61 900

Tjenesten koster kr 0,- fra fasttelefon. Fra mobil gjelder mobilskapenes priser.

Elle melle, hvem går ut?

Det er snart dags for det eneste valget i Human-Etisk Forbund der det pleier å være flere kandidater enn det er verv, nemlig valget til nytt hovedstyre.

Tekst: Kirsti Bergh

Valghomiteen i Human-Etisk Forbund (HEF) har sittet ringside og fulgt Hovedstyrets arbeid de knapt to årene som er gått siden forrige valg. Men uavhengig av hva valgkomiteen bestemmer seg for, har selvsagt de sittende styremedlemmene gjort seg sine tanker om gjenvalg eller ikke. Fri tanke har stilt styremedlemmene følgende spørsmål.

1. Stiller du til gjenvalg?
2. Hvorfor er du en viktig ressurs i Hovedstyret?
3. Hva er de viktigste sakene for HEF framover?

Leonid Rødsten

Nestleder (vært med siden 2007):

1. Ja.
2. Jeg har etter hvert lang fartstid. Det har gitt erfaring jeg tror kan være godt å ha med videre i styret. Jeg har

også fått mange gode kontakter som er bra å ha med seg videre. Dessuten har jeg bred erfaring fra arbeid som aktivt tillitsvalgt i forbundet. Jeg er fortsatt tillitsvalgt i både lokallag og fylkeslag.

3. Først og fremst skal vi glede oss over fortsatt god medlemsvekst. HEF har en meget god økonomi for tida. Det gir oss gode muligheter for å lette arbeidet for de mange aktive tillitsvalgte som jobber hardt, blant annet med seremoniarbeidet. Jeg vil gjerne bidra til å bruke den gode økonomiske situasjonen til å finne gode løsninger som kan gjøre det lettere å bli aktiv. Det igjen kan gi våre mange aktive medlemmer mer tid til å drive det som alle, ifølge siste medlemsundersøkelse, er opptatt av: arbeidet for livssynslikestilling og mot statskirke og kristendominans i barnehager og skoler.

Arbeidet med å etablere livssyns- nøytrale eller livssynsflexible seremonirom er viktig. Vi må sørge for at humanistisk gravferd blir et reelt tilbud til alle i hele landet.

Flere medlemmer gir også nye behov, og kanskje nye tilbud? Vi har omsider startet opp arbeidet med å utrede vårt arbeid på omsorgssektoren. Vi er også i gang med å finne ut av hvordan vi i forbundet kan bidra til å videreutvikle det frivillighetsarbeidet som drives av våre medlemmer. Mange av våre medlemmer driver frivillig arbeid innen omsorgssektoren, på mange forskjellige områder. Vi må få kartlagt dette arbeidet og bidra til at godt omsorgsarbeid kan drives i framtida. Samtidig må vi avklare forholdet vi har til krav om livssyns- nøytralt tilbud og livssynslikestilling, innen omsorgssektoren.

Tove Brekken

Styremedlem (siden 2009):

1. Ja.
2. HEF er en kompleks organisasjon med mange ledd og mange hensyn å ta, både når det gjelder ansatte og tillitsvalgte. Vi har også store geografiske variasjoner og ulike utfor-

Hvem skal ut? Fra venstre, økonomileder Kjersti Øyslebø Brataas vil gjerne fortsette, vil Andreas Heldal-Lund? Tidligere HUF- leder Lars-Petter Helgestad har i kraft av det allerede blitt byttet ut med nåværende HUF-leader Dan-Raoul Miranda. Anja Jergel Vestvold, Lillian Hjorth og Leonid Rødsten vil gjerne fortsette. Baard Thalberg og Randi Hermanrud sier farvel, mens Reidar Thorsen er de ansattes representant og ikke på valg. Åse Kleveland var ikke tilgjengelig for kommentar. Foto: Even Gran

dringer i forbindelse med organisering av typiske HEF-aktiviteter. Jeg mener jeg bidrar med en god kombinasjon av evne til å være opptatt av prinsipper og evne til å få til pragmatiske løsninger. Jeg er også opptatt av at hovedstyret skal ha kontakt med grasrota i organisasjonen samtidig som vi tar ansvar for de overordnede målene.

I tillegg prøver jeg å gjøre mitt beste for å bidra til at vi har mange gode og nyttige diskusjoner i styret og at styret skal fortsette arbeidet med å jobbe sammen med resten av organisasjonen – til det felles beste.

3. HEF er en humanistisk livssynsorganisasjon – og det må vi ikke glemme! Vi må fortsette å være opptatt av statskirkeordningen, skolegudstjenester, barnehagegudstjenester og RLE-faget. Samtidig skal vi fortsette med å tilby humanistiske seremonier av høy kvalitet. Dette oppfatter jeg som våre kjerneoppgaver. En viktig utfordring for HEF som organisasjon i årene som kommer, tror jeg er spørsmålet om vi i fremtiden vil kunne basere oss på frivillighet i like stor grad som vi gjør i dag.

HEF skal også være en tydelig representant for det humanistiske livssynet og menneskerettigheter.

Robert Rustad

Styremedlem (siden 2009):

1. Ja.
2. Jeg har nå én periode i hovedstyret og mener jeg har mer å bidra med. Jeg er opptatt av HEF og humanistiske spørsmål og synes det er en stor utfordring å kunne bidra med mine evner i en så viktig organisasjon som HEF er i det norske samfunnet. Jeg tror mine bidrag er erfaring fra organisasjonen HEF, samt en bred bakgrunn fra samfunnslivet

ellers. Jeg har arbeidet med menneskerettighetsspørsmål i likestillings-sammenheng (rettigheter for funksjonshemmede), og jeg mener jeg bidrar til å gjøre sakene vi behandler i hovedstyret bedre opplyst og dermed bedre behandlet.

3. Jeg tror HEF i årene som kommer kan utvikle en enda viktigere stemme i diskusjonene om menneskeretter og likestilling (ikke-diskriminering). Jeg tror også HEF kan – må – bli enda tydeligere på egen plattform og egne mål om den sekulære stat. Livssynssamfunnenes rolle vil endres når kirken fristilles fra staten. En slik utvikling vil endre status for alle livssynssamfunn. Endringen vil medføre et behov for en tydeligere ikke-religiøs stemme – og lederorganisasjon – i forhold til politikere og offentlighet. Den røsten – og rollen – bør være HEFs. Forbundet har ellers et stort vekst- og utviklingspotensial gjennom samarbeidet med Humanistisk Ungdom, som må utvikles videre. I tillegg må HEF møte utfordringen med å synliggjøre organisasjonen for det norske samfunnet med andre – og flere – virkemidler enn seremoniene. Her peker kulturfronten, og humanistiske kulturuttrykk, seg ut som et viktig satsingsområde. Dette ønsker jeg å være en sentral bidragsyter til i tiden som kommer.

Anja Jergel Vestvold

Varamedlem (siden 2009)

1. Ja.
2. Jeg ønsker å fortsette fordi jeg mener at jeg kan bidra til å utvikle HEF videre ved å være med i Hovedstyret. Samtidig så føler jeg at den tiden jeg har vært med har gått mye til å finne ut av hvordan styret fungerer og jobber, og tenker at jeg først nå er såpass inne i det at jeg kan fokusere på saker og kreativitet i arbeidet. Jeg tror at jeg er en viktig ressurs fordi jeg jobber i både lokallag og fylkeslag og tar med meg mye av den erfaringen inn i styret. I mitt lokallag er det relativt store avstander, og det er mye bygd både i Numedal og i Buskerud. Selv om det i km ikke ligger langt fra store byer, er det veldig langt i holdning og handling i forhold til livssynslikestilling og det HEF står for. Det tror jeg er en god erfaring å ha med. Samtidig er jeg engasjert og veldig opptatt av å fronte HEF på en positiv måte.

3. Det vil bli viktig på en god måte å takle den store veksten som HEF opplever både i medlemmer og brukere av seremonier. HEF trenger å finne en måte å engasjere nye tillitsvalgte på, og å ta vare på de som allerede er det. Det er viktig å bygge ungdomsorganisasjonen. Det er også viktig å være tydelig i forhold til hvordan vi forholder oss til dagsaktuelle saker, og å passe på å holde våre prinsipper om menneskerettigheter og fremme av humanisme i samfunnet langt fremme og gjøre dette aktuelt.

Lillian Hjorth

Varamedlem (siden 2009)

1. Ja.
2. Som daglig leder av Menneskerettighetsakademiet arbeider jeg daglig med aktuelle menneskerettighetsspørsmål samt utfordringer knyttet til det flerkulturelle, inkludert flerreligiøse, samfunn. Jeg håper og tror at denne kompetansen er nyttig og relevant for Hovedstyret.

3. HEF er en organisasjon som fortsatt bør engasjere seg bredt. Arbeidet i forhold til de prinsipielle spørsmålene knyttet til skillet mellom stat og kirke, samt tilrettelegging av offentlige tjenester slik at de også passer humanister og ikke-religiøse, må fortsette med full kraft. Som Norges største livssynssamfunn etter Den norske kirke, kan HEF bruke sin tyngde også i mer dagsaktuelle saker. Blir menneskeverdet tråkket på, må HEF være på banen. Engasjementet i forhold til de papirløse var i så måte riktig og viktig.

I vårt stadig mer flerkulturelle samfunn blir spørsmålet stilt om HEF bør møte andre religioner/livssyn med dialog eller konfrontasjon? Svaret må være «både og». Andre religioner og livssyn må møtes med respekt og det systematiske dialogarbeidet – som HEF lenge har vært en vesentlig del av – bør fortsette. Imidlertid må ikke dette stenge for den viktige religionskritikken. Som en humanistisk organisasjon fundamentert i menneskerettighetene, må HEF gi klar beskjed når dogmer og religiøs praksis innebærer intoleranse, diskriminering og overgrep. Eksempelvis mener jeg at HEF, på en mer aktiv måte, kan engasjere seg i forhold til barn og unge som lider overlast i religionens navn.

VIL SLIPPE TIL NYE KREFTER

Økonomileder Kjersti Øyslebø Brataas gir overfor Fri tanke uttrykk for at hun ønsker å stille til gjenvalg, men har ikke utdypet dette mer. Styremedlemmene Baard Thalberg og Randi Hermanrud tar derimot ikke gjenvalg.

– Jeg ble valgt til vara i 2002. I den perioden ble jeg innkalt og møtte så ofte, at jeg i praksis var med i styret, og siden 2005 har jeg hatt fast plass i Hovedstyret. Jeg har med andre ord vært med i toppen i ni år, i tillegg til ti år som fylkesleder i Finnmark. Det er på tide noen andre får slippe til. Jeg har fått satt mitt fingeravtrykk på denne organisasjonen, meddeler Thalberg.

Siden han fortsatt praktiserer som vigsler og gravferdstaler, i tillegg til å lede organisasjonskomiteen for høstens Verdenskongress, vil han ikke forsvinne helt ut.

Randi Hermanrud forteller at hun allerede i høst meddelte valgkomiteen at hun ikke tar gjenvalg.

– Det er det to grunner til. For det første synes jeg det er fint å la andre få muligheten, og for det andre ønsker jeg å bruke mer tid på min datter. Hun har hatt mange barnevakter på grunn av HEF. Nå går jeg ut av alle verv, og skal for første gang bare være medlem.

Også varamedlem Rolf Kristian Røsaak har gitt beskjed om at han ikke tar gjenvalg. Han begrunner det med at han på grunn av jobben ikke har kunnet prioritere å holde møtehelger ledige.

– Det har vært svært lærerikt å være på møter, det har vært hyggelig og jeg er imponert over kompetansen i det sittende styret.

Fri tanke har dessverre ikke fått svar på våre henvendelser til styremedlem Andreas Heldal-Lund og varamedlem Nils Jakob Villmones. Styreleder Åse Kleveland har heller ikke svart på vår henvendelse, men hun er for tiden sykmeldt.

**Human-Etisk Forbunds
landsmøte arrangeres
28.-29.mai.**

Nytt svensk humanisttidsskrift anklaget

Svenske humanister har lansert sitt magasin i nytt format og med nytt navn, Sans. Tema for første nummer er kvinnekriminering i religionen. Burka på forsiden skapte rabalder og anklager om islamofobi fra svensk kjendisprest.

Tekst: Marianne Lyné Larvoll Melgård

I januar slapp svenske Fri tanke Forlag førsteutgaven av tidskriftet Sans, et «eksistensielt magasin i opplysningens anda». Sans er en videreføring av magasinet Humanisten, og førsteutgaven tar for seg undertrykkning av kvinner og kulturel relativisme.

Inne i bladet finnes blant annet et lengre intervju med forfatteren Ophelia Benson, som har skrevet boka *Hater Gud kvinner?*, samt utdrag derfra med eksempler på kvinneundertrykkende, religiøse praksiser fra samtlige verdensdeler, fra ortodoks jødedom i Israel, via shariastyrte samfunn i arabiske land og til søramerikansk og østeuropeisk katolisisme. Sans har også intervjuet kjente svenske samfunnsdebattanter om hvordan man kan drive religionskritikk uten at argumentasjonen gagnar fremmedfiendtlige krefter.

RASISMERELATERT DIAGNOSTISERING

Den kjente svenske presten Helle Klein publiserte sin kritikk gjennom den kristenkonervative tankesmien Seglorna Smedja, og det spesielle ved kritikken er at Klein innrømmer at hun ikke engang har lest bladet. Videre feilsiterer hun nettopp forsideteksten hun kritiserer – «En religion for kvinner?» i stedet for «En Gud for kvinner?» – og snubler ytterligere ved å tillegge HEFs søsterforbund Humanisterna utgivelsen.

Som vanligt får religionskritikken en islamofobisk undertext, skriver Klein med henvisning til forsiden.

At anklager om islamofobi kommer, som på refleks, når vi presenterer faktiske forhold i en debatt om religioners samfunnsrolle, er nedslående og usaklig, og debatten avspores, skriver Sara Larsson og Christer Sturmark, redaktør og sjefsredaktør i det aktuelle kulturtidsskriftet Sans i sitt tilsvare Klein. De avslutter:

La oss heller ikke glemme at de som helst stempler humanistisk idékritikk som islamofobisk, utdeler sine diagnoser fra trygge hjørner av det vestlige medielandskapet. Heller enn å åpne øynene for kvinners ufattelige undertrykkelse og lidelse andre steder i verden, velger man gang på gang å forsøke å stilne kritikerne med sykdomstemplar. Fornektelsen er psykologisk forståelig, men intellektuelt og moralsk uholdbar.

Debatten flyttet seg fra nettbaserte tankesmier til tv-studio, der Klein og Sturmark møttes i Gomorron Sverige der temperaturen raskt ble høy.

KOLONIALISMENS SAMVITTIGHETSNAK

Det var Sans-redaktør Sara Larsson som selv intervjuet forfatteren Ophelia Benson, og tok opp nettopp temaet islamofobi. Benson mener det er et triks for å avspore debatten og at kritikk mot islam ble likestilt med angrep på muslimer som gruppe.

Den som likevel kritiserte, kunne dermed stemples som rasist. Folk burde kunne skille mellom islam og muslimer. Folk burde kunne delta i en kritikk av for eksempel den katolske kirke, uten å tro at den som er kritisk hater alle katolikker. Men det er vanlig at islamkritikk behandles som muslim-hat, poengterer Benson i intervjuet. Hun mener elementer som har å gjøre med kolonialisme og rasisme utkonkurrerer temaet kvinneundertrykkelse.

I et epostintervju spør Fri tanke Larsson om hennes opplevelser av hvor grensene for hvor skarp religionskritikk kan være.

– Vi opplever at rommet for religionskritikk i praksis er svært begrenset. En del religionskritiske forsøk stemples automatisk – og helt feilaktig – som fremmedfiendtlige. Dette er en alvorlig trussel mot en åpen samtale i det offentlige, ikke bare om religion, men også om samfunnsnormer og verdier i alminnelighet. Prinsipielt bør det ikke finnes noen begrensning for å stille spørsmål ved religion, forutsatt at kritikken holdes saklig. Problemet i dag er ikke at religionskritikken er for skarp eller hard, men at religion ofte møtes med en særskilt høflighet og mildhet. Det er en form for respekt som ingen andre livssyn eller virkelighetsoppfatninger nyter godt av.

– *Hvordan definere begrepet islamofobi?*

– Det er et problematisk begrep, som ofte misbrukes for å stilne idékritikk rettet mot islam. Det har også vært snakk om kristofobi, men prinsipielt har disse merkelappene ingen plass i en sammenheng der ideologi skal utforskes og debatteres. Det er helt avgjørende å skille mellom personangrep og idékritikk. For å beskrive redsel for, eller forakt rettet mot muslimer som gruppe, bør vi heller snakke om muslimfobi, som enkelte debattanter har foreslått. Det er åpenbart mange ulike måter å være muslim på. Fordommer og urettferdig generalisering må alltid bekjempes, men det er noe helt annet enn kritikk mot spesifikke uttrykk for islam eller andre religioner.

Første nummer av nye Sans magasin med burka-kvinne på forsiden.

– *Er det svenske debattklimaet preget av en frykt for å stemples som fremmedfiendtlige, spesielt etter Sverigedemokraternas politiske fremgang?*

– Ja, uten tvil. Reksjonene på Sans viser dette tydelig, men nettopp derfor er det viktig at det finnes en tydelig antirasistisk stemme som Sans i religionsdebatten. Fremmedfiendtlige grupper får ikke ta monopol på disse spørsmålene.

– *Hvordan kan man best drive religionskritikk uten å ganne fremmedfiendtlige krefter?*

– Ved at kritikken alltid har grunnlag i fakta og en tydelig humanistisk etikk, som utgår fra en respekt for individet, og hennes frihet og rettigheter. Fremmedfiendtlighet og rasisme er motsatsen til denne holdningen, ettersom disse bygger på en kollektivisering av mennesker, og en falsk forestilling om etnisk, kulturell eller religiøs homogenitet. Merkelig nok gjør mange ureflekterte religionsforsvarere samme feil som de fremmedfiendtlige: De betrakter den etniske, kulturelle eller religiøse gruppen som samfunnets minste enhet. Da lukker man øynene for hvor utsatte enkeltmennesker er innenfor disse gruppene og i de innbyrdes maktstrukturer som opprett-

holder mange av gruppene med kulturell eller religiøs fellesnevner. Dette gjelder spesielt situasjonen for kvinner, barn og homoseksuelle.

– MAN GÅR FOR RASKT I SKYTTERGRAVENE

Redaktør for det norske Humanist, Arnfinn Pettersen, har kikket på det nye Sans-magasinet, og ser frem til å lese mer. Han synes svenske Fri tanke Forlag har hatt en spennende utvikling, fra å være en liten, taus og marginal stemme til å bli en aktiv samfunnsaktør. Han synes det er beklagelig at anklager om islamofobi synes å sitte veldig løst, kanskje spesielt i den svenske samfunnsdebatten.

– Denne situasjonen kan fremstå som betegnende på det svenske debattklimaet, sett i sammenheng med Sverigedemokraternas nylige valgskred – mange er redde for å anklages for fremmedfiendtlighet. Det offentlige svenske ordskiftet preges i mindre grad av åpenhet enn den norske.

Pettersen mener det at de svenske Humanisterna har lagt seg på en langt skarpere linje i den offentlige debatten enn Human-Etisk Forbund, kan gi uheldige utslag.

– De svenske humanistene har lagt seg på en såpass krass linje, at den

for islamofobi

Redaktør Sara Larsson i Sans magasin ble anklaget for islamofobi på grunn av forside med burka. Foto: Sans magasin

kanskje kan avføde slike skarpe reaksjoner. Man går for raskt i skyttergravene.

Pettersen påpeker at begrepet islamofob er en ekvivalent til rasismestempelet, og stadig stempeling av motdebattanter vil tømme begrepet for innhold og ødelegge for en konstruktiv diskusjon.

– Denne typen stempeling og anklager flytter fokus fra det som her ser ut til å være streit religionskritikk. Dersom ikke saklig religionskritikk er mulig, kan vi ikke lenger diskutere noe som helst. Stempeling og påklistering av merkelapper forsurer debatten, og ser i dette tilfellet ut til å komme på rent instinkt, mener redaktøren.

På spørsmål om han mener det finnes en grense for hvor skarp religionskritikk bør være tar Pettersen noen sekunders pause før han svarer:

– Så lenge kritikken er velbegrunnet og gjennomtenkt, så nei. Men i omtale av religiøse mennesker, faktiske og levende, så begrenser det seg hvor hardt man skal gå ut. Det er problematisk dersom retorikken preges av en krenkelsesmentalitet, der ens livssyn skal være fritatt for kritikk, eller med situasjoner der trusler om vold tvinger fram taushet. I prinsippet skal vi alltid kunne fremme kritikk av religion, men i praksis bør man velge sine kamper.

Abonnere?

Les mer på sansmagasin.se

Neste utgave av magasinet tar for seg pseudovitenskap.

Foto: Arnfinn Pettersen

Sitteaksjon mot islamsk homosyn

En enslig, liten skikkelse setter seg ned utenfor lokalene til Islamsk Råd Norge, og blir sittende. Sara Mats Azmeh Rasmussen aksjonerte mot Islamsk Råd Norges manglende avstandstaken til dødsstraff for homofili.

– Islamsk teologi rommer straffer som ikke har plass i en moderne rettsforståelse. Islam har akutt behov for å bli reformert på dette punktet. Islamsk Råd Norge (IRN) må vise at de har respekt for grunnleggende menneskerettigheter og ta generelt og utvetydig avstand fra dødsstraff for homofili, sa Sara Mats Azmeh Rasmussen til Fritanke.no da hun innledet sin sitte-aksjon utenfor lokalene til IRN i Oslo mandag 31. januar. Med seg hadde hun en plakat, en matpakke og varme klær. Planen var å sitte fra morgen til sen ettermiddag på ubestemt tid, helt til det skjedde en, som hun sa, «konkret bevegelse i saken».

Den bevegelsen kom ikke. I stedet ble Azmeh Rasmussen utsatt for trusler og trakassering, blant annet fra besøkende til moskeen i samme bygg. Hun ble spyttet på og kastet egg på, men noen dialog med IRN kom ikke i gang. Torsdag trappet Azmeh Rasmussen opp og innledet sultestreik. På fredag tok til slutt generalsekretær Mehtab Afsar i IRN initiativ til en samtale på en kafé like ved. Etter et nesten tre timer langt møte ble de to enige om følgende uttalelse: «**Vi må alle bidra til holdningsskapende arbeid for å motvirke hetsing, trakassering og vold mot homofile.**» Azmeh Rasmussen avblåste aksjonen. Selv om hun ikke var helt fornøyd, opplevde hun likevel at resultatet ble et skritt i riktig retning.

Les intervjuet hun gjorde i forkant av aksjonen på Fritanke.no, der hun begrunner hvorfor hun aksjonerer. Fritanke.no fulgte saken ganske tett mens den stod på.

EVA LILL'S SPÅTELEFON

Se deg selv om ti år.
Ring meg og min krystallkule.

800 61 900

Tjenesten koster kr 0,- fra fasttelefon.
Fra mobil gjelder mobilselskapenes priser.

Periyar-bevegelsen er opptatt av disiplin, uniformer og sluttet orden.

De militante humanistene

Den indiske selvrespektbevegelsen er en av verdens mest innflytelsesrike humanistgrupper. Bevegelsen har styrt den indiske delstaten Tamil Nadu i nesten 40 år. Medlemmene går i svarte uniformer og kalles disipler av den store Periyar.

Tekst og foto: Even Gran

INDIA, januar 2011: – Nei, jeg liker ikke Periyar-bevegelsen! Slett ikke. Noen ganger lurer jeg på om de vil utrydde oss. Vi er ærlige folk og gjør ikke noe galt. Vi er en minoritet som vil leve i fred med andre.

Mannen foran meg på gata i Chennai vil ikke si hva han heter. Først avviser han meg og spørsmålene mine om Periyar-bevegelsen. «This can get me into trouble», utbryter han og vifter meg bort. Fem minutter senere kommer han likevel bort, og da har han hisset seg ganske mye opp i mellomtiden.

– Jeg kjenner brahminere som har blitt banket opp av dem. Jeg skjønner ikke hva galt vi har gjort. Jeg skjønner at avisa di kommer ut et sted langt unna herfra, men man kan aldri være sikker. De har fangarmene sine over alt. Jeg vil helst være på den sikre sida. Derfor kan du ikke ta noe bilde, sier mannen.

Til slutt får jeg lov til å kalle ham Dr. Shah og opplyse om at han er en pensjonert matematikkprofessor. I panna har han en tynn, loddrett hvit stripe fra hårfestet og ned til neseroten.

For selvrespekt og rasjonalisme Brahminene er den høyeste kasten i

India, og erkefienden til Human-Etisk Forbunds allierte i regionen; *Dravidar Kazhagam* – selve kjernen i Periyar-bevegelsen. Dette var tidligere et politisk parti, men jobber nå for likeverd, rasjonalisme og utdanning. Og, hvis noen skulle være i tvil, for aggressiv motstand mot kastesystemet og alle former for religion og irrasjonell overtro.

Grunnleggeren av Periyar-bevegelsen, Periyar E. V. Ramasamy, startet på 20-tallet et opprør mot det indiske kastesystemet for å frigjøre de undertrykte lavkastene og de kasteløse. Målskiva ble naturlig nok de

som tronet på toppen av haugen, brahminene. Periyar kjempet for menneskeverd og likeverd, og for at folk skulle få selvrespekt og tro på seg selv. Da måtte naturlig nok kastesystemet utradere, og alle forestillinger om guder og det overnaturlige måtte forkastes. Menneskelig fornuft skulle settes i høysetet.

«Rettferdighetspartiet» og den påfølgende selvrespektbevegelsen som Periyar startet på 20-tallet har vokst seg stor. Periyars engasjement og lederevner har også munnet ut i to politiske partier; *Dravida Munnetra Kazhagam* (DMK) and *All India Anna*

– Se her, sir! Vitenskapen lærer oss alt vi trenger. Vi har ikke bruk for religioner. Periyar-elevene har budskapet klart.

Dravida Munnetra Kazhagam (AIA-DMK). Det første av dem har hatt makten i delstaten Tamil Nadu nesten uavbrutt siden 1969. Periyar-avleggere er også representert i den indiske nasjonalforsamlingen i Dehli.

Religion har de som nevnt ikke så mye til overs for. Rundt om i storbyen Chennai (tidligere Madras) står det flere statuer av Periyar med en påskrift det ikke går an å ta feil av: «*There is no god. There is no god. There is no god at all. He who invented god is a fool. He who propagates god is a scoundrel. He who worships god is a barbarian.*» Store gater i Chennai og andre byer i Tamil Nadu er oppkalt etter ham. I Chennai finnes vi også Periyar-bevegelsens hovedkvarter. Her ligger blant annet Periyar-sykehuset, Periyar-biblioteket, Periyar-minnesmerket og Periyar-bevegelsens sekulære ekteskapsbyrå med vigselfrett. Det er altså ikke en sær undergrunnsbevegelse representanter for Human-Etisk Forbund er på besøk hos. Periyar-bevegelsen er i høyeste grad en maktfaktor i Indias sørligste delstat.

Bevegelsen driver en rekke utdanningstilbud, og har spesialisert seg på å utdanne kvinner. Den såkalte «World Atheist Conference», som er hovedårsaken til vårt besøk, ble holdt på Periyar-utdanningscenteret i Tiruchirappalli. Senteret huser rundt 5000 elever/studenter. På campusen her finner vi «Periyar Maniammai Girls

Higher Secondary School», «Periyar College of Pharmaceutical Sciences for Girls», «Periyar Centenary Polytechnic College», «Periyar Maniammai College of Technology for Women», og en fire-fem andre institusjoner med lignende navn.

I Thanjavur, en times kjøring øst for Tiruchirappalli, ligger Periyar Maniammai University. Der ble konferansens andre dag holdt. Universitetet har 17 institutter og sju sentre. De har ett institutt for engelsk språk, ett for ledelse, og selvsagt et «Centre for Periyar thought». Ellers er enhetene konsentrert rundt fagområdene teknologi og naturvitenskap.

MILITÆR OG AUTORITÆR SYMBOLBRUK

Men så var det denne marsjeringen da. Og uniformene. Periyar-bevegelsen har nemlig, humanismen til tross, en sterk dragningskraft mot militær og ganske autoritær symbol- og ordbruk. Den 8. januar i år stod en storøyd delegasjon fra HEF og observerte tusenvis av mennesker demonstrere mot religion og for vitenskap og humanisme gjennom gatene i Tiruchirappalli. Demonstrasjonen ble akkompagnert av brølende befal og marsjerende soldater som adlød med stive blikk. Gjennom hele toget kunne vi se det svarte og røde flagget til *Dravidar Kazhagam*. De fleste demonstrantene hadde på seg bevegelsens svarte uniform. Idet de passerte

podiet til bevegelsens leder, K. Veeramani, gjorde de honnør. Folk trakk biler med kroker festet i ryggen, blåste flammer og balanserte på kniver. Det hele ble avsluttet med et stort Periyar-show i gata med kostymetung dans, skuespill og utvalgte budskap fra bevegelsen. Flere tusen satt og hørte på. Gata var stappfull.

I forbindelse med World Atheist Conference hadde bevegelsen rigget til et såkalte «Science expo». Den ga et utdypende bilde. Utstillingen bestod for det meste av montasjer som skulle illustrere dumme, overtroiske ting som folk tror på, og vise hvordan vitenskapen forklarer det samme på en bedre måte. På veggene hang det plakater som slo fast at «God is created by man's fear» og «Reason shapes the future, but superstition infects the present». Bak hver montasje stod det unge jenter som var godt drillet i å forklare hva det hele handler om. Man trengte ikke stoppe lenge opp foran en montasje før man fikk selskap:

– Hello sir. Denne montasjen handler om hva vi trenger og hva vi ikke trenger i verden. På den ene siden ser vi en verden full av forskjellige religioner. På den andre siden ser vi alle de fantastiske tingene vi mennesker har greid å lage; mobiltelefoner, biler, fly. Hva har religionene bidratt med for å få til dette? Hva trenger vi mest? Religion eller vitenskap? spør

hun. Det er ikke mye tvil om hva svaret er.

Jeg spør hvor lenge hun har gått på Periyar-skole. Svaret smeller ut av henne.

– Jeg har gått her i fire år, sir. Da jeg begynte her trodde jeg på hindugudene. Men jeg skjønte raskt at ingen av disse gudene finnes i virkeligheten. Jeg ble ateist, og lærte at vitenskapen er det vi trenger for å finne ut av verden.

Andre montasjer i lokalet blir forklart like ivrig av andre jenter. Det handler om hvor mye smartere det er å gå til lege enn i tempelet hvis du er syk. Det handler om evolusjonslæren og at vi ikke trenger noen gud for å forklare livet på jorda. Det handler om at det aldri er blitt bevist at spøkelser, engler, demoner og havfruer finnes. Og at det faktisk er ganske enkelt å knekke en kokosnøtt i hodet på noen, hvis den har en liten sprekk. Det er ikke overnaturlig i det hele tatt.

KADRE OG REVOLUSJON

Periyar-jentene svartmaler kanskje religionene litt mer enn hva rimelig er. Men likevel, det er ikke vanskelig å være enig i mesteparten av det som formidles inne på «Science Expo». At religionene ikke har stort å bidra med når det gjelder virkelighetsbeskrivelse og teknologisk innovasjon, samt at guder er unødvendig i moral-

I en av hyllesttalene til Veeramani på ateistkonferansen, ble han entusiastisk beskrevet som «en datamaskin, direkte programmert av Periyar». Her fra omvisningen i Periyar-museet i Chennai.

«There is no god. There is no god.
There is no god at all.»

spørsmål er lite kontroversielt i HEF-kretser. Dessuten er det sikkert god grunn til å ta i litt hardere overfor religionene i India, enn hva som føles naturlig i Norge.

Likevel er møtet med Periyar-bevegelsen kraftig kost. Hvordan er det å være troende på en av disse Periyar-skolene? Har ungjentene kommet fram til livssynet sitt selv? Eller har de blitt indoktrinert, hjernevasket, programmert? Og hva med den sinte brahmin-mannen? Driver Periyarfolk og banker opp folk? Hva slags bevegelse er egentlig dette? Er det noe jeg bør omfavne eller ta avstand fra? Skal vi skrive den militante ateistmisjoneringen på kontoen for kulturforskjeller, eller tipper det hele litt over?

For å kaste litt mer lys over spørsmål av denne typen, tok jeg en prat med K. Veeramani, lederen av *Dravidar Kazhagam* og de facto leder av Periyar-bevegelsen. Veeramani (77) ble med i Periyars rettferdighetsparti allerede i 1944, som 11-åring. I 1956 begynte han å arbeide direkte under

Periyar selv og ble etterhvert pekt ut som den store lederens etterfølger. Veeramani har ledet bevegelsen siden Periyars død i 1973.

I dag dyrkes Veeramani i nesten like stor grad som Periyar selv. I det allerede nevnte opptoget gjennom gatene i Tiruchirappalli, var det omtrent like mange bilder av Veeramani som det var av Periyar. Statusen er imidlertid mer imponerende enn den fysiske størrelsen. Det er en veldig liten mann som kommer og hilser på Fri tanke i en pause under ateistkonferansen. Han begynner straks å snakke om hvor stor og innflytelsesrik Periyar-bevegelsen er i Tamil Nadu.

– I Tamil Nadu kan 72 prosent av befolkningen lese og skrive. Det er godt over snittet for resten av India. Det er et resultat av det reformarbeidet som Periyar startet. Det jeg leder kaller vi *selvrespektbevegelsen*. Det er en ikke-politisk, sosial og revolusjonær bevegelse. Vi har over en halv million medlemmer. Dette er mennesker som har søkt og bestått prøver for å kunne bli kadre hos oss. I tillegg har vi

veldig mange usynlige medlemmer, som jeg bruker å kalle det. Det er folk som er helt enig med oss, men som av ulike årsaker ikke har registrert seg som medlemmer.

– Revolusjon? Kadre? Er dere kommunister?

– Vi er ikke kommunister slik som i Sovjetunionen. Vi er ikke opptatt av økonomi. Vi har ingen planer om å avskaffe markedsøkonomien eller privat eiendomsrett. Det vi i *Dravidar Kazhagam* er opptatt av, er likeverd og selvrespekt. Vi legger stor vekt på utdanning, både fordi det har en egenverdi for samfunnet, og fordi det bidrar til selvrespekt og til å bryte ned de klasseskiller. Men til tross for at vi ikke er så opptatt av økonomi, står vi åpenbart på venstresida og knytter oss an til en kommunistisk tradisjon.

Veeramani forteller om de to ledende partiene i Tamil Nadu, som begge er utgått av *Dravidar Kazhagam*. Gjennom disse har Periyar-bevegelsen hatt makten i Tamil Nadu nesten uavbrutt de siste 40 årene. Disse to partiene brøt i sin tid med Periyar, fordi de var uenige i Periyars ønske om å løsrive Tamil Nadu fra resten av India. Nå er imidlertid ikke dette noen sak lenger. Alle støtter et samlet India. Veeramani beskriver den sosiale reformbevegelsen han selv leder og de politiske partiene som en «toløpet hagle».

HAR HATT NOEN TILFELLER AV TRAKASSERING Men hva med alle disse 500.000 «kadrene»? Har de noen medbestemmelse? Finnes det årsmøter, fylkessamlinger, landsmøter og slikt, der hvert enkelt medlem har stemmerett? Når jeg spør Veeramani om dette, blir han unnvikende. Han vil heller snakke om hvordan organisasjonen styres.

– Vi ledes av et politbyrå med seksten medlemmer. Og så er det en generalforsamling der omtrent en tredel er kvinner. En så høy kvinneandel er ganske vanskelig å få til i et land med tradisjonelle kjønnsroller, så det er vi veldig stolte av, forteller han.

Jeg prøver å få ut av ham hvordan kan man blir med i denne generalforsamlingen. Har alle de 500.000 medlemmene mulighet til å stemme på representanter?

– Hvem som helst kan bli med i generalforsamlingen, og du må huske at India er et demokratisk land. Vi har lange demokratiske tradisjoner, svarer Veeramani.

Joda, India. Men hva med dere? Jeg prøver flere ganger å få et klart svar, men må gi opp. Senere på dagen snakker jeg med en konferansedeltager fra en annen del av India som kjenner Periyar-bevegelsen godt. Han forteller at medlemmene i *Dravidar Kazhagam* kan sammenlignes med tilhengere, og at de ikke har stemmerett. Medlemmene i general-

Flere Periyar-statuer av denne typen står på offentlig sted i Chennai og andre byer i Tamil Nadu.

forsamlingen og politbyrået blir anbefalt og plukket ut av toppene, og da først og fremst av Veeramani selv.

Tilbake til sjefen sjøl. Jeg spør hvorfor det er så mye uniformer, militær disiplin og sluttet orden i bevegelsen hans. Er ikke dette strenge hierarkiet i strid med idealet om menneskelig likeverd og fritenkeri?

– Jeg ser ikke at dette er noen motsetning. Vi må ha disiplin i bevegelsen, slik at alle skjønner at dette er en bevegelse med orden og samhold. Vi vil fremme en sunn sjel i et sunt legeme. Da må ungdommen få klare rammer. Vi er for eksempel skeptiske til kino og billig underholdning. Vi vil ikke at ungdommen skal sløves ned. Vi vil lære dem å tenke kritisk. Vi vil gi dem en mental makeup. Ellers vil jeg understreke at alle er fri til å slutte hos oss hvis de ikke liker det vi driver med. Det er opp til hver enkelt.

– Kan man tvile hos dere? Er det lov til å være agnostiker?

– Medlemmer hos oss kan ikke tvile på ateismen. Hvis noen sier at det «kanskje finnes en gud» eller noe slikt, så er de fri til å slutte som medlemmer i Dravidar Kazhagam. Der går det en grense. Vi må ha disiplin på dette, sier Veeramani bestemt.

– Dere bruker harde og nedlatende ord mot religion og religiøse, samt mot brahminene. Finnes det tilfeller der medlemmer av Dravidar Kazhagam har trakkert brahminere eller religiøse på en

eller annen måte?

– Vi har dessverre hatt en del tilfeller av dette, og det vi aksepterer det selvsagt ikke. Slike angrep er strengt forbudt. Hvis noen bryter disiplinen, blir de utvist. Vi nøler aldri og viser ingen nåde, sier han, nesten enda mer bestemt enn forrige gang.

Veeramani forteller videre at Periyar-bevegelsen ikke er kontroversiell i regionen. De eneste som aktivt misliker dem er brahminene og de andre høykastene.

– Brahminene er veldig sinte på oss. De setter jevnlig i gang kampanjer. Ellers vil jeg si at folk aksepterer oss, også de religiøse. Hvordan kunne ellers et parti utgått fra Periyar-bevegelsen bli gjenvalgt i Tamil Nadu nærmest uavbrutt siden 1969? spør han.

For å underbygge utsagnet, viser

Veeramani til den store demonstrasjonen i Tiruchirappalli kvelden før. Avslutningen ble holdt ved en stor katolsk kirke. Veeramani sier at flere av de ansatte ved kirken stod og fulgte showet.

– De smilte og fulgte med. De er vant til oss og viser toleranse. Da er vi tolerante mot dem tilbake. Det er generelt mye toleranse her i Tamil Nadu. Vi har religionsfrihet og lever i fred sammen.

ELEVER MÅ GJERNE TRO, MEN BLIR OPPDRATT
Veeramani understreker at de ikke har noe imot å få religiøse inn på sine skoler.

– Det er slett ingen krav om å være ateist for å begynne på våre skoler. Det holder å være minst tolv år, sier han.

– Har dere noen krav i den andre enden? Må elevene bli ateister før de kan avlegge eksamen?

– Vi har ingen formelle krav om det, men i realiteten er ikke dette noe problem. Etter å ha gått gjennom våre skoler blir nesten alle ateister. Vi bearbeider dem og oppdrar dem. Men vi krever ingenting. Som humanister er vi opptatt av at alle må få lov til å bestemme selv. Men når vi lærer dem hvordan vitenskapen fungerer, og hvilken styrke som ligger i kritisk og logisk tenkning, så kommer ateismen av seg selv. Vi trenger ikke indoktrinere dem.

– Hvis du fikk bestemme, ville du ha innført lover for å begrense religion på en eller annen måte?

– Dravidar Kazhagam er for et samfunn uten religion. Men vi kan ikke bruke lovgiving for å hindre det. Folk må ha frihet til å dyrke sin religion som de vil. Men vi synes det er riktig å bruke politisk makt for å sikre et klart skille mellom stat og religion. Staten må være sekulær. Vi er en sosial pressgruppe som jobber for å påvirke folkemeningen, og vi er tålmodige. Vi kan ikke tvinge folk til noe gjennom lovgiving. Religion og livssyn må de finne ut av selv, poengterer han.

INDISK TOLERANSE

Aggressiv retorikk til tross; Veeramani har trolig rett når det gjelder toleranse. Uten den dype toleransen han snakker om ville det sterkt sammensatte indiske samfunnet eksplodert i konflikter. Det er tydeligvis mer toleranse for ateisme også, enn det er hjemme i Norge. Det er for eksempel vanskelig å se for seg en av disse Periyar-statuer med «There is no god» på offentlig sted i Norge. De hadde neppe fått stå i fred.

6 på gata i India:

Har du hørt om Periyar-bevegelsen, og hva synes du om dem?

M. Jamenthar,
Tiruchirappalli

Ja, jeg vet om dem. De tror ikke på Gud. Jeg synes det er provoserende at de mener det. Jeg er hindu, og derfor tror jeg at det finnes en gudeverden. Jeg liker ikke at de ikke tror.

G. Suresh,
Tiruchirappalli

Jeg har hørt om dem og vet godt at de ikke tror på Gud. Det liker jeg selvsagt ikke, siden jeg er en kristen katolikk. Men jeg synes noe av politikken deres er bra. Spesielt at de er mot kastesystemet.

Radcliffe Jeschy,
Tiruchirappalli

Jeg har en datter som har gått på skole der. Skolen var bra, og datteren min er fortsatt en troende selv om hun har gått der. Men jeg liker det ikke når Periyar sier at det ikke finnes noen Gud. Jeg er katolikk, så det er jeg ikke enig i.

Ashrat M.,
Chennai

Jeg er muslim, men blir ikke fornærmet. De får mene det de vil om religion. Jeg har ikke inntrykk av at Periyar-bevegelsen er kontroversiell. Guvernøren er jo medlem der. Folk aksepterer hverandre her. Men det er ikke så mange som er med i Periyar-bevegelsen. De fleste i delstaten vår er religiøse.

R. Vidhyalakshmi,
Chennai

Jeg har hørt om dem, men vet egentlig veldig lite om hva de står for. De tror ikke på Gud. Det har jeg fått med meg. Jeg er hindu, men det er ikke noe problem for meg at de ikke tror.

G. Shalini,
Chennai

Periyar kjempet for kvinners frihet. Det er bra. Jeg er en kristen protestant, og tror på Gud. Men det er greit at de ikke tror. Det bryr jeg meg ikke om.

**ANJAS
ENGLEVERDEN**
Aktiverer ditt 3. øye og viser
deg veien til veilederne dine.
800 61 900
Tjenesten koster kr 0,- fra fasttelefon. Fra mobil gjelder mobilskapenes priser.

INGEN LIKER Å BLI LURT.

Bli med på en folkeaksjon mot lureri og lettvintheter! Mer enn noen gang trenger vi å tenke kritisk.

Forsiden av dette nummeret av Fri tanke er dekorert med en rød tankestrek på svart bunn. Med det markerer vi starten for aksjonen «Ingen liker å bli lurt». Tankestreken signaliserer at vi skal stoppe opp og tenke oss om – og stille kritiske spørsmål.

Du kan delta på Facebook og Twitter, slik at vennene dine blir oppmerksomme på aksjonen og sprer den videre til sine venner igjen. På aksjonssiden ingenlikerablihurt.no ser du hva du kan gjøre.

OVERFLOD AV INFORMASJON

I tidligere tider var det autoriteter som fortalte oss hva vi skulle tro og mene om ting, men i dag trenger vi ikke lenger bukke og skrape for presten, sorenskriveren og legen. Vi finner informasjonen selv. Vi googler medisiner og terapier på internett. Vi plukker opp ideer overalt og sprer dem videre. Tilbudet av mediekkanaler er uendelig, vi kan lese og se non-stop, på alskens tv-kanaler, på uendelig antall nettsider, i utallige aviser og magasiner. Informasjonstilfanget er positivt, men representerer samtidig en utfordring når vi skal skille skitt fra kanel. I dag blir vi bombardert med

vanvittige mengder informasjon og hvor enn vi snur oss blir vi møtt med utallige budskap og tilbud om det utroligste.

I løpet av de siste årene synes det også å være en oppblomstring av fenomen som troen på ånder, «skyt-sengler», spøkelser og at det er mulig å snakke med døde mennesker. Flere ganger i året kan du ta turen innom en alternativmesse, nesten uansett hvor i landet du befinner deg. Omkring hundretusen besøker alternativmessene, og arrangørene beskriver selv utviklingen som «eksplosiv».

På fjernsynet går en rekke tv-programmer som fokuserer på synskhet og evnen til å komme i kontakt med ånder og døde mennesker, eller skytsengler og egne energier.

Alternative behandlingstilbud ser også ut til å poppe opp som paddehatt, og folks bruk av alternativ medisin øker. Dette har vi sett gjennom mange nasjonale undersøkelser som er gjennomført de siste 30 årene. I 2007 oppga nesten halvparten av de spurte at de hadde prøvd alternativ behandling det siste året i en undersøkelse som var bestilt av Nasjonalt informasjonssenter for alternativ behandling (NIFAB) og utført av Synovate MMI.

Levekårsundersøkelsen fra 2008 gir et noe mer nøkternt bilde. Her er spørsmålsstillingen noe annerledes, og 16 prosent av de spurte sier her at de har brukt alternativ behandling det siste året. Gjennomsnittlig bruk per person er oppgitt til i underkant av 2500 kr i undersøkelsen. Selv med disse moderate antagelsene, betyr det at nordmenn nå bruker mer enn 1,5 milliarder kroner om året på alternativ behandling.

ENHVER SALIG I SIN TRO?

Men hvem er vi til å dømme de som velger å følge astrologiens råd i hverdagen. Er det ikke fint at selvrealisering gjennom engleterapi gir et mer positivt selvbilde? Og hvis folk føler seg bedre etter en tur hos krystallhealeren – er ikke det bra?

Allmennlege og skeptiker Jørgen Skavlan oppsummerer det slik i HEFs kampanje:

– Vi lever i en tid hvor etterrettelighet og vitenskapelighet synes å tape terreng mot det obskure og det uetterrettelige. Valget er selvfølgelig ditt. Og jeg har ingen motforestillinger mot at alle får velge. Det jeg har motforestillinger mot, er når du åpenbart blir lurt. Av folk som burde – eller kanskje til og med vet – bedre. Det er det som provoserer meg.

Hvis lurieriet fungerte utelukkende som ufarlig krydder i hverdagen, og folk var klar over nettopp dette, hadde det ikke vært så farlig.

Men folk blir lurt for penger, lykke – og noen ganger livet.

Humbugen kommer i mange former:

Det er provoserende når sportsforretningen reklamerer med «magiske armbånd», som er «et produkt basert på holografisk teknologi der lydfrekvensen som er programmert inn i hologrammet reagerer positivt med kroppens egen energi og forbedrer balanse, kraft og fleksibilitet». Det er ikke greit når det koster 500 kroner for noe en skeptikergruppe i Australia viser fungerer like bra som et fake-armbånd.

Og alle reklamene for vidunderkremer som har virkning mot nær sagt alt mulig, som for eksempel «utrolig»-salven. Den «har en 'utrolig' virkning mot: Ømme muskler og ledd, tørr hud, kløe, lett eksem og lett psoriasis, lett atopisk eksem, kviser, sår og sprukne lepper, lette forbrenninger, solbrenthet, sprukne neglerøtter, insektsstikk, vannblemmes, sårt tannkjøtt, ømme og sår brystvorter ved amming, tannframbrudd hos barn, svie, ømme føtter, arrvev ved for eksempel strekkmerker, ubeldige møter med brennesler og brennmaneter, skjemmende aldersflekker, candida, fotsopp og vorter, skrubbsår, gnagsår og småsår. 'UTROLIG' er også lindrende på munnsår.»

Og det er vanskelig ikke å trekke litt på smilebåndet når man leser om egenskapene til de ulike steinene som brukes i krystallhealing: Ametyst gir

Ifør deg aksjonstskjorta i likhet med Adrian, Vilde, Hege, Christer og Hannah – og bli med på aksjon! T-skjorta kan kjøpes for kr XX på ingenlikeråblilurt.no. Foto: Nadia Fransen

tankemessig balanse. Blondeagat hjelper til å skille vesentlig fra uvesentlig. Boji-stein balanserer kroppens energiveier og den maskuline og feminine energien. Fluoritt blå virker både beroligende på følelser og tanker, og kjøler brannår og minsker hevelser og øker konsentrasjon og hukommelse. Lapis lazuli øker visdom, rettferdighet, spirituell forbindelse, kjærlighet, overnaturlig følsomhet og intuisjon. Samt gir forbindelse med sjelestjernen. Rubin styrker kjærlighetsfylte følelser, selvtillit, dristighet, lederegenskaper, mot, glede og arbeidskraft. Turkis fjerner egne begrensninger og gir evne til å kommunisere og uttrykke seg. Turmalin bedrer forbindelsen mellom familied medlemmer og sender og tar i mot energi. Intet mindre.

Det er til å le av. Men det finnes også mer alvorlig lureri.

SPÅTJENESTER I DYRE DOMMER

Astrologi og spåttjenester virker uskyldig nok i utgangspunktet. Men stortingsrepresentant Saera Kahn trakk seg i 2008 fra Aps lister etter at hun hadde ringt spåttelefontjenester for omkring 100 000 kroner årlig. Hun er ikke den eneste som er blitt hektet på slike tjenester. Året før skrev Dagens næringsliv om hvordan dette spåttjenestemarkedet hadde eksplodert, og når vi åpner Dagbladet i dag, er ikke annonseseksjonen for slike tjenester blitt mindre. Den gang

omsatte spåttjenester på teletjenesten Teletorg for omkring 100 millioner kroner, mens markedet utenfor Teletorget ble anslått å beløpe seg til 150 millioner årlig. Minuttene er dyre. Vanlig pris for spå- og klarsyn-te lefontjenester er 32,90 kr pr minutt. Det er ikke måte på hvor mange klarsyn-te som står klare til å hjelpe deg – med framtidsutsikter både når det gjelder karriere, livstil-fredshet og kjærlighet, kontakt med kjære avdøde og til å fjernheale deg.

I 2008 opplevde Mental helses hjelpetelefon en strøm av samtaler fra mennesker som hadde blitt avhengige av spåttelefoner og i kjølvannet av det slet med psykiske og/eller økonomiske problemer.

Daværende informasjonsleder i Mental Helse, fortalte til Dagens Næringsliv at enkelte ble så paralyisert av rådene de fikk at de ikke klarte å ta selv de enkleste avgjørelser selv. Da en innringer ble fortalt at noe dramatisk skulle skje, og at hun måtte forberede seg på det, solgte hun huset, sluttet i jobben og ga bort pengene til veldedige formål. Og ventet.

– Ingenting skjedde. Resultatet ble økonomisk ruin og depresjon, og på den måten gikk spådommen i oppfyllelse, fortalte informasjonslederen lakonisk til avisen.

Kreftlegene Terje Risberg og Olav Mella har begge fortalt, til henholdsvis VG og NRK, at de opplever

«Vi lever i en tid hvor etterrettelighet og vitenskapelighet synes å tape terreng mot det obskure og det uetterrettelige.»

at pasienter søker alternativ behandling. Risberg forteller om pasienter som er skeptiske til skolemedisinsk behandling, og heller satser på alternativmedisin, og som dør av feilbe-handlet (dvs. ubehandlet) kreft. Mella forteller at han gjennom 30 år som kreftlege har til gode å se noen solskinnshistorier når folk oppsøker alternativ behandling, og at slike behandlinger ofte er dyre og krevende, samt at de gir et falskt håp om å bli frisk.

Desperate mennesker med en dødsdom hengende over hodet er gjerne villige til å prøve alt, og profilerte kreftpasienter som Bengt Eidem og Anne Lise Ryel kan begge fortelle hvordan de ble oppsøkt av alternativ-behandlere med til dels humbug-tilbud. Gunn Hild Lem opplevde det samme da mannen Steinar Lem var kreftsyk og døde. Han ble anbefalt

en diett bestående av rå grønnsaker og kosttilskudd idet han bare hadde dager igjen å leve.

UDOKUMENTERTE KREFTLØFTER

I 2009 avslørte VG Nett hvordan et titalls norske alternativbehandlere hevdet de kunne behandle bukspyttkjertelkreft – en kreftform med svært dårlige prognoser – med gode resultat. Behandling med aprikoskjerner, misteltein, omegafettsyrer, tungmetall av platina, healing, akupunktur og ernæring var noe av det som skulle kunne hjelpe mot kreftsykdommen.

Aprikoskjerner inneholder et stoff – det såkalte vitamin B17 eller latetril – som kan frigi cyanid, et svært giftig stoff. Teorien bak bruken i alternativ kreftbehandling er at blåsyren utelukkende angriper kreftcellene, men studier viser at vitamin B17 ikke har noen effekt på kreftsyk-

«Astrologi er mislykket i teori og praksis.»

Øystein Elgarøy, professor i astrofysikk Universitetet i Oslo

«Er alt uforklarlig magi?»

Tore Torell, tryllekunstner

«Everybody is entitled to their own opinion, but not their own facts.»

dom. Men det har heller ikke denne opplysningen på de som har bestemt seg for å tro at dette virker.

«Naturlige» vidundermiddel som egentlig er livsfarlige finnes det en hel rekke av. Og i motsetning til legemiddelindustrien, som er underlagt strenge krav til dokumentasjon av effekt og bieffekter (noe de selvfølgelig kan jukse med, men da vil det være mulig å avsløre jukset) og streng kontroll, er det mindre kontroll både med påstander om medisinsk virkning hos midler som kategoriseres som kosttilskudd og om hvorvidt de er skadelige.

Dagbladet skrev før jul om hvordan norske nettbutikker markedsfører farlige naturmidler. Og når noen av disse både farlige og ulovlige naturmidlene i sjeldne tilfeller blir avslørt av Statens Legemiddelverk, dukker de gjerne opp igjen under nye navn. Avisa viser i artikkelen hvordan en rekke midler som norske og utenlandske myndigheter har advart mot, er lett tilgjengelig.

En av midlene det advares om, er den såkalte Miracle Mineral Solution, som selges som kosttilskudd og påstås å være intet mindre enn kuren mot sykdommer som AIDS,

hepatitt A, B og C, malaria, herpes, de fleste kreftformer og «mange flere av menneskehetens alvorlige sykdommer». På tampen av fjoråret gikk Mattilsynet ut og advarte mot preparatet. Mirakelmedisinen inneholder nemlig en svært sterk oppløsning av natriumkloritt, skal blandes med vann eller juice og drikkes. Når man blander natriumkloritt med vann og syre får man klordioksid, som brukes på samme måte som klor. Ifølge Verdens helseorganisasjon kan produktet gi bivirkninger som kvalme, oppkast og diaré som videre kan føre til dehydrering, underlivssmerter, brennende smerter i halsen m.m. Det hører med til historien at de som selger produktene informerer om at noen kan bli kvalme, kaste opp og få diaré når de begynner med kosttilskuddet, *men at dette er et bevis på at produktet virker.*

HVORFOR ER DETTE EN OPPGAVE FOR HUMAN-ETISK FORBUND?

Hvorfor ser Human-Etisk Forbund det som sin oppgave å sette i gang en slik kampanje? Bør ikke forbundet konsentrere seg om forholdet mellom stat og kirke, humanistiske seremonier og livssynsfrihet?

– Vi må tørre å ta opp kampen mot alt det lettvinne som får skli gjennom, sier generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile.

– Vi må få folk til å stoppe opp og tenke seg om. Hvert enkelt menneske har et ansvar for sine egne handlinger, samtidig er det et stort ansvar å skulle tenke selv. Det ansvaret må vi ta. For oss selv, og for hverandre.

Lurendreiere og svindlere har gode tider. Når få setter spørsmålstegn ved løse påstander og føleri, får lettvintheter og rene løgner raskt fotfeste. Humanismens utgangspunkt er menneskets ukrenkelighet. Hvert enkelt menneske er like mye verdt, og skal ha like muligheter til å utvikle seg, til å gjøre ansvarlige valg. Når vi ser at samfunnet vårt beveger seg i en retning der flere blir lurt eller utnyttet, må vi si ifra, mener Mile.

Vi trenger kritisk tenkning fordi våre handlinger baserer seg på våre oppfatninger og tanker om verden. Tenker vi feil, risikerer vi å handle feil – noe som kan få negative følger for oss selv, andre og verden omkring oss. Det medfører et særskilt etisk ansvar i form av å undersøke våre

overbevisninger og antakelser.

Kritisk tenkning er en viktig bestanddel i en humanistisk livsholdning. Det handler om å bruke fornuften på en selvstendig og undersøkende måte. Det er ikke noe vi mennesker gjør sånn uten videre, men det er en egenskap som kan oppøves. Kort sagt handler det om å kunne holde fast ved en tanke og undersøke den med hensyn til holdbarhet og konsekvenser.

Humanismen er inspirert av filosofi og vitenskap. I filosofien er uttrykket «kritisk tenkning» ikke det samme som i dagliglivet, hvor «kritikk» ofte innebærer å påpeke feil og mangler ved andre mennesker. Her er begrepet positivt ladet. Kritisk tenkning innebærer ikke dømmesyn, men å undersøke ulike saksforhold på en selvstendig og systematisk måte.

Det innebærer å forholde seg kritisk å stille spørsmål som: Hvordan vet vi dette? Henger ting sammen slik vi tror det gjør? Eller må vi justere våre oppfatninger på dette punktet? Det er også slik vitenskapelig tenkning fungerer, man etterprøver eksisterende oppfatninger om verdens beskaffenhet på et systematisk, rasjonelt vis. Uten en slik etterprøving kommer tenkningen og vitenskapen ikke videre, men stagnerer og henfaller til dogmatisme.

Hvis våre ord og gjerninger skader andre, kan vi derfor ikke fritta oss for ansvaret ved for eksempel å hevde at vi gjorde det i beste mening. Veien til helvete er brolagt med gode intensjoner, og derfor er vi etisk forpliktet til å stille spørsmål ved både egne og andres påstander og handlinger.

Det å tenke kritisk betyr ikke bare at vi skal forholde oss kritisk til ulike påstander – det være seg om medisin, kosttilskudd, dårlig belagt forskning, healing, spøkelser, ville konspirasjonsteorier og rykter om andre mennesker. Vi må også være kritiske til oss selv og til vår egen tenkning. Vi har veldig lett for å overse det som ikke stemmer med våre forutinntatte oppfatninger og bare se det som styrker våre synspunkter. Det handler ikke bare om de tingene vi kan måle naturvitenskapelig, men også om våre holdninger til menneskene rundt oss. Har du først bestemt deg for hvordan et menneske eller en gruppe mennesker er, vil du på

«Vi bør reagere
når folk ser bort fra
hva vi faktisk vet.»

Dag O. Hessen, Professor i biologi,
Universitetet i Oslo

«Konspirasjonste-
orier gir et fattig
verdenskart.»

Asbjørn Dyrendal, førsteamanuensis i reli-
gionsvitenskap, NTNU

samme måten lett overse det som går
i mot dine forutinntatte oppfatninger
og bare se det som bekrefter dine
fordommer.

KRITISK UNDERSØKELSE AV IDEER OG VIRKELIGHET

En amerikansk senator Daniel Patrick Moynihan sa en gang at «everybody is entitled to their own opinion, but not their own facts». Derfor er etterprøvbarehet så viktig i forhold til kritisk tenkning. Når noen sier «det virket for meg» uten å kunne vise til annen dokumentasjon, bør varselklokkene ringe.

Det er paradoksalt at vi i en tid hvor vi omgir oss med teknologi og resultatet av moderne vitenskap på alle kanter, forstår så lite av hvordan den fungerer. Når vitenskapelige grunnprinsipper er fjerne og uforståelige for folk, blir de lett offer for pseudovitenskapelige forestillinger, som for eksempel kvantemedisin, som lærer at cellemembranen har bestemte «energifelt» eller «frekvenser» som skiller seg fra den for eksempel sykdomsfremkallende bakterier har. Denne frekvensen skal være helt avgjørende for cellens funksjon, og om den endres vil det føre til ubalanse eller sykdom. Men det kureres ved bruk av kvantemedisinske maskiner som kan sende inn «riktig frekvens» til kroppens celler og slik stimulere kroppens selvhelbredelsesevne (som er reell nok). Det eneste dette har til felles med den vitenskapen som har vist seg å fungere, er begrepsmessig likhet i «kvante» og «medisin»

Hva betyr det at vi mener vi må basere oss på vitenskapelig tenkning og kunnskap? Betyr det at vi vil hylle alt vitenskapen gjør? Betyr det at vi mener for eksempel vitenskapsbasert medisin er fullkommen, aldri gjør feil og aldri trengs kritiseres? Nei, selvsagt ikke.

Vitenskap handler om kritisk å undersøke andres (og egne) ideer. Vitenskapen er dypest sett åpen for alle slags problemstillinger og har ingen fastlåste holdninger til hva som finnes, hvordan verden er og universet ser ut. Men vitenskapen kan ikke tillate seg å være likegyldig til hvilke metoder som brukes. Vitenskapen bygger stein på stein i et gjensidig kritisk fellesskap der undringen og nysgjerrigheten ligger i bunnen, og

Generalsekretær Kristin Mile i
Human-Etisk Forbund vil ha deg
med i kampen mot alt det lettvin-
te som får skli gjennom.
Foto: Nadia Fransen

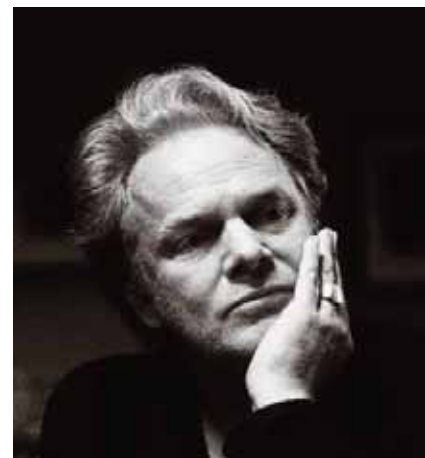
«Jeg vil ikke bli lurt. I hvert fall ikke når det gjelder livet.»

Gunn Hild Lem, forfatter,
kåret til Årets mamma 2009

Når datamaskinen din kræsjer, hjelper det ikke å tenke positivt.»

Torgrim Eggen, forfatter

der enhver påstand må forvente å bli kritisert og konfrontert med logikk og ting vi allerede har kunnskap om. Mange alternativstemmer liker å gi inntrykk av at vitenskapelige funn bare er én mening blant mange: «Det er ikke min sannhet». Men da blir alt like gyldig, og alle utsagn veier like tungt. Jo mer gjennomslag alternativbransjen får for dette, jo mer mister vitenskapen den statusen den trenger for å kunne fungere effektivt som kvalitetskontroll. Hvis vi skal unngå å bli lurt, er vi helt avhengig av å ha et verktøy som hjelper oss til å finne ut hva som er lureri, og hva som ikke er det.

Biologiprofessor Dag O. Hessen sier det slik:

– Vi bør reagere når noen prøver

For at homøopatisk medisin skal virke, må naturvitenskapen slik vi kjenner den, være feil. Tanken bak homøopatiske midler er kort fortalt følgende: man tar et middel som skaper sykdomssymptomer hos et friskt menneske. Deretter tynner man dette ut i vann uendelig mange ganger – samtidig som man foretar et bestemt riste-ritual – inntil moderne teknologi ikke lenger er i stand til å spore virksomme ingredienser igjen i vannet. Men da sier homøopatene at denne utvanningen og ristingen har gjort at vannet «husker» det stoffet som ble tilsatt. Så dryppes dette vannet på sukkerpiller, og det antas da at vannets «hukommelse» på ett eller annet vis overføres til de tørre sukkermolekylene. Deretter gis sukker-

bedre enn placebo (det at man blir frisk fordi man tror man vil bli det) betyr at homøopati rett og slett bare er en form for placebo; eller at prosessen med å framstille homøopatimedisin gjennom uttynning til det absurde kombinert med kraftige rist/støt, medfører at vannet – som ikke lenger inneholder spor av det virksomme stoffet – på magisk vis husker egenskapene ved det ene stoffet som er uttynnet?

Homøopatien ble «oppdaget» på slutten av 1700-tallet, på et tidspunkt hvor konvensjonell medisin var ineffektiv og farlig. Så en behandlingsform som var ineffektiv men ufarlig, var en forbedring. Men i de to hundre årene som er gått, har skolemedisinen gjennomgått en enorm utvikling. Homøopatien er den samme, bare med et større – og dyrere – utvalg utvannet medisin.

I 2005 ble en meta-analyse publisert i det medisinske fagtidsskriftet *Lancet*, hvor man gjennomgikk et stort antall homøopati-studier. Det overordnede funnet var at homøopati ikke fungerer bedre enn placebo. Man har foretatt over hundre randomiserte placebo-kontrollerte studier av homøopatisk behandling, og resultatet er entydig; homøopatipiller gjør det ikke bedre enn placebo-piller.

Hvilket vil si at det kan være direkte farlig å basere seg på homøopatibehandling når det gjelder vaksiner, malariaforebygging, og alvorlige sykdommer som kreft.

VI TRENGER AVSLØRERNE

Når alskens kvakksalvere påstår de kan kurere kreft – og sågar advarer mot konvensjonell behandling, må vi si stopp. Det er når folk blir lurt til å tro på vidundermiddel mot alvorlig sykdom, som enten ikke virker eller gir alvorlige bivirkninger, vi må si stopp. Det er når vrangforestillinger om virkeligheten begynner å bre om seg, vi må si stopp.

Hvordan gjør vi det?

På begynnelsen av 1970-tallet gjorde en ung mann furor med tilsynelatende å bøye skjeer med ren tankekraft. Ved å stryke lett over en skje eller en nøkkel, fikk han metallet til å bøye seg, eller til å brette. Uri Geller gjorde folk himmelfalne og fikk folk til å tro han hadde overnaturlige evner fra kosmos. Men da reagerte en profesjonell magiker ved

navn James Randi. Han så hvordan folk gikk fem på det han gjennomskuet som trylletriks, og satte seg fore å avsløre Geller. I et talkshow på amerikansk tv i 1973 ble Geller utfordret til å gjøre de samme triksene, blant annet bøye skjeer, men siden Randi hadde sørget for at hans utstyr – antagelig prepreparerte metallgjenstander – ble byttet ut med andre gjenstander, ville ikke Geller gjøre sine triks. Han følte seg plutselig ikke sterk nok akkurat da...

Randi har avslørt Uri Geller, som hadde bakgrunn som tryllekunstner, i bøker og foredrag. Siden har han brukt sin kunnskap og kritiske sans til å avsløre påstått synske, kyniske predikanter som bløffer om helbredelse, psykisk kirurgi og i det hele tatt stille kritiske spørsmål ved fantastiske påstander i samarbeid med the Committee for Scientific Investigation of Claims of the Paranormal (CSICOP) – komiteen for vitenskapelig undersøkelse av påstander om det paranormale – som han var med å stifte.

– Det har alltid forbløffet meg at mennesker er så tiltrukket av det irrasjonelle. Jeg ønsker – om jeg kan – å være så sikker på den virkelige verden rundt meg som jeg kan. Du kan bare være sikker til en viss grad, men jeg ønsker å ha så stor kontroll som mulig. Jeg har derfor aldri innlatt meg på noe narkotisk stoff, jeg røyker ikke, jeg drikker ikke, fordi det kan gjøre min resonneringsevne uklar. Jeg ønsker å være så bevisst jeg kan, sier James Randi.

Uri Geller gjorde en gjesteopptreden i Senkveld på TV2 i desember. Her er det bare Gellers selvforståelse som forbløffende mysterium som blir presentert. Programleder Harald Rønneberg sier: «Vi har lyst til å teste deg litt. Du og jeg var i et rom tidligere i dag. Du ba meg lage en tegning som jeg la i lomma mi. Du så meg ikke da jeg tegnet.» Deretter «leser» Geller Rønnebergs tanker – som må tenke hardt på hva han har tegnet – og under over alle under, Geller har tegnet akkurat det Rønneberg tegnet, et bord. Utrolig, hvordan klarte han det? Men vent, hvorfor kunne ikke Rønneberg tegne på direkten? Hvorfor var de i samme rom da det skjedde, ville det ikke være mer imponerende om Geller gikk ut av rommet?

«Evnen til å tenke kritisk og å stille spørsmål er det beste middelet mot å bli lurt og kanskje kan du også hjelpe andre til ikke å bli lurt!»

å tilpasse sin flik av virkeligheten eller velge bort de fakta som ikke passer med eget verdensbilde. Det viktigste i dette er likevel at vi alle tenker kritisk gjennom hva vi står for, og at vi er villige til å endre standpunkt hvis det kommer til nye fakta som gir grunnlag for å endre mening.

VANN SOM HUSKER?

Homøopati er et godt eksempel på uvitenskapelighet. Mange mennesker blir sure når homøopati blir kritisert, for de har opplevd at de har fått forbedret livskvalitet etter å ha gått til homøopat. Og det stemmer sikkert, for homøopaten bruker 1-2 timer på å kartlegge hvordan du har det – og er det noe vi vet av erfaring, så er det at det å bli sett og få omtanke kan gjøre godt i «sjela». Men det kan ikke hindre oss fra å si at homøopatisk medisin bare er sukkerpiller.

kulene som medisin mot søvnløshet, influensa, eksem, astma osv, men også som forebyggende i forhold til malaria, i stedet for vaksiner mot tuberkulose, røde hunder, meslinger, kikhoste, kusma, difteri, stivkrampe, hjernehinnebetennelse ...

Det er en tilnærmet logisk umulighet at homøopatiske piller skal virke. Vannet på jorda har sirkulert i millioner av år, og har i den tiden vært i kontakt med omtrent alt som finnes av stoffer og kjemikalier. Hvis homøopatene har rett i at «vannet husker», og hukommelsen blir sterker jo mer vannet ristes, så ville det vært livsfarlig å drikke vann. Hvordan kan det ha seg at vannet «husker» akkurat det stoffet som homøopatene tilsatte, men har «glemt» alle de andre stoffene?

Så får vi spørre oss, hva er mest sannsynlig – at alle studier som viser at homøopatimedisin ikke virker

«Virkeligheten
vinner alltid.»

Ida Jackson,
forfatter og kjendisblogger

«Nordmenn
er Europas
mest naive
befolkning.»

Jørgen Skavlan, lege,
kårets til Årets almenlege 2010

Randi har ved flere anledninger vist ulike måter det er mulig for Geller å gjøre det – uten tankekraft. Og gjennom nærstudier av videoklipp der Geller ikke vet at han blir filmet, har Randi avslørt hvordan Geller der rett og slett ser gjennom fingrene han holder foran øynene.

DU MÅ VÆRE MED!

Dette er jo bare underholdning, vil noen kanskje innvende. Men redelige tryllekunstnere forbløffer og lurer oss, samtidig som de ærlige på at alt vi ser er triks. Når tryllekunstneren prøver å lure oss til å tro at det vi opplever er virkelig og det får stå uimotsagt, undergraver det virkelighetsforståelsen, og åpner opp for en mer mystisk og uforklarlig – og

skumlere – verden. I India brukes «magiske triks» til å utøve kontroll over andre mennesker. I Afrika fører troen på at trylleri og svart magi er virkelig til at barn og voksne anklaget for hekseri blir mishandlet og drept. Mangel på kritisk tenkning og sunn fornuft kan være farlig.

Evnen til å tenke kritisk og å stille spørsmål er det beste middelet mot å bli lurt og kanskje kan du også hjelpe andre til ikke å bli lurt!

Det trengs flere avslørere. Bli med på aksjonen og spre budskapet til vennene dine, som igjen kan spre det til sine venner. På aksjonssiden **ingenlikeråblilurt.no** ser du hva du skal gjøre. *Du må være med for at det skal bli en aksjon!*

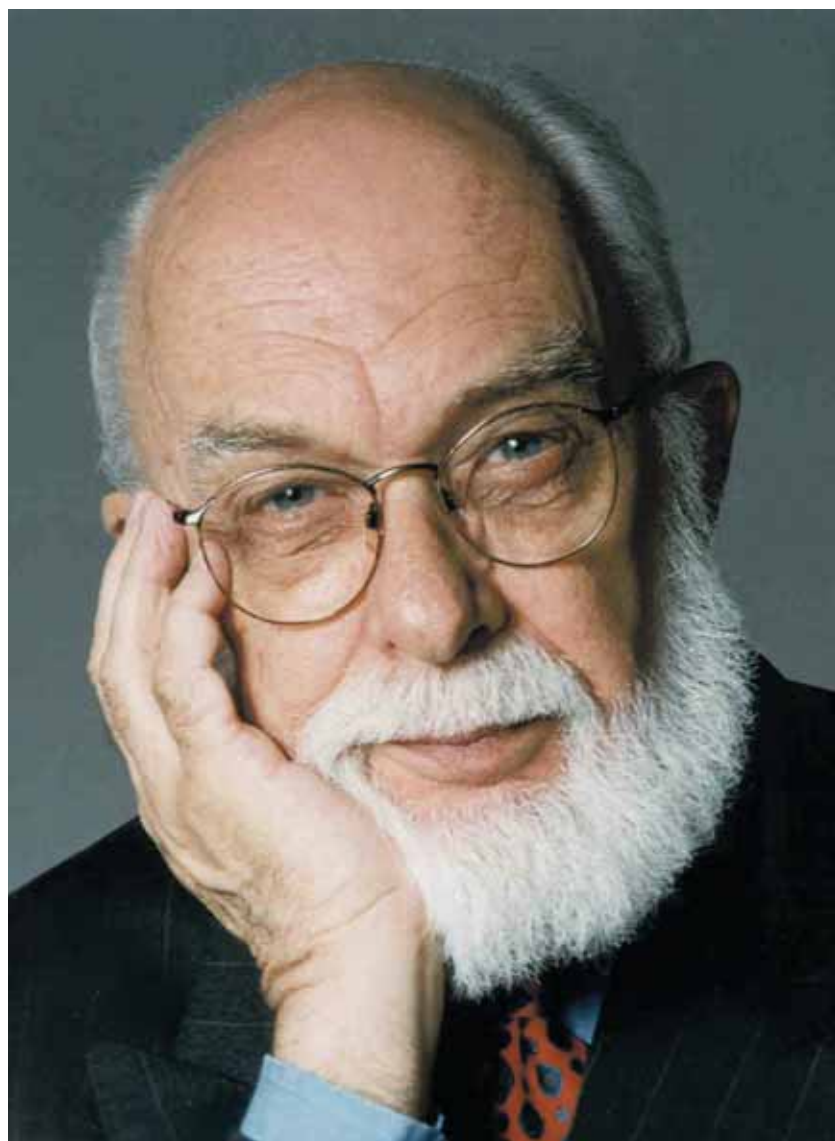
På aksjonssiden **ingenlikeråblilurt.no** finner du flere ressurser for kritisk tenkning. Derfra kan du også gå inn på vår youtube-side og se og dele «Fornuftige tjenester».

Det har alltid forbløffet
meg at mennesker er så
tiltrukket av det irrasjonelle.

James Randi til Norge

Den verdenskjente illusjonisten og skeptisismens «Grand Old Man», James Randi, kommer til Norge i mars i forbindelse med «Ingen liker å bli lurt», HEFs kampanje for kritisk tenkning. Randi skal blant annet holde et foredrag i Oslo fredag den 18. mars. Stedet er ikke avklart idet Fri tanke går i trykken, så følg med!

7Men det er ikke bare hovedstaden som får besøk av mannen som har avslørt Uri Geller og som står bak «The million dollar challenge» (utfordringen som lovte en million dollar til den som kunne framvise paranormale krefter under kontrollerte omstendigheter. Så langt har ingen lyktes i å oppfylle kravene.). Mandag den 21. mars opptrer han i Trondheim, på Studentersamfundet. Dagen etter er turen kommet til Bergen. Da kan du høre James Randi i auditorium Egget på Studentsenteret på Nygårdshøyden. Les mer om James Randi på jamesrandi.org.

Pedagogen Sara Stanley

Tekst: Morten Fastvold Foto: Marianne Lind

– Jeg lærer å bli filosofisk av barna

– Å ha filosofiske samtaler med små barn er både jobb og lidenskap, sier den britiske pedagogen Sara Stanley. Hun er en av autoritetene på feltet, helt uten å ha fagfilosofisk bakgrunn.

Til daglig er Sara Stanley lærer på en førskole i Norwich, East Anglia. Nylig gjestet hun Norge for å holde kurs og foredrag om å filosofere med barnehagebarn, blant annet i Humanismens hus i Oslo. Med seg i kofferten hadde hun et lite arsenal av barnebøker, hånddukker, små figurer av eventyrpersoner. Men det er ingen vanlig lekestue hun holder. Bøkene og tingene gjøres i stedet til utgangspunkt for samtaler av filosofisk art.

Sara Stanley kan for eksempel tegne en borg på flipoverarket, med høye murer og en stor, stengt dør i midten. Så legger hun en kongedukke, en heksedukke og en dragedukke på gulvet fremfor seg og spør: «Hvem av disse tre ville du be om hjelp til å komme inn i borgen?» Og: «På hvilken måte kunne hver av dem hjelpe?» Dette kan barn forholde seg til, og i samtalen løp få en økt forståelse av hva ulike former for makt kan brukes til.

I stedet for å leke handler det om å oppnå lekenhet i form av en filosofisk samtale. Her kan gjerne fantasien aktiveres, i tillegg til de tenkeevner som finnes selv hos små barn. Resultatet er en bevisstgjøring og en refleksjon som utvider ordforrådet og

forståelsen av begrepers betydning.

– Når barn tenker filosofisk, får de på et kraftfullt vis avdekket hvor komplekst livet er, sier Stanley. Derfor er undersøkende, filosofiske gruppesamtaler et viktig verktøy for livslang læring.

LÆRER AV BARNA

Sara Stanley har ingen filosofiutdanning i bagasjen. På universitetet spesialiserte hun seg i barnelitteratur, og bruker i tråd med dette ofte barnebøker i sin samtaleledelse. Hun medgir at fraværet av akademisk filosofisk kompetanse kan gjøre henne engstelig for å bli arrestert av fagfilosofer, selv om det knapt nok har skjedd.

– Pedagoger trenger ikke å bekymre seg over at de ikke er filosofer, fastslår Stanley.

– Det er tilstrekkelig at de bestreber seg på å bli filosofiske. Barna har lært meg det, de lærer meg stadig noe nytt når vi sammen undersøker ulike temaer filosofisk.

I tråd med dette har hun endret sin samtalepraksis opp gjennom årene. Hva fungerer og hva fungerer ikke, *dét* er spørsmålet, og ikke hva man ut fra etablerte metoder skal gjøre.

– For å kunne lære av barna å bli filosofisk, må jeg ta dem på alvor ved

å være genuint interessert i hva de mener, sier hun. Og ikke tillate dem å prate tull fordi de «bare» er barn.

På et nærmest lingvistisk vis merker Stanley seg hvordan barna snakker. Men hun går ett skritt videre enn språkfolkene ved ikke bare å merke seg måten ord og setninger formuleres på, men også hva meningsinnholdet er.

– Vi må i størst mulig grad holde oss til barnas egne formuleringer og ikke la oss friste til å foreslå andre og «bedre» formuleringer for dem, understreker hun. Vi vet jo ikke om barnet legger det samme i ordet eller formuleringen som det vi gjør.

– Dette poenget blir viktigere jo yngre barna er. Eldre barn spør aldri om hva jeg mener, heldigvis. Med små barn stiller det seg annerledes, de er mye mer avhengige av å høre hva jeg sier, nesten som om jeg var en mor for dem. Men morsrollen må unngås, for i en filosofisk samtale skal det ikke være noen mor som vet best og forteller hvordan ting er.

BÅDE LYTTET OG GI EKSEMPLER

Siden små barns ordforråd er begrenset, kan læreren ikke alltid nøye seg med å lytte og å gjengi barnas formuleringer. Av og til må Stanley gi modell-eksempler på riktige grammatikalske og uttrykksmessige formuleringer, slik at barna får høre hvordan det skal lyde. Uten en slik minimumskunnskap blir de jo ikke i stand til å uttrykke seg forståelig.

– Hvordan det kan skje uten å pådytte dem mine meninger, blir da en balansekunst, medgir Stanley. Om noen av barna tror at jeg nå har for-

talt dem hvordan noe i verden er fordi jeg har lært bort et eksempel på riktig formulering, er ikke alltid lett å vite.

– Et mangelfullt ordforråd kan også gjøre det vanskelig å stille meningsfulle spørsmål, fortsetter hun. Skal barn bli i stand til å stille gode spørsmål, må de først kunne forholde seg til ord og begreper som er sentrale i teksten eller historien.

En samtale ledet av Stanley kan derfor begynne med en utforskning av et bestemt begrep, eller kanskje et knippe begreper. Hun kan legge laminerte kort ut på gulvet der det står skrevet et ord, med en tegning ved siden av som illustrerer ordet. Ved å lese opp ordet på hvert av kortene, slik som «vennskap», «omsorg» eller «frykt», kan hun spørre om teksten eller historien handler om det på et eller annet vis. På denne måten fylles begreper med innhold, der også ulike betydninger eller bruksmåter av dem kommer for en dag.

Å FORSTÅ HENSIKTEN MED ET SPØRSMÅL

Når Sara Stanley snarere starter med å la barna utforske begreper enn med å få dem til å stille spørsmål, bryter hun med den ortodoksi som er oppstått på fagfeltet filosofi med barn. Der har toneangivende pedagoger helt siden 1970-tallet betont viktigheten av å begynne med et spørsmål, noe som nok kan være riktig for større barn.

Men når ordforrådet er for begrenset, som hos små barn, fører oppfordringen om å stille spørsmål i stedet til usikkerhet og taushet. Ut fra Stanleys erfaring er ikke barn så fulle

Ifølge Sara Stanley trenger ikke pedagoger å bekymre seg over at de ikke er filosofer, for det er nok å prøve å bli filosofiske – resten lærer man av barna. Foto: Vilde Kamfjord

av spørsmål som det vi voksne vil ha det til. Snarere sitter de tause og i villrede om hva de skal si når læreren ber om spørsmål på grunnlag av en tekst eller en historie. Hvorpå læreren kan reagere med å snakke en hel masse selv, slik hun selv har grepet seg i å gjøre. Da glemmer man at læreren skal hjelpe barna til å snakke, og ikke snakke i stedet for dem.

En annen vanskelighet er at små barn kan spørre om mangt og mye uten å forstå hvorfor de spør. Da blir det uklart hva slags svar de forventer. Men nettopp det å forstå hensikten med et spørsmål står sentralt i en filosofisk samtale. Det kan først skje når barna innser hvilke begreper som er sentrale, og hva de innebærer: Jaha, er det kjærlighet denne historien handler om? Eller mot? Eller savn? Eller det å være redd for noe? Men da er det litt av hvert vi kan spørre om med utgangspunkt i historien!

BARN LIKER Å VÆRE UENIGE

Om små barn ikke er så glade i å stille spørsmål som det vi gjerne tror, liker de i alle fall å være uenige. Særlig hvis de ikke må låse seg til ett standpunkt, men har lov til å skifte mening, er de med. En slags debatt der det går an å skifte mening er følgende et godt konsept. Derfor begynner Sara Stanley ofte med å spørre barna om hva de liker eller ikke liker, eller synes eller ikke synes. Så må de begrunne dette. Da blir det som regel liv i samtalen, samt mulighet for læreren til å problematisere.

Hva mener barna for eksempel om dragen eller eventyrfiguren læreren holder i hånden. Er den snill eller slem? Eller smart eller dum? Eller farlig eller nyttig? Her finnes ingen fasitsvar, bare ulike meninger. En sentral oppgave blir da å gi begrunnelser for det man synes og mener.

Siden livet ofte fordrer at vi må

velge mellom ulike onder, har dilemmaer en naturlig plass i filosofiske samtaler. Flere av barnebøkene Stanley bruker, rommer alternativer som alle er tvilsomme. Hva ville du velge av ikke å ha noe hår eller å ha et latterlig hår? Ville du helst hatt kald suppe eller varm iskrem? At en elefant sto i dusjen din eller at et neshorn lå i senga di? Burleske eksempler er ikke av veien, for å filosofere trenger ikke å være kjedelig!

FILOSOFERING FREMMER DANNELSE

Derimot må vi godta at filosofering tar tid. Møysommelig må regler for en filosofisk samtale diskuteres, slik at barna forstår hensikten med dem og blir enige. Når man møtes daglig i flere år, slik som i barnehagen, trenger samtalelederen ikke å skynde seg, slik man lett synes man må hvis man bare har filosofisamtale en gang i blant.

– Det er ved å utvikle sin rasjonelle, kritiske evne at barn utvikler sin menneskelighet, sier Stanley. Hun mener bestemt at dette best kan skje i et undersøkende fellesskap, der det er mulig å utprøve og utvikle ideer sammen med andre. Fra å mestre de helt enkle tenkeferdigheter kan man gå videre til å forstå generelle filosofiske begreper, gjennom å diskutere hva som er likheter og forskjeller, og hvordan begreper kan knyttes til ulike temaer. Resultatet er en dannelsesprosess der barna lærer å uttrykke bedre hva de mener, og hvorfor. Da forstår de også at deres egen mening er like mye verdt som andres mening – og at det er lov å skifte mening hvis gode grunner tilsier det. Dermed utvikles en både lyttende og kritisk holdning, samt et demokratisk sinnelag, som barna vil ha god bruk for livet igjennom.

Velkommen til sommerleir!

«Humanisme og fred»

Det nærmer seg sommer igjen, og det er på tide med ny sommerleir. Skynd deg å melde deg på!

- **Hvem:** 100 unge humanister fra hele verden!
- **Hva:** «Humanisme og fred» + sol, is og nye venner!
- **Hvor:** Numedal folkehøgskole i Buskerud
- **Når:** 6.-11. august 2011
- **Pris:** Medlemmer og konfirmantkullet 2011: 1250 NOK
Ikke-medlemmer: 2200 NOK

Prisen inkluderer: Sommerleiren med fullt program, overnatting og mat, alle reisekostnader minus egenandel på 200 NOK.

Gå inn på www.humanistiskungdom.no/sommerleir for påmelding og mer informasjon. Begrenset antall plasser!

Vi sees på sommerleiren!

Humanistisk Ungdom

Johan Galtung

Tekst: Marianne Lyné Larvoll Melgård

Fredsforskeren, humanismen og kulda

Berømt og beryktet, notorisk og historisk. Johan Galtung (80) er fredsforskningens far. Mellom to flyreiser tar han seg tid til en prat om humanisme, krig og fred og sånn. Og litt USA-kritikk.

FAKTA

Johan Vincent Galtung
(født: 24.10.1930)

- Internasjonalt anerkjent som grunnleggeren av freds- og konfliktforskning
- Medstifter og mangeårig leder av PRIO (Peace Research Institute Oslo)
- Tok initiativ til oppstart av *Journal of Peace Research*
- Etablerte Transcend-nettverket for fred og utvikling transcend.org
- Har hatt flere professorater, blant annet ved Colombia, Princeton og UiO
- Syv æresdoktorgrader
- Har skrevet over 150 bøker og mer enn 1500 forskningsartikler
- Har meglet ved over 120 konflikter
- Mottok den første Humanist-prisen i 1988, og har vunnet utallige internasjonale priser for sitt arbeid innen fredsforskning og megling, feks den «alternative fredsprisen» – The Right Livelihood Awards ærespris. Mottok Brageprisen beste fagbok for selvbiografien *Johan uten land*.
- Gift med japanske Fumiko Nishimura. Fire barn fra tidligere ekteskap.

Gardermoen, klokka 07.28. Fri tanke har en frokost-avtale med professor Galtung på SAS-hotellet. Fredsforskeren er blant hovedinnleiderne på den humanistiske verdenskongressen i Oslo denne høsten, og vi har halvannen time til rådighet før Galtung flyr sørover igjen. Men toget er forsinket, og med bare to minutter igjen til avtalen klokka halv åtte, løper jeg opp trappene mot hotellet, over speilblank is og ikledd utallige lag med ull. Idet jeg står foran professoren og hans frokostegg, er jeg mildt sagt hektisk andpusten. Vi håndhilser, og Galtung peker mot bordet der han sitter.

– Unnskyld, men jeg må nok en rask tur innom toalettet, sier jeg lavt. 80-åringen smiler, men har ikke hørt meg.

– Jeg er straks tilbake, men må nok innom toalettet, sier jeg, litt høyere. Hjertet slår i hundre, og jeg er i ferd med å smelte.

– Unnskyld, jeg hørte ikke, gjen- tar Galtung.

– *TOALETET!*, nesten roper jeg, og synker litt sammen idet jeg innser at hele restauranten nå er informert om mine kroppslige behov. Professoren senker blikket, kremter meget-sigende og setter seg.

VILLE VITE MER OM FRED

Tilbake ved restauranten, står professoren og venter ved en trillevogn med bagasje. Med utpreget kjølig mine forslår han at vi setter oss i kafeen, der vi kan sitte mer komfor-

tablett. På vei bort takker jeg igjen for at han tok seg tid til å møtes for et intervju, og han forteller at han var til stede da Human-Etisk Forbund ble stiftet i Venstres Hus, sammen med Kristian Horn og de øvrige grunnleggerne. Vi finner et bord, og jeg setter på lydopptakeren.

– *Kanskje du kan starte med å fortelle om da du var tilstede ved HEF's opprettelse?*

– Altså. Vil du starte med dét, da? Galtungs blikk er hardt, han hever øyenbrynene.

– *Vel, det var ikke blant spørsmålene jeg hadde planlagt, men...*

– Jeg tror heller vi tar det senere, jeg. Begynn med det du har planlagt, du.

– *Ok. Ja. Da tenker jeg på oppstarten av PRIO (Fredsfnorskningsinstituttet)...*

– Av PRIO?

– *Ja, og hvordan du som ung mann fant ut at det ikke fantes noe tilgjengelig forskning på fred?*

– Vel.

Galtung kremter, lener seg tilbake og trekker pusten dypt. Han ser ut i lufta mens han forteller, med langsom og dyp røst.

– Det begynte lenge før det. Det begynte i 1951, da jeg som meget ung mann, tyve år gammel, slet med problemet om jeg skulle bli militærnektet eller ikke. I den forbindelse leste jeg masse litteratur, og krigens grusomhet var det ikke vanskelig å bli overbevist om, men jeg ville gjerne vite mer om fred.

Galtung forteller historien om hvordan han kontaktet Universitetsbiblioteket, uten at bibliotekaren

kunne finne relevant stoff. Heller ikke ved Uppsalas formidable universitetsbibliotek kunne noe slikt finnes. «Men vi har masse på konfliktforskning», sa bibliotekaren til den unge studenten.

– Og det var da jeg bestemte meg for å gjøre noe med det.

Galtung studerte åtte år på Blindern. Først matematikk «for å lære å tenke», deretter sosiologi «for å lære om hva jeg skulle tenke på». I 1956 ble han cand.real. i matematikk, og i 1957 mag.art. i sosiologi.

– På grunn av karakterene, ble begge disse anerkjent som doktorgradsavhandlinger i USA. Jeg ble ansatt ved Colombia University i New York, og i 1958 lanserte jeg meg som fredsforsker, og det på to måter. Det første var ved å holde et doktorgradskurs om konfliktteori og konfliktløsning, og det andre var at jeg for første gang hadde en megling. Det var mellom svart og hvit, i en skolekonflikt over segregering, i Charlottesville, Virginia. Dermed lanserte jeg to spor, som jeg fremdeles kjører på – både forskning og fredspolitikk, teori og praksis hånd i hånd, forteller forskeren, og presiserer at hans inspirasjon for å utforske feltet fredsforskning ikke var samfunnsforskning, men medisin.

– For jeg mener at helse forholder seg til sykdom, som fred forholder seg til vold. PRIO var en episode... som fremstår som stadig mindre vesentlig. Men jeg var nå nordmann, så jeg sa nei til tilbudet om fast ansettelse ved Colombia University – som var sosiologiens Mekka – og dro til-

Johan Galtung var med og stiftet Fredsforskningssenteret i Oslo i 1959, her holder fredsforskeren foredrag i 1968. Foto: Scanpix

bake til Oslo. Og grunnla PRIO, sammen med fire andre.

– UTFORDRET UNIVERSITETSSTRUKTUREN

Galtung skyver på brillene, kremter lett og setter seg bedre til rette i stolen.

– Men det som skjedde, er på sett og vis et trist kapittel, for jeg var veldig opptatt av å frigjøre fredsbegrepet fra *statssystemet*. Det fredsbegrepet vi har – som nordmenn flest tror på – er stillstand mellom to kriger. En pause mellom kriger. Dette fant jeg ikke tilfredsstillende. Jeg ville ha et fredsbegrep som var *inne i* mennesket, det var i familien, i samfunnet, mellom stater og religioner.

Professoren forklarer at denne ambisjonen hadde to konsekvenser. Det ene var et overfaglig synspunkt, der Galtung ønsket å danne et helt nytt fag, med egne begreper, som både lånte og var løsrevet fra tradisjonelle fagretninger.

– Og dermed utfordret jeg veldig kraftig universitetsstrukturen, som var basert på ulike, adskilte disipliner. Ordet disiplin har jo en tvetydighet, det betyr også at vedkommende skal være disiplinert. Jeg var totalt udisiplinert, jeg ønsket å fly over et stort territorium og bruke de begrepene jeg kunne bruke, fra psykologi, økonomi og historie – hva som helst.

Den andre konsekvensen av Galtungs fredsbegrep, var at han nektet for at fredsbegrepet kunne forankres i noe geografisk område, og der mener han å ha utfordret Norge politisk.

– Det var en sterk følelse av det overnasjonale, overstatelige, tverrstatlige. Mitt standpunkt var at her var det noe som måtte tas tak i, at et land eller et område ikke har mono-

pol på fred, man må søke over hele verden. Norge vil jo oppfattes som en fredsnasjon, og det stemmer ikke. Norge er en drapsnasjon, som med vikingsymboler dreper i Afghanistan.

– *Tenker du at...*

– Og til og med hyller drap som bedre enn seksualitet. Det er noe jeg meget sjelden har hørt om, det er en voldstendens i en helt ny dimensjon. Dette tilhører det triste, norske kapittel, som for meg kun var en episode. Etter hvert ble det nokså klart at Norge ikke representerte noen grobunn for fredsforskning, og det var ikke for meg noe blivende sted.

Galtung forteller at han ble overvåket av politiet allerede som 22-åring. Da han senere fikk se mappen sin, ble han sjokkert over hvor tidlig de startet.

– Og det var fordi de tok det som en selvfølge at en som var kritisk overfor amerikansk politikk, var sovjetvennlig! Jeg snakket med overvåkningssjefen etterpå, og han innrømmet at de gjorde en feil. «Du, Galtung, var jo mot begge to, du!» Ja, sa jeg, og det var ikke så veldig originalt, for det var storparten av verden. Men da gjorde de en kjempebommert, som tydet på at tankevirksomheten ikke var av den aller beste her oppe. Så jeg flyttet ut i 1977, og jeg flyttet ikke fra Norge til et annet land, jeg flyttet fra Norge til verden. Og etterpå har livet vært en dans på roser.

– FIASKO I NORGE, MED ETT UNNTAK

80-åringen stopper opp et øyeblikk, og smiler bredt.

– Jeg har fått til så mye at det er helt utrolig. Og PRIO har gått sin egen vei.

Galtung mener at dagens PRIO i dag har blitt et «utredningsorgan for Forsvars- og Utenriksdepartementet», og henviser til Aftenpostens uttalelse om at fredsforskningen har blitt sedat.

– Så dette var en ganske trist episode. Men i 1993, sammen med gode venner, grunnla jeg meglernettverket Transcend, på 350 eksperter fra hele verden.

Galtung forteller at han to dager tidligere satt i dette samme rom, med en afghansk ambassadør.

– Og hun nispurte meg om mine forslag, om hvordan Transcend så på en mulig avslutning av Afghanistan-krigen, og landets fremtid. Jeg har arbeidet veldig mye med dette, i Afghanistan og i Washington, og i de to landene som antakelig blir de viktigste, nemlig Tyrkia og Kina.

Jeg forsøker å skyte inn et spørsmål, om han kan si noe om hva han tenker om situasjonen i Afghanistan.

– Vel, jeg er ikke sikker på at jeg vil si så mye om det. Men du kan stille noen spørsmål senere. Altså, hvis du heller stiller spørsmål om hva jeg ønsker å fortelle, så er det min måte å tenke om fred på. Om nye former for fredspolitik. Det gjelder altså ikke Norge, i Norge har jeg vært en fiasko, med **ett** unntak, og det unntaket er svært viktig.

Galtung omtaler et norsk skoleprosjekt, der Transcend er involvert, som sin eneste norske suksess. Navnet på prosjektet er Savona, et Zulu-ord, som betyr «jeg ser deg, jeg tar deg inn i meg».

– Vi har eksperimentalskoler rundt om i Norge, som viser helt fantastiske resultater. Unger fra åtte til tolv år forstår konflikthåndtering på et par

uker. Deretter hvisker de foreldrene i øret når de ser dem krangle; «vi tror vi ser en løsning». Altså, for løsningsorientering kreves kunnskap, og kreativitet for å se nye muligheter.

– *Først og fremst lurer* –

– Bare spør om hva som helst!

– *...ja. Dette skoleprosjektet, hvordan gjennomføres det, og ved hvilke skoler?*

– Det er en skole i nærheten av Kongsvinger som er hovedskolen, der har prosjektet foregått i seks år. Det fungerer på den måten at hver gang det er en konflikt, mellom elever eller mellom elever og lærere, mellom lærere og ledelse eller hva som helst, så skal man ta den opp med én gang.

Galtung illustrerer med en konkret situasjon fra nettopp denne skolen, der et barn mobbet et annet. Fremfor å sende mobberen til rektor, reagerer læreren ved å invitere til refleksjon og dialog, ved bruk av en setning.

– Den setningen tok lang tid å komme frem til, for den må være veldig kort. Den lyder som følger: «Det du gjorde nå, kan vi ikke godta, men hvorfor gjorde du det?» Altså, det er veldig viktig å gi mobberen en sjanse til å si hvorfor han gjorde det!

Gutten som hadde mobbet en yngre jente, forklarte at han hatet skolen. Læreren fikk etter hvert ut av mobberen at han ertet jenta, fordi hun var skoleflink,

– Dermed kom vi fram til en viktig innsikt; konflikten er ikke mellom gutten og jenta, men mellom gutten og skolen. Læreren spør nærmere om hva gutten misliker ved skolen. Og så kommer de frem til en løsning, sammen. Og senere den kvelden gikk gutten – av seg selv – hjem dit jenta bodde, og ba om unnskyldning.

OMSTRIDT VENN AV KINA

I forbindelse med utdelingen av fjorårets Nobels Fredspris til kinesiske Liu Xiaobo, genererte Johan Galtung heftig debatt med sine kritiske uttalelser om tildelingen. I et Klassekampen-intervju uttalte Galtung at kineserne følte seg trampet på, og at deres enorme innsats for å utvikle samfunnet ikke ble verdsatt.

En annen professor og vinner av Humanist-prisen, Bernt Hagtvet, gikk hardt ut mot Galtung og anklaget ham for «moralisk striptease». Spesielt festet Hagtvet seg ved denne uttalelsen:

«Det kan være at Liu er blitt tatt for hardt. Jeg vet ikke hva kineserne har på ham, men håper det ikke er norske forhold, med fabrikkasjon av bevis. Kineserne mener at en heving av 400 millioner mennesker fra nød til lavere middelklasse på 15 år er sentralt i et menneskerettsperspektiv.»

Hagtvet anklaget Galtung for å «løpe diktaturets ærend, slik Hamsun gjorde i 1935», kalte ham maktsservil i sitt forsvar av kineserne og tilla fredsforskeren en «moralisk kulde og en selvtilfreds likegyldighet som grenser til det infame».

I møte med Galtung, gjentar han ordene som ble overskriften i Klassekampens intervju – han slår igjen fast at han blitt kalt en av Kinas fem beste venner, av kinesiske styresmakter.

– Jeg sitter i Sentralkomiteen i kommunistpartiet i Kina, sammen med nestsjefen for utenrikspolitikk i Kina, med et verdenskart foran oss på gulvet og går gjennom Kinas relasjoner til alle mulige land. Og jeg sier akkurat hva jeg vil. De sier at «du er en av Kinas fem beste venner. Ikke fordi vi alltid er enige med deg, eller du er enig med oss, men fordi du prøver å forstå oss». I motsetning til for eksempel Nobelpriskomiteen.

Forskeren opplever å ha god tilgang til makthavere i Asia, Afrika og Latin-Amerika.

– Tankene jeg står for, med positiv fred og negativ fred, direkte vold og strukturell vold, har gått inn i dagligtalen til disse landene. Jeg møter mine egne ord i svingdøren, uten at de som uttaler ordene vet hvor de kommer fra. Og det er jeg veldig stolt av. For det som har vært min drøm, har ikke vært å bli sitert, men at det skal bli del av dagligtalen.

Disse begrepene har satt søkelys på ting som har blitt usynliggjort, mener Galtung, og anser dette som den viktigste faktoren til at ideene hans har fått gjennomslag.

– For eksempel strukturell vold – 125 000 mennesker som dør hver dag, det er kjent. Men at dette kan kalles en form for vold, og at det er strukturen som kjerner og kverner, og kverner ut 125 000 liv, med de pårørende som sørger og gråter – det er ille.

Galtung peker på at den strukturelle volden, som forårsakes av samfunnssystemet, tar langt flere liv enn direkte vold. Han hevder at flere liv går tapt som følge av strukturell vold, enn i krig.

– Hvis du setter ordene «strukturell vold», så vil folk kjenne igjen volden – de dør jo! – og så kjenner de igjen strukturen. «Det er jo galskap, det økonomiske systemet vi har! Vi må finne på noe bedre.» Og Vesten tviholder altså på dette økonomiske systemet, og USA beskytter det, og gjør militære intervensjoner i land som forsøker å endre det. Og Norge er en lojal lakeistat for USA.

– VESTEN VIL ALLTID HA EKSTRA FORTJENESTE
Galtungs svært kritiske holdning til USA er velkjent, og hans argumenter og teser i så måte er, for å si det mildt, omstridte. Galtungs perspektiv er at amerikanerne siden 1805 skal ha foretatt 244 intervensjoner i stater der USAs regjering ønsket å skifte ut styresmaktene. Han mener i tillegg USA har foretatt en snikintervensjon av Norge, men at det ikke var nødvendig med tropper, da de heller leide inn norske politifolk til å spionere for seg. Derfra hevder han at CIA ikke bare nøyer seg med å samle inn data, men at organisasjonen er aller mest kjent for å likvidere. Galtung hevder videre at det i 1987 var 13 avhoppere, som anslo antallet mennesker myrdet av CIA til seks millioner.

– Dissidentene hadde selv gått ut, i protest – seks millioner. Hvis du slipper CIA inn i et land, skal du ikke være forbauset om det kommer likvideringer i kjølvannet. Og det skjer ikke med pistolskudd, det skjer med langsomt virkende gifter, som virker på

en slik måte at de ikke etterlater spor.

– *Snakker du om konkrete, kjemiske gifter..?*

– Ja, ja, ja. Gifter som er kjent over hele verden, for så vidt, blant dem som ønsker å bruke dem. Og det finnes som regel motgifter, så hvis man vet om det, så kan man gjøre noe med det. Jeg bare nevner det, som et eksempel på hvordan USA jobber. Og så vidt jeg forstår, kalles de for lederen av den frie verden. Og så vidt jeg forstår, kalles dette vestlig sivilisasjon.

– *Du mener altså –*

– Så når jeg opplever at mine begreper slår gjennom, så tror jeg det er fordi jeg snakker til realiteten, slik den oppleves, ikke som «The West and The Rest».

Galtung forklarer at ikke-vestlige land setter stor pris på hans programmer for positiv fred, som er basert på samarbeid, til gjensidig og lik nytte.

– **Lik** nytte. Og da ber de meg om

er det nødvendig med dialog for å finne ut hvilke traumatiske situasjoner som har ført til fiendskapet. Deretter handler det om å rydde opp, som han sier.

– For å skape positiv fred, så er det nettopp traumer og uløste konflikter i fortiden som må ryddes opp i, og løses. Jeg har altså opplevd – i resten av verden – at de er veldig begeistret for konfliktløsning, og enda mer begeistret for positiv fred. Og det støtter jeg dem i, i deres forsøk i forhold til Vesten, å få til gjensidig og LIK nytte. Og da vil de selvfølgelig si, at da må Vesten importere våre industrivarer. Og Vesten må ikke eksportere subsidierte landbruksvarer til oss, da ødelegger de vårt eget landbruk. Og Vesten må praktisere sin likhet for loven-ideologi, hvis den ikke gjør det, så bryter vi, og foretrekker samarbeid med Kina, der vi kan få et mye mer reelt og åpent forhold.

Her får jeg skutt inn et spørsmål

– Jeg ville ha et fredsbegrep som var inne i mennesket, det var i familien, i samfunnet, mellom stater og religioner.

flere forslag, forslag, forslag! Bare ikke her hjemme. Der sitter jeg, i det ene utenriksdepartementet etter det andre, med konkrete forslag. Strukturell vold blir negativt, positiv fred blir positiv. Konkrete prosjekter, til felles og lik nytte. Vesten vil være enig i felles nytte, men det med **lik** nytte har aldri vært Vestens spesialitet. Vesten vil alltid ha litt ekstra fortjeneste.

NEGATIV OG POSITIV FRED

Begrepene negativ og positiv fred er sentrale hos Galtung, og han sammenligner gjerne partene i en konflikt mellom stater med en konflikt mellom ektefeller. Den negative freden omtaler han som et minimum, der det ikke foreligger vold, eller trusler om vold, mens positiv fred handler om å bygge positive prosjekter mellom partene – til gjensidig og lik nytte.

– Om prosjektene er til ulik nytte, så vil det før eller siden komme fram som en konflikt og vekke vanskeligheter og vold. Man må legge arbeid i å finne likhet.

Fundamentet i positiv fred er å bygge partene sammen, forteller Galtung, og henviser til det orientalske begrepet om å «svinge i takt» som videreutviklingen av en mer passiv, negativ fred.

– Det første er gjensidig og lik nytte. Det andre er å få til at «jeg lider din lidelse, og jeg gleder meg over din glede». At man svinger i takt, at det er resonans, følelsesmessig. Det er veldig forskjellig fra det vestlige ordspråket, *Den gylne regel: gjør mot andre det du vil at andre skal gjøre mot deg*. Som i realiteten er en veldig egoistisk tankemåte.

Galtung forklarer at ved megling der partene ønsker hverandre vondt,

om det finnes situasjoner der kun negativ fred er mulig. Galtung nikker og beskriver Bosnia-Herzegovina som et eksempel, han mener landet burde oppløses. Ellers ville han sørge for en negativ fred, som var så «ren» og skikkelig som mulig, at tiden ikke ble brukt til å ruste opp til neste krig.

– Så må man ta til takke med negativ fred, en våpenstillstand som kan sammenlignes med et ekteskap der partene oppfører seg rimelig overfor hverandre. Da bør den gylne regel praktiseres – gjør **ikke** mot andre, det du ikke vil at andre skal gjøre mot deg. Den gylne regel, i negativ form, er en god trafikkregel for negativ fred. Den positive, gylne regel er et *utgangspunkt* for positiv fred, men så må man gå videre.

På dette tidspunktet ser jeg ut til å være tilgitt, og tonen er avslappet. Galtung forteller om da han meldte seg ut av statskirka som 15-åring. Han hadde store problemer med dogmene i kristendommen, så som ubesmittet unnfangelse, en stedfortredende sønn som drepes på korset og evig liv i enten himmel eller helvete.

– Dette, tillegg til det jeg visste fra historien om kristen praksis. Inkvisisjonen, konradisme, imperialism, slike ting. Og jeg husker at jeg ofte siterte Bibelens ord: «du skal kjenne treet på dets frukter». Og jeg syntes frukten så ille ut.

– *Kan du fortelle om ditt menneskesyn, om hva du legger i begrepet humanisme?*

– Jeg ser på mennesker som kropp, sinn og ånd. Og det er ordet ånd, som for enkelte er problematisk, så jeg skal forklare. Kroppen er jo grei, der er kjernestikkordet likevekt. Kroppen består av masse vev, og hvis et vev vokser på bekostning av annet, så kalles det kreft. Hvis den likevekten som består av sirkulasjon stopper

opp, eller ikke formidler det den skal formidle – blodpropper, snarere enn oksygen – så har du kardio-vaskulære sykdommer. Dette ser jeg i sammenheng med verdenssamfunnet, med utbytting og undertrykkelse, ved at oksygenet ikke kommer fram til cellene, og cellene dør. Her har du veldig paralleller, freds- og helseforskning kan lære av hverandre.

Deretter forklarer Galtung at han anser sinnet som en lagring av følelser og minner, og at han er mest opptatt av vanepreget tankegang – det som er så trivielt, at man ikke engang tenker over det.

– Det er for eksempel vanlig å tenke at en konflikt har to parter, og det er en kjernefeil! Også i hvordan forholde seg til Israel og Palestina – alle de glemte parter. Og dersom disse glemte parter ikke er invitert til å sette seg ned ved bordet, i prosessen der man skal diskutere konfliktløsning, så vil de si «ok, vi ble ikke invitert. Dere skal høre fra oss». Så her kommer altså humanisme inn, for det første med respekt for kroppens logikk. Humanisme er ikke på noen måte hevet over kroppen, kroppen er en del av oss.

Galtungs definisjon av ånd, er en evne som alle mennesker har, men bruker i varierende grad. Han presiserer at han sier ånd, fremfor sjel, for å unngå «alt visvas om sjelevandring og så videre». Det er på grunn av en åndelig dimensjon at vi kan reflektere og heve oss over vår biologiske programmering, mener Galtung.

– Gjennom vår ånd kan vi forstå hvordan vi er programmerte, av kroppens genetikk, og sinnets logikk, og så kan vi endre den programmeringen.

– *Men hva med...-*

– Min humanisme er veldig basert på «the sky's the limit», det er ingen grenser for vår refleksjon. Men vi kommer lengre om vi har dialog med andre. Og den dialogen består dermed i gjensidig utspørring, ikke i en idé om at «jeg har funnet sannheten, og du har ikke». Og så utveksler vi ideer. Den humanismen kjenner ingen geografiske eller religiøse grenser. Jeg går til verdens yttergrenser for dialogen, og finne refleksjon og forsøk på endring! Dette er min humanisme. Den er kroppsbasert, og fundamentale behov spiller en stor rolle. Hvis du vil ha en guide til kroppens fundamentalbehov, så kan du se på kroppens åpninger. Altså, en munn kan brukes til to ting, til næring og til å snakke med. Når du gransker hva munnen er stand til å uttrykke, vil du samtidig ønske å gi den skikkelig ernæring. Ører og øyne, for inntrykk, men også uttrykk, ved det du signaliserer med blikket. Når man går lenger ned på kroppen, så finner du blant annet mulighet for **toalett**, som er ganske fundamentalt, men som ikke inngår blant menneskerettighetene. For de som skrev menneskerettighetene skrev ikke om slikt, konstanterer han..

Fredsforkeren slår fast at jeg nå har mer enn nok materiale til saken min, tar meg høflig i hånden til avskjed og forsvinner ut i verden igjen. Den selverklærte Johan uten land.

En fersk dom i Den europeiske menneskerettsdomstolen er et sterkt signal til de europeiske landene om å opptre med større varsomhet i asyl- og flyktningpolitikken.

Tvangsretur Hellas

Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg dømte nylig Belgia til å betale nærmere 200 000 kroner i erstatning til en afghansk asylsøker. Årsaken var at myndighetene sendte mannen tilbake til Hellas, som var det første EU-landet han kom til etter sin flukt fra Kabul, og til forhold som var så ille at de var å sammenligne med tortur. I den greske hovedstaden ble afghaneren først internert i en overfylt og forfallen leir ved flyplassen, før han ble over-

latt til seg selv uten mat, husly og trygghet i Athens gater.

Afghaneren M.M.S. er bare én av svært mange asylsøkere som først har kommet til Hellas, men som siden har tatt seg videre til et annet europeisk land, for av myndighetene der bare å bli sendt tilbake til det konkurstruede greske riket. Det er det såkalte «Dublin-regelverket» som omfatter EU, Sveits, Island og Norge, som fastslår at det er første-landet asylsøkerne kommer til, som har ansvaret for å behandle søknadene. Praksisen har vært meget omstridt fordi mottakssystemet for asylsøkere i Hellas har vært overbelastet og rettssikkerheten elendig. FN's høykommissær for flyktninger har da også anbefalt Norge og andre europeiske land å stoppe returen av asylsøkere til Hellas. Det europeiske rådet for flyktninger og landflyktige (ECRE), som representerer 67 flyktningorganisasjoner i 30 europeiske land, har lenge rettet flengende kritikk mot EUs og Dublin-systemets asylpraksis. Rådet mener at regelverket verken sikrer grunnleggende menneskerettigheter for flyktningene eller fordeler byrdene mellom medlemslandene på en rettferdig måte. Det er nemlig de fattigste landene i sør og øst som må ta de største belastningene.

Her hjemme har Helsingforskomiteen og Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) i flere rapporter dokumentert blant annet hvordan asylsøkere, inkludert barnefamilier og enslige mindreårige, blir varetektsfengslet under forferdelige forhold

ved retur til Hellas: *Rettsikkerheten er fraværende og det er langt større sannsynlighet for å bli banket opp av gresk politi, enn å få den beskyttelse man har krav på etter Flyktningkonvensjonen.*

NORGE FORTSATTE MED RETURER TIL HELLAS

Til tross for protester fra hjemlige og internasjonale organisasjoner samt kunnskap om skrekkelige greske forhold, har Norge fortsatt med sine utsendelser. I juni 2009 strammet regjeringen atter en gang inn sin asylpolitikk: *UDI instrueres om å ta i bruk Dublin II forordningen for å returnere barnefamilier til Hellas. At man er barnefamilie skal ikke lenger i seg selv være nok til at man ikke returneres til Hellas.*(...) Først etter at Den europeiske menneskerettsdomstolen i oktober i fjor ba Norge om å stanse utsendelsene, i påvente av prinsippavgjørelsen i saken M.M.S. mot Belgia og Hellas, ble de stoppet. Da hadde myndighetene allerede det året returnert 260 personer.

Menneskerettsdomstolens ferske dom slår fast at både Belgia og Hellas i behandlingen av den afghanske asylsøkeren har krenket artikkel 3 i Den europeiske menneskerettskonvensjonen der det går frem at *Ingen må bli utsatt for tortur eller for umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.* Asylsøkeren fikk i tillegg medhold i at saken hans skal behandles i Belgia. Avgjørelsen slår fast at også andre land som har returnert asylsøkere til Hellas, vel vitende om de grusomme forholdene, har brutt torturforbudet.

Ekspert i flyktningrett og tidligere

medlem av Utlendingsnemda (UNE) Terje Einarson, mener at norske myndigheters retur av asylsøkere til Hellas må få konsekvenser. Han mener torturforbudet har vært krenket ved hver eneste tvangsutsendelse siden sommeren 2009 og foreslår at det bør vurderes å etablere en erstatningsordning for å markere at myndighetene vil gjøre opp for seg. Stortinget bør videre nedsette en kommisjon for å granske hvorfor tvangsreturene til Hellas ble gjenopptatt i februar 2010 etter å ha vært innstilt en periode. – *Det dreier seg om flere hundre brudd på menneskerettskonvensjonen. Man kan ikke forbigå dette i stillhet*, sa han i et intervju om saken.

Den europeiske menneskerettsdomstolen viser med sin beslutning at den fortsatt står på menneskerverdets og prinsippenes side. Dommen er et sterkt signal til de europeiske landene om å opptre med større varsomhet i asyl- og flyktningpolitikken. Som medlem av Europarådet har Norge forpliktet seg til Den europeiske menneskerettskonvensjonen og må, som andre medlemsland, bøye seg for avgjørelsen. – *Dommen fra Strasbourg vil få følger for asylsøkere i Norge*, sa justisdepartementets statssekretær Pål Lønseth i en kommentar.

Om lag 100 tilsvarende saker fra hele Europa ligger i øyeblikket på vent hos Europadomstolen. Avgjørelsen vil trolig få stor betydning for utfallet av disse. Etter alt å dømme må hele Dublin-systemet reformeres. Asylsøkerne rettigheter må bli bedre ivaretatt og byrdene av asyl-

Hva er menneskerettigheter:

Leder for Menneskerettighetsakademiet, Lillian Hjorth, skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene.

Send gjerne spørsmål til:
lillian@mr-akademiet.no

Afghansk mor protesterer for å få asylstatus sammen med andre asylsøkere fra Afghanistan, Palestina og Iran utenfor det greske parlamentet. 90 % av alle asylsøkere som forsøker å komme seg inn i EU, stoppes på grensen til det gjeldstyngede Hellas, som bare innvilger 1 % asyl. Foto: Scanpix

strømmen til Europa må bli bedre fordelt mellom landene.

Saken illustrerer at Norge og andre europeiske stater ikke alltid går foran med et godt eksempel når det gjelder menneskerettighetene. Tvert imot synes det som om myndighetene er villige til å forhandle bort menneskeverdet i en tid der inn-

vandringspolitikken preger den politiske dagsordenen og det flerkulturelle samfunnet er under press.

En ting er i alle fall sikkert: så lenge klodens velstand og fattigdom, krig og konflikt er så ujevnt fordelt, vil tusenvis av mennesker fortsette å banke på Europas og Norges dør. Dette bør ikke overraske

noen. For knappe 100 år siden var det nordmenn som reiste ut for å søke lykken. Ryktene om gull og grønne skoger i det forjettede land på den andre siden av Atlanterhavet ble for fristende for folk som hadde erfart sulten på kroppen og ikke så noe fremtid for seg og sine. Hele 800 000 nordmenn – en tredjedel av

befolkningen – reiste fra et land som da var et av verdens absolutt fattigste. Det kan være nyttig å skue litt tilbake i historien før vi faller for fristelsen å karakterisere vår moderne tids asylsøkere som «uverdige lykkejegere» som ikke fortjener det menneskerettslige vernet vi andre tar som en selvfølge.

Anne Lise Ryel

Tekst: Frida Skatvik Foto: Nadia Fransen

– Verdien av livet endrer seg

– Selv om jeg ikke tror på et liv etter døden, tror jeg på verdien av livet, sier generalsekretær i Kreftforeningen, Anne Lise Ryel.

Fri tanke møter Anne Lise Ryel på hjemmebane. Her, i Kreftforeningens lokaler, er dagen like lang som den er travel. Ikke lenge etter at TV2 har intervjuet generalsekretæren om 18-årsgrense på solarium, må morgendagens nyhetsinnslag om tobakksskader forberedes. Mellom slagene er det tid for de store spørsmålene.

Tidligere likestillingsombud, nåværende generalsekretær i Kreftforeningen og mangeåring medlem av Human-Etisk Forbund, synes det er vanskelig å svare om livssyn.

– Store deler av livet leves uten å reflektere over hvilket livssyn man har. Men når man står i en krise eller gir liv til andre, om noen man kjenner dør eller blir alvorlig syke, så tenker man jo over hva som er viktig.

Selv er hun vokst opp i et ikke-religiøst hjem, med foreldre som giftet seg borgerlig. Uvanlig til den tiden å være. Religion – eller kristendom, som det da var – er ikke et tema som har berørt henne, annet enn i skolesystemet.

– Først når en blir eldre, og kjenner liv og død på kroppen på en annen måte, blir livssyn et tema.

FAKTA

Anne Lise Ryel (født: 7.6.1958)

- Generalsekretær i Kreftforeningen (2004-)
- Jurist og tidligere likestillingsombud
- Statssekretær (Ap) i Justisdepartementet 2000-2004
- Har vært aktiv Ap-politiker i Oslo

Men man velger ikke livssyn en gang for alle. Erfaringen man gjør seg, er med på å forme synet på hva som er viktig i livet.

LÆRTE AV FARENS DØD

Ryel tenker på faren sin. Så lenge han var frisk, sto han fast ved at han aldri ville hale ut livet dersom han ble alvorlig syk. Det var bedre å dø, mente han, enn å ydmykes av en sykdom som tok fra ham livet. Men da han selv ble dødssyk av kreft, ble tonen en annen. Han ville gjerne leve, stå i livet litt til.

– Hver dag dør det folk av kreft. Jeg kan bli rørt til tårer av hva andre mennesker går igjennom, men likevel er det noe annet den dagen noen av dine nærmeste blir rammet. Da er jeg ikke lenger Anne Lise Ryel, generalsekretær i Kreftforeningen, men meg selv, Anne Lise. Naken. Da min far døde av kreft, lærte jeg at det er stor forskjell på hva man tenker når man er ung og tror livet skal vare lenge, og hva man tenker når man er pleietrengende. Jo sykere faren min ble, jo mer ble grensene for hvor syk man måtte være for at det ikke var interessant å leve lenger, forskjøvet.

– Livets verdi endrer seg, slår Ryel fast. Eller Anne Lise, om man vil.

– Bare at han fikk se en fugl gjennom vinduet, gjorde at hele dagen var verdt å leve – selv om resten av døgnet var smerter og viten om en død som kom.

Hennes refleksjoner rundt farens sykdom, var ikke bare at synet på livet endrer seg i møte med nye situ-

asjoner, men at det er vanskelig å bedømme hva som er et verdig liv.

ANGSTEN FOR Å LEVE

For som pårørende er det lett å tenke at et liv er uverdigg, mener Ryel. Men livet kan ha verdi for den som lever det, i tillegg til at personen kan ha endret standpunkt om hva som er et verdig liv. Kanskje den syke til og med har sagt at han eller hun vil ha legeassistert hjelp til å dø om man skulle havne i en slik situasjon, men når man er i den, vil man gjerne leve likevel. Vi må erkjenne at mennesker ikke har det samme livssynet hele livet igjennom.

Ryel mener nordmenn kan bli flinkere til å snakke sammen i den vanskelige tiden.

– Vi er ikke så flink til å snakke om døden når noen av de nærmeste er døende. Ofte er pasientens angst for å dø, langt svakere enn angsten for å leve videre hos de pårørende. Som en mann sa til meg en gang: *Kona mi er ikke redd for å dø, men jeg er redd for å leve.* Kan man tillate seg å si at man har en stor sorg over å bli etterlatt? For mange pårørende, som føler at de må være sterke, er det viktig å sette ord på dette.

– *Én av tre får kreft. Er kreft noe man kan eller bør forberede seg på?*

– At én av tre får kreft, er statistikk. Å få kreft, er noe helt annet. Det er to forskjellige dimensjoner. Det rasjonelle kan man forberede seg på, men mennesker har også et følelsesliv. Den dagen det rammer en selv, er man sårbar. Det skal godt gjøres å registrere hvordan man selv kommer til å reagere.

FIKK KREFTDIAGNOSE

Som for de fleste andre, kom det som et sjokk da generalsekretæren selv fikk diagnosen: brystkreft. Det er fem år siden. Etter å ha fått diagno-

sen til den potensielt dødelige sykdommen, tenkte hun de verste tankene. Selv når alt tilsa at hun hadde god overlevelsesrate. Det var usikkerheten som var verst, de tolv dagene som gikk fra hun fikk diagnosen til hun lå på operasjonsbordet. I ventetiden holdt hun nyheten for seg selv.

– Plutselig går det opp for deg: kanskje jeg bare lever i tre måneder til. Det er vanskelig å stå stødig i denne fasen. Selv var jeg heldig og hadde kort ventetid. I tillegg visste jeg at nesten 90 prosent av de som får brystkreft, overlever. Lungekreft har en overlevelsesrate på 10 prosent. Det er mange som mister fotfeste, mer enn hva jeg opplevde. Men jeg hadde et glimt av det.

– *Tror du det er en forskjell på religiøse og ikke-religiøse på hvordan man håndterer en dødelig diagnose?*

– Uansett hva man tror eller ikke tror kommer etter livet, har man gjerne et sterkt ønske om å stå i livet. Selv om jeg ikke tror på et liv etter døden, tror jeg på verdien av livet. Man trenger ikke frykte døden selv om man gjerne vil oppleve litt til av livet. Dette er vanlig blant kreftpasienter, religiøse som ikke-religiøse.

– VI KAN IKKE DØMME ANDRE MENNESKERS LIVSVERDI

– Det som ofte er vanskelig, er ikke å dømme over verdien til andre menneskers liv. Pårørende kan være overbevist om at det må være grusomt, mens pasienten kan ha oppfattet situasjonen helt annerledes, sier Ryel.

Hun mener det er en viktig erkjennelse at det generelt er vanskelig å skjønne hvordan andre har det ut fra eget ståsted. Nettopp av denne grunnen har verken Ryel eller Kreftforeningen tatt et fast standpunkt i debatten om aktiv dødshjelp. Tema diskuteres likevel jevnlig.

– Diskusjonen er viktig, men van-

skelig. Jeg har respekt for begge ståsted, og det er vanskelig hvor man skal trekke grensene. Ekstra vanskelig blir det når pårørende skal ta beslutninger på vegne av den syke.

Et annet tema som dukker opp i forbindelse med kreftdiagnoser, er alternativ behandling. Mange kreftsyke tyr til alternativ behandling. Anne Lise Ryel har et nyansert syn på dette.

– Sekkebetegnelsen «alternativ behandling» kan være alt fra akupunktur til haifinner. Noen ganger er det også snakk om komparativ, og ikke alternativ, behandling. I verste fall gir det deg ikke håp, men håpløsheten.

I fjor dukket en navnebror av Kreftforeningen opp, nemlig Kreftforbundet. På Kreftforbundets nettsider ble all verdens alternativbehandling promotert, mens det ble sterkt advart mot behandlinger der kreften «kuttet, brennes og forgiftes» – altså operasjoner, cellegift og

stråling, kort sagt skolemedisin.

– Rett før vi var i ferd med å gå til rettssak, kom vi til enighet om at det var stor forvekslingsfare mellom oss, og Kreftforbundet skriftet navn til *Forbundet for Alternativ medisin*. Kreftforbundet var et problem, for de tok et navn som var forvekslende likt vårt. Og det går ikke, når vi har motsatt standpunkt.

Kreftforeningen er ikke like gjen-sidig ekskluderende til alternativbehandling som Forbundet for alternativ medisin er til skolemedisin.

– Kreftforeningen sier verken ja eller nei til alternativbehandling. Akupunktur, som et eksempel, kan lindre smerter, men ikke kurere kreft. Kanskje gir det pasienten bedre livskvalitet den siste tiden. Men de færreste som bruker alternativ medisin, tror at dette skal fjerne kreften. De ønsker bare å få det bedre. Det vi i Kreftforeningen oppfordrer til, er å tenke nøye gjennom hva man er ute etter, og å snakke med lege.

FIKK TILBUD OM FJERNHEALING

Selv tror Anne Lise Ryel på dokumentasjon og effekt.

– En pasient ville aldri fått cellegiftbehandling om man ikke trodde at dette kunne gjøre pasienten frisk. Man behandler bare om man vet at behandlingsformen har en målbar effekt. Om pasienten kutter ut behandling fra lege, kan dette få fatale konsekvenser. Dette fraråder vi på det sterkeste. Folk må gjerne tro på alternativ behandling, men de kan ikke tro at rådene kommer fra oss i Kreftforbundet.

– *Du vil la avgjørelser om behandlingsform være opp til den enkelte?*

– Ja, man må selv ta bevisste valg. Det vi kan gjøre, er å hjelpe folk til å sortere informasjon. Hele tiden ligger oppfordringen om å snakke med lege. Da kan legen informere om de eventuelle konsekvensene av alternativ behandling.

Da det ble kjent at Ryel hadde fått brystkreft, ble hun selv oppsøkt

av flere ulike firmaer som tilbød håndpåleggelse og fjernhealing.

– Mange ganger er det ikke idealisme det dreier seg om, men ren business og kynisme. Det folk trenger i lignende situasjoner, er hjelp til å stå imot presset og hjelp til å sortere.

– *Mange utnyttes økonomisk i en vanskelig situasjon. Bør alternativ behandling forbys?*

– Det må du ikke spørre meg om, men landets lover. Vi har ikke forbud mot ytringsfrihet, mot å organisere seg og å mene noe. Så lenge man ikke gjør noe som bryter loven, er det ikke forbudt. Like lite som Human-Etisk Forbund kan forby buddhisme og hinduisme, kan Kreftforeningen forby behandlingsformer som opererer utenfor vårt format.

Det er blitt stille i korridorene, men ikke i telefonen. Fire telefon-samtaler er blitt avvist. For generalsekretæren er på tide å gi seg i kast med arbeidet igjen – morgendagens nyheter kommer ikke av seg selv.

Dødprat

– hvordan en synsk frisør overbeviste HU-nestleder

Under seansen med det engelske mediumet Gordon Smith ble nestleder i Humanistisk Ungdom, Anders Garbom Backe (19), overbevist. Les hans egen fortelling om hva han opplevde da han forsøkte å lytte til de døde.

Tekst: Anders Garbom Backe

Siden konfirmasjonstiden har jeg vært bombesikker på hvem jeg er: Jeg er en kritisk tenkende ateist og en optimistisk humanist. Likevel har jeg alltid vært interessert i å høre om hva folk tror på, og ikke minst *hvorfor* de tror på det de gjør. Gjennom dialog med mange forskjellige religiøse mennesker, opplever jeg at jeg har fått en større forståelse for dette. Og ved å skjønne grunnene til at folk er religiøse er min ateistiske overbevisning blitt sterkere. Men likevel er det noe som alltid har plaget meg. Det er når religiøse tar opp overbevisningskort som «synskhet», «healing» og «kommunikasjon med ånder». Jeg har alltid hatt et ønske om å si med sikkerhet at det bare er tull, men de har jo så mange uforklarlige og fantastiske historier at jeg ikke helt har visst hva jeg skulle tro.

Men nylig kom anledningen til å oppleve et slikt mirakel. Nå skulle også jeg – på bare tre meters avstand – få oppleve et «medium» gjøre det han kunne.

Oslo 15. januar. Mediet Gordon Smith skal «*talk with loved ones on the other side*» i Oslo Konserthus, og jeg har sikret meg en dyr billett. I forkant har jeg selvfølgelig søkt opp «den synske frisøren» på internett og funnet flere videoer av hans verk. Det gjør meg litt nervøs. Det ser ut til at han gjør mange fantastiske ting jeg ikke kan forklare. Hva om det samme vil skje i kveld? Hva om jeg ikke kan finne noen logisk forklaring på det han gjør? Tenk om han faktisk *kan* snakke med ånder og jeg har tatt feil? Mitt livssyn og verdensoppfatning står på spill, men jeg må jo være åpen for sannheten.

Salen er halvfull av forventningsfulle mennesker. Noen er stille, andre

er i hikstende ekstase. Så entrer Gordon Smith scenen. Når jubelen og applausen har lagt seg, runger den skotske aksenten ut i salen.

KOMMUNIKASJON MED TRE PARTER

– *When I was young I realised I had a gift*, begynner Smith. Han forklarer så hvordan kommunikasjon med de døde fungerer: Det er en kommunikasjon med tre parter; oss, våre kjære døde og han – vårt mellomledd. Han forklarer at det er svært viktig at vi gir han mye respons og snakker mye – for da blir energien sterkere og han vil lettere forstå hva åndene sier ...

Da han har forklart ferdig, stopper han opp, som han plutselig får noe over seg. Han gynger frem og tilbake. Hodet er bøyd ned. Han tar stadig en titt på venstre hånd, der ringfingeren er bøyd, som om den sier ham noe. Han mumler.

- I'm getting something.
- Hi there, young fellow.
- What are you trying to tell me?

Han blir tilsynelatende trukket mot venstre side av publikum. Ånden han snakker med er en ung mann. Han døde uventet. En trist død. Noen som kjenner seg igjen? «JA!», roper en ung kvinne, og skottens assistent kommer løpende med mikrofonen. Han er i gang. Han får stadig flere signaler fra ham som viser seg å være kvinnens døde kjæreste. Bilulykke. Jeg følger spent med, og et øyeblikk kan jeg kjenne en stor klump vokse i halsen min: det synske mediet finner navnet på den døde, og måneden han døde i. Kvinnen hikster og publikum gisper og jubler. Hvordan i all verden?

Åndene til Smith ser ut til å gå systematisk til verks. Skal man tro Smith virker det som et hyggelig sammentreff at åndene søker personer i publikum først til venstre i salen, så

«Han forklarer at det er svært viktig at vi gir han mye respons og snakker mye – for da blir energien sterkere og han vil lettere forstå hva åndene sier ...»

til høyre og til slutt i midten. Alle åndene klarer også å få sagt alt de trenger før klokken til Smiths assistenten har tikkert inn 15 minutter. Innen tiden er ute, har Smith avrundet det hele og plutselig er han i møte med en ny ånd.

Forklaringen er kjedelig nok *ikke* overnaturlig. Ved å følge nøye med på de tingene han gjør og se teknikkene han bruker om og om igjen, blir det mer og mer tydelig for meg *hvor* han overbeviser publikum. Før pausen har han rukket å snakke med tre ånder – som tilsvarte tre muligheter for analyse for meg. Andre del av showet blir dermed en repetisjon, bare med nye personer, hvor jeg får bekreftet mine teorier. Takk og lov, det er bare bløff! Hans eneste spesielle talent er retorikk og en evne til å lese andres sorg.

For selvfølgelig har mange i publikum mistet noen av sine nærmeste, og Smith ser på folk hvem de kan ha mistet. En svartkledd jente i begynnelsen av tjuetårene har mistet kjæresten sin. En middelaldrende kvinne har mistet mannen. Og en kvinne med to støttende venninner ved sin side har mistet moren sin.

Man kan lett bli imponert over alt vårt medium «vet» eller «får vite». Men det er tydelig at egentlig er det *publikum* som vet. Smith får dem bare til å si det, og er deretter utrolig flink til å formulere seg som om han visste det selv. Det han gjør er nemlig å komme med generelle påstander som kan gjelde det meste og de fleste, og så er det opp til mottakeren å desiffere hva slags relevans påstanden har. Han kommer med den vage uttalelsen «*I'm getting the number 20*» og en av publikummerne kan rope «kjæresten min var 20 da han døde», men det kunne også ha vært «vi var gift i 20 år!» eller «bursdagen min er 20. september». Smith gir da uttrykk for at han så klart visste dette, og deretter svare at det er viktig for ånden å si noe med dette. Budskapet er gjerne at hun ikke skal være trist lenger, men nyte livet.

Jeg prøver å telle hvor mange ganger åndene «skriver tall over hodene på oss», men på en eller annen måte er han allerede i gang med noe nytt når han ikke får napp.

Så hvordan klarer han å treffe på

riktig navn? Når man først oppdager det, framstår det latterlig lett. Han kaster ut navn, som «Chris... Christoffer... Christian...». «CHRISTIAN! That's his name!», svarer endelig en i publikum. Et imponerende treff? Nei. Nå er dette riktignok hans første gang i Norge, men det virker svært talentløst ikke å ha lært seg noen norske navn før han kom. Greit at Anna og Christian fikk treff, men Luke og William var det ingen som responderte på.

NOEN GANGER ER DET DÅRLIG LINJE

Å ro seg unna er uansett et av hans andre talenter. Når han feiler, får han enten bare en helt ny ting inn eller så skylder han rett og slett på at vi i publikum gir han feil energi eller at det ikke alltid er mulig å tolke åndene. Virker det ikke uansett underlig at en norsk bestemor, som ånd, plutselig snakket flytende skotsk til vårt kjære synske medium?

Etter hvert blir det faktisk kjedelig, og ikke minst åpenbart hvorfor disse showene kanskje slår best an i redigert form på DVD. Det hele blir særlig latterlig når Smith får kontakt med en baby som døde av blodforgiftning og som vil snakke med moren sin, men vårt medium klarer ikke finne henne i salen – selv om han var helt sikker på at hun var der. Gi seg kan han uansett ikke, og han finner til slutt en kvinne som *kanskje* hadde hatt en kollega som *kunne* ha mistet en sønn av blodforgiftning. Eller var det kreft? Det er uansett uhyre viktig at hun søker opp denne personen og forteller at babyen har det bra og at foreldrene må slutte å sørge. Jeg lurer uansett på om denne siste, mindre suksessfulle samtalen kanskje forklarer hvorfor han skynder seg av scenen en halvtime før planen?

OK. Så har han kanskje et positivt budskap om å slutte å uroe seg og heller nyte livet, men veier det opp for at han lurer folk og i tillegg tar betalt for det? For meg var det åpenbart at han prøvde å lure oss (og dessverre virket det på meg, etter samtale med noen publikummere i etterkant av showet, at han lyktes). Jeg kan ærlig og oppriktig si at jeg er mer overbevist om eksistensen av ånder enn noen gang: det er noe tull.

«Cold Reading» – den synskes triks

Det er gang på gang avslørt at såkalt klarsynte har jukset litt på forhånd og enten via assistenter eller på andre måter innhentet informasjon om den som skal leses. Men hva når de på forhånd ikke vet noen ting? Det såkalt klarsynte, spåmenn/kvinner og «medier» som Graham Smith veldig ofte benytter seg av – enten de er seg bevisste på det eller ikke – er en teknikk som kalles «cold reading». Det er den samme teknikken salgs personer bruker, men forskjellen er kanskje at personer som oppsøker en de tror har psykiske evner, er veldig innstilte på å finne mening i det som blir sagt.

I grove trekk innebærer «cold reading» en mer eller mindre subtil *fisking etter detaljer* gjennom å kaste ut vage påstander. For eksempel «jeg får en sterk følelse rundt januar her». Da er det mange muligheter for positivt svar, for eksempel «jeg ble født i januar» eller «far døde i januar». Deretter bekrefter den synske informasjonen på en slik måte at det virker som den synske var mer treffsikker enn vedkommende faktisk var. Er det ingen positiv respons – og det avdekkes veldig raskt gjennom lesning av kroppsspråk osv – kan den synske gå videre, men samtidig foreslå for eksempel at noe avgjørende hendte i januar som den som blir lest har fortrenget.

Ofte formuleres de vage påstandene i spørsmåls form. «Jeg kjenner en sterk smerte i brystet. Stemmer det?» Veldig mange eldre menn dør av hjerterelaterte problemer, og hvis det gir positivt svar: «ja, far døde av hjerteinfarkt», kan den synske forsterke påstanden.

Men den synske kan også bare kaste ut en hel strøm av tvetydige bilder, som «farsfigur», «månedens mai», «en H med en n-lyd», «Hannah», «Henrik», «M...kanskje Mikkjel», «læring», «bøker», «kanskje noe som er publisert»... Dette vil kunne

bety vilt forskjellige ting for forskjellige mennesker, og selv om den som blir lest bare finner mening i etpar punkter, vil det kunne oppleves som et tilfredsstillende treff. Like mye som evnen til den som leser, handler det om menneskers evne til å finne mening i den mest sprikende info. Vi har også en tendens til å huske treff, men glemme bommene.

Vi mennesker er innstilte på å finne mening i det vi blir fortalt – uansett hvor fjernt eller usannsynlig det kan virke. Vi er også generelt opptatt av oss selv. Derfor trenger en synsk ikke en gang fiske eller kaste ut påstander, for at en spådom skal treffe. Psykologen Bertram R. Forer oppdaget at mennesker har en tendens til å akseptere vage og generelle beskrivelser som unik for dem selv, uten å erkjenne at den samme beskrivelsen kan passe nesten alle. For føler du deg ikke litt truffet av følgende karakteristikk?:

«Noen av dine mål har en tendens til å være ganske urealistiske. Til tider er du utadvendt, sosial og lett å omgås, mens andre ganger er du innadvendt, forsiktig og reservert. Du har funnet ut at det er lite klokt å være for utleverende i forhold til andre. Du er stolt av å være en uavhengig tenker, som ikke lar seg overbevise av andres oppfatninger uten tilfredsstillende bevis. Du foretrekker en passelig porsjon forandring og variasjon, og blir misfornøyd når du hindres av restriksjoner og begrensninger. Til tider har du alvorlige tvil om hvorvidt du har tatt de riktige beslutningene eller gjort det rette. Mens du er disiplinert og kontrollert på utsiden, er du gjerne bekymret og usikker på innsiden.

Selv om du har noen personlige svakheter, evner du generelt å kompensere for dem. Du har en stor andel ubrukt kapasitet som du ikke har brukt til din fordel. Du har en tendens til å være kritisk til deg selv. Du har et sterkt behov for å være sammen med og bli beundret av mennesker som deg selv.»

Finn ut mer om «Cold Reading» via Ingenlikeråblilurt.no

Lysebotn, Rogaland 27. juni til 1. juli 2011

Camp Quest

– bli med på leir for nysgjerrige og utforskande ungdommar!

Camp Quest (CQ) starta i USA i 1996 som ei motvekt til dei religiøse sommarleirane. I 2009 kom CQ til England. I år vil vi arrangera CQ i Noreg for første gong, og har valgt Lysebotn innerst i Lysefjorden i Rogaland, som arena for leiren. På leiren vil det vera mykje fysisk aktivitet, der vi brukar den flotte naturen rundt oss. I tillegg vil vi ha undervisning, der ungdommen i etterkant vert oppfordra til å stilla kritiske spørsmål til – og diskutera – vedtatte «sanningar». Tema for kritisk diskusjon femner frå naturvitenskap til humanistiske fagområder. Utgangspunktet er eit naturalistisk verdsbilet. Leirbål og leik høyrer sjølvstakt med!

Leiren er for aldersgruppa 12 – 16 år. Vi skal halda til på hytta Bolten i Lysebotn, og lagar maten sjølve på eit godt utstyrt kjøkken. Start på leiren er mandag kl. 12, og vi avsluttar fredag mellom kl. 12 og kl. 14.

Pris: Kr 2 500 pr. deltakar. Det dekkjer opphald, mat og program.

For påmelding, send e-post til camp-quest@human.no innan 15. april. Først til mølla-prinsippet gjelder. Når du får bekrefta plass må kr 1000 inn på konto 3201 55 00599. Dette er ein del av deltakaravgifta. For spørsmål, kontakt Marit Karlsen Brandal mob. 95858583

Fri tanke får nye nettsider

Okey, vi lovte nye nettsider over nyttår. Men NÅ er klare!

Nå kan du blant annet kommentere våre artikler og starte egne diskusjoner i vårt diskusjonsforum – kjør debatt!

SKEPTIKER, SÅ KLART!

Marit Simonsen er masterstudent i biologi.

Det henger sammen med sammenhengen

Gir flere mobilmaster flere barnefødsler? Det er ikke alltid så lett å holde årsak og virkning fra hverandre. Og noen ganger er det slett ingen sammenheng, selv om rekkefølgen gjør det fristende å tro det.

En forsker annonerte i høst at han hadde funnet en merkelig sammenheng. Der det var

flere mobilmaster, fødtes det også flere barn. Kunne virkelig stråling ha en så stor effekt på oss? Han fortalte dette til et par aviser, og det ble ivrig rapportert videre; «Mystiske mobilmaster forårsaker fødsler».

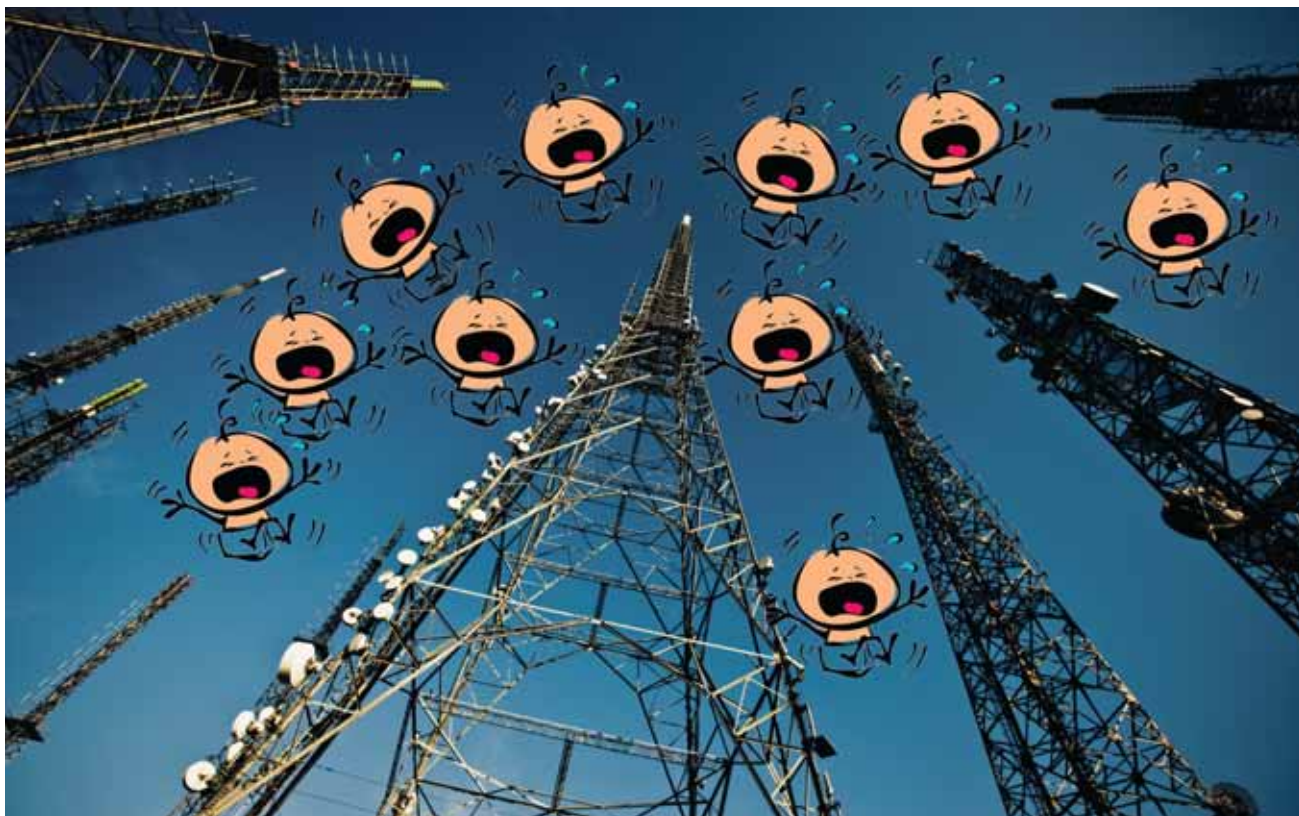
Folk som sover med sko våkner oftere med hodepine. Både CO₂ og kriminalitet har økt betraktelig siden 1950. Folk som eier vaskemaskiner har større sannsynlighet for å rammes av bilulykker. Og menn som barberer seg hver dag har mindre sannsynlighet for å rammes av slag enn dem som raker kjakene sjeldnere. Hva i all verden skal vi trekke ut av dette?

Forholdet mellom årsak og virkning er ikke alltid så lett å plukke fra hverandre. I det første eksempelet med mobilmastene, utelot forskeren med vilje å fortelle avisene at han visste hva koblingen var, for å se hvordan mediene håndterte koblingen. Der det bor flere folk, fødes flere barn, og det settes opp flere mobilmaster som respons. Men noen av avisene var raske med å rapportere den lemfeldige sammenhengen, og blandet effekt med årsak.

Mange korrelasjoner (sammenhenger) høres merkelige ut, og det er egentlig ikke så rart. Det er i hovedsak fire ulike måter korrelasjon og årsaksforhold kan henge sammen. Hendelse A kan påvirke B direkte, for eksempel i at et besøk på Skavlan gir en artist salg til gullplate uken etter. B kan påvirke A, hvis Skavlan bare booker bestselgere. Hendelse A og B kan påvirkes av en hendelse C, uten at dette er synlig på overflaten. Sovner du med sko på er sjansen stor for at du også inntok noen glass før du gikk til sengs, og kanskje var det dette som forårsaket både påkledd drømming og skallebank. To hendelser kan også være korrelerte helt tilfeldig, for eksempel hvis en skoleklasse har flere barn med røde jakker enn en annen. Kombinasjoner av disse er også mulige.

VI LETER ALLTID ETTER FORKLARING

Vi mennesker leter alltid etter forklaringer på hvorfor ting skjer. Men det er ikke alltid vår søken etter forkla-

Er mobilmastene årsak til eller virkning av økt antall barnefødsler? Foto: Istockphoto

ring er forenlig med et naturalistisk verdensbilde. Verden er proppfull av merkelige hendelser. Vi er så mange mennesker som opplever så mye at merkelige sammentreff er nødt til å forekomme, og det ganske ofte.

I et forsøk der voksne og barn skulle finne ut hva som fikk en lypære til å lyse – det kunne for eksempel være å legge to klosser av ulik farge oppå boksen lypæren var montert på – var barna mye flinkere til å prøve og feile, og dermed isolere hendelsen som utløste resultatet. De voksne forvillet seg raskt inn på kompliserte veier, og selv om de ofte klarte å oppnå målet, klarte de sjelden å isolere hendelsen.

Den kjente dyreforskeren B. F. Skinner satt duer inn i en boks som ga dem matpremier i tilfeldige tidsintervaller. Overtroen tok raskt overhånd. Duene satte i gang med å repetere bevegelsene de hadde gjort rett før maten kom, og fortsatte med dette til neste matbit dalte ut av luken. Og dermed hadde de bevist at det nettopp var å se over venstre skulder som ga belønning.

Vi mennesker er ikke særlig bedre til å skille årsak og virkning. Spesielt

i sport er overtroen sterk, med «lucky underpants» («lykkeamulett-underbukser») og ritualer. Men korrelasjoner i tid betyr ikke at det er et årsaksforhold til stede, uansett hva våre hjerter prøver å presse oss til å se.

I vår historie har det vært viktig å kunne avdekke korrelasjoner – og ikke minst hensikter. Hvis alle antilopene stormer vekk kan det være på grunn av en løve, og hvis det ligger døde dyr rundt et vann kan det være en god idé å se sammenhengen. Nå om dagen har våre ivrige koblende hjerter funnet alskens rare korrelasjoner som forvirrer oss om hva som egentlig ligger bak.

I skeptisk tankevirksomhet møter man ofte på sammenblandinger av korrelasjoner og årsaksforhold. Jeg kan se for meg hvordan ulike overtroer har oppstått, for eksempel den kona som fikk mannens stige over seg to ganger på samme dag eller han som knuste et spill og hadde noen dårlige år rett etterpå.

Da jeg var ungdom var vennegjengen fanatisk opptatt av ikke å trække på kumløkk i veien. Hvordan Oslo kommune kunne være så dumme og installere så mange ulyk-

kesbringende hull i bakken var et mysterium for oss. Jeg husker enda dagen da jeg bestemte meg for å ta makta tilbake og blåse i kumløkkene. Jeg trasket fornøyd i vei og var overlykkelig over selv å kunne styre min egen lykke.

LÆR Å LEVE MED USIKKERHETEN

Sånn har forholdet mitt til annen overtro også blitt; jeg avviser det blankt, og merker ingen forskjell i hendelsene som omgir meg. Men for mange gir det en følelse av kontroll å ha slike ritualer. Joda, det finnes nok av hendelser jeg ikke kan kontrollere i verden, men jeg har lært meg å leve med den usikkerheten. Jeg gjør heller mest mulig ut av den kontrollen jeg faktisk har. Jeg tilskriver ikke resultatene av mitt harde arbeid til banking i bordet og salt over skulderen, men gir heller meg selv en klapp på skulderen. Jeg prøver også å ta ansvar for negative hendelser, stort sett uten å skyld på uflaks. Noen ganger må jeg anerkjenne at enkelte hendelser ikke har noen fundamental grunn. Og det er helt greit.

Konspirasjonsteoretikeren som romandetektiv

Som den kløktige Sherlock Holmes med sin nese for de små anomalier, ser konspirasjonsteoretikeren sammenhengen i alle detaljer og tilsynelatende tilfeldigheter.

Tekst: Kjetil Hope Illustrasjon: Flu Hartberg

Man skal ikke henge mye på video-delenettstedet YouTube eller delta i internettdiskusjoner før man støter på en «truther» (av engelsk *truth* – sannhet); en person som hevder at terroraksjonen elleve september 2001 var en bløff – en innsidejobb – satt i scene for å rettferdiggjøre USAs framtidige krig mot Afghanistan og Irak. Ifølge trutherne var det ikke et fly som traff Pentagon, det var et amerikansk missil; Det var ikke flyene, eller brannene de utløste, som fikk World Trade Center til å falle sammen, det var eksplosiver; Det var heller ingen passasjerfly som traff tårnene, det var enten ingenting eller fjernstyrte militære fly.

KRIMLITTERATURENS VIRKELIGHET

Dette er konspirasjonsteoretikeren verden, en verden påvirket av krimromanen; der mennesker bare er stereotyper, ingenting av det som skjer er et resultat av tilfeldigheter, og alt som skjer fører enten helt(inn)en fram mot eller bort fra det endelige målet, mot klimaks og avsløring.

Konspirasjonsteoretikeren lever i en virkelighet som styres etter de samme regler som litterære fiksjonsunivers. I fiksjonen belønnes de gode, mens de onde straffes, det meste av det som skjer har en Mening og det synes å eksistere en kosmisk lov som alltid gjenoppretter orden.

I boken *Vital Lies, Simple Truths* beskriver psykologen Daniel Goleman en mennesketype han kaller *detektiven*. Detektiven er en person som, ikke ulikt Sherlock Holmes, Hercule Poirot eller Miss Marple, er hypersensitiv for detaljer. Sherlock Holmes synes det er interessant at hunden ikke bjeffet om natten, Hercule Poirot er svært opptatt av en stol som vanligvis pleier å stå et annet sted i rommet. De legger merke til forandringer, til små detaljer, og enhver forandring er interessant.

Konspirasjonsteoretikeren er en slik detektiv:

Hva han frykter er det uvanlige, det ugranskede, ikke eksistensen av fare. Han ser på verden som full av fare. Denne antakelsen rettferdiggjør hans konstante mistanker, hans pågående årvåkenhet. På en måte blir han trygget ved å finne sin verste frykt bekreftet. Ved

å finne en verden full av trusler bekrefter han sitt grunnleggende syn på livet. (Goleman 1998, s 137.)

Konspirasjonsteoretikeren legger som romandetektiven merke til små detaljer som peker mot et større bilde; verdensbildet er svarthvitt og tilfeldigheter finnes ikke. Men siden vi ikke lever i en kriminalroman, blir Sherlock Holmes' hypersensitivitet for detaljer i vår verden paranoia.

KLØKTIGE KONSPIRATØRER OG

Konspirasjonsteorier oppstår når man forholder seg til den virkelige verden som skulle det være en krimfiksjon. Menneskesynet er også åpenbart påvirket av kriminalromanens verden. I krimfiksjonen krever blant annet et spennende plott ofte utelatelse av realistiske karakterbeskrivelser: morderen er gjennomført kalkulert, han viser ingen form for anger og avslører seg *aldri* på grunn av nervøsitet. Morderen er også i stand til – på nærmest overnaturlig vis – å forutse andre menneskers (det vil si, med unntak av detektivens) fremtidige handlinger og inkorporere disse i sine skumle planer. For eksempel kan morderen med sikkerhet vite at klokken 17.23 vil Mr. Jones drikke kaffe i paviljongen, eller at ingen vil velge å gjøre noe som bryter med sitt daglige livsmønster. I en av Christies mest kjente romaner vet morderen til og med på forhånd hvor tjeneren vil plassere seg i rommet når liket oppdages.

Slik er det også innen konspirasjonsteorien. Når det gjelder konspirasjonsteoriene omkring 11. september legges det til grunn at konspiratørene (dvs amerikanske myndigheter) var i stand til å frakte tonnevis med eksplosiver inn i bygningene uten at én eneste utenforstående la merke til noe. For oss som ikke lever i krimfiksjonen blir dette en svakhet ved teoriene. For en konspirasjonsteoretiker er dette derimot uproblematisk: folk flest er lette å manipulere, ifølge denne logikken. Deres robotaktige liv kombinert med konspiratørens diabolske kløkt gjør dette til en enkel affære å gjennomføre. Det er først med truthernes innsikt at folket kan bli opplyst, de er ikke i stand til å avsløre dette selv.

SKURKENE MÅ AVSLØRE SEG

Et videre sammenfall mellom logikken i krimromanen og konspirasjonsteoretikerne, er at de ansvarlige på en eller annen måte *må* avsløre seg ved å legge ut visse hint som den oppmerksomme sannhetssøker vil finne. Hvis vi holder oss til 11.september-konspirasjonsteoriene, er formuleringen

«Konspirasjonsteoretikeren legger, som romandetektiven, merke til små detaljer som peker mot et større bilde.»

«a new Pearl Harbor» et kjent eksempel. Formuleringen stammer fra Project for a New American Century (PNAC), en organisasjon som kjemper for fortsatt amerikansk hegemoni i verden, og som blant annet har som mål å øke militærbudsjettet, og amerikansk engasjement i resten av verden.

Ett år før september 2001 publiserte organisasjonen en artikkel ved navn *Rebuilding America's Defenses*, som blant annet kritiserte nedrustningen i etterkant av den kalde krigen. Et sitat fra denne artikkelen har blitt svært populært blant konspirasjonsteoretikere:

Further, the process of transformation, even if it brings revolutionary change, is likely to be a long one, absent some catastrophic and catalyzing event—like a new Pearl Harbor.

Denne formuleringen blir forstått som bevis for at Bush-administrasjonen ønsket og gjennomførte 9/11 som «et nytt Pearl Harbor», som en rettferdiggjøring av krigen mot både Afghanistan og Irak. De ønsket krig, og verdens største innsidejobb ga dem nettopp dette.

Men for en som ikke lever i denne krimfiksjonen, blir dette et meningsløst argument. Hvorfor skulle noen ville publisere et dokument der du offentlig avslører deg selv slik? På det tidspunkt artikkelen ble publisert var det ett år igjen til den påståtte aksjonen, hvorfor legge ut et slikt dokument på nettet? Det er ikke logisk at så utspekulerte mennesker skulle gjøre en slik tabbe, og bare dette bør være et viktig argument mot konspirasjonen.

For konspirasjonsteoretikeren er dette derimot uproblematisk, konspiratørene har i tråd med krimfiksjonslogikken ikke lov til å jukse. De er på en eller annen måte nødt til å gi en mulighet for sannhetssøkerne til å avsløre konspirasjonen, ikke ulikt når en detektiv bryter seg inn på hovedskurkens kontor, finner den hemmelige safen, åpner den og oppdager alle bevisene han trenger. I den virkelige verden ville det ha vært irra-

sjonelt å oppbevare bevisene som kan felle deg på det første sted politiet vil lete og finne dem. Dette er logisk kun i en verden styrt av krimfiksjonens regler, og det er i den konspirasjonsteoretikeren lever.

Andre påstander faller i samme kategori: Hvis USA ikke har tilstrekkelige beviser mot Al Qaida og bin Laden, ville ikke bakmennene bare fabrikkert de bevisene de trengte? Og hvorfor har de skapt en slik stor konspirasjon uten å trekke inn domstolene? Når så mange mennesker likevel er involvert i konspirasjonen, hvorfor utelate en så viktig detalj som domstolene? For den rasjonelle virker dette usannsynlig, men for konspirasjonsteoretikeren derimot, er dette helt i tråd med krimfiksjonen og dermed riktig. Denne logikken gjør det også umulig å diskutere med en konspirasjonsteoretiker, rett og slett fordi de anvender en helt annen logikk enn folk flest.

Pablo Picasso sa at «Kunst er en løgn som får oss til å innse sannheten». Likevel, vi må aldri glemme at det vi leser er nettopp dette, en løgn. *Kjetil Hope er lærer, med mastergrad i russisk litteratur*

REFERANSELISTE

- *A Culture of Conspiracy*, (Michael Barkun, 2006, University of California Press, Berkeley)
- *Vital Lies, Simple Truths*, Daniel Goleman, 1998, Bloomsbury, London
- *Rebuilding America's Defences*, Project For a New American Century, 2000, Washington

Dag Øistein Endsjø og Liv Ingeborg Lied
Det folk vil ha – Religion og populærkultur
Universitetsforlaget

Jesus kan takke nissen

Norske kristne skal ofte ha det til at alt det gode rundt oss stammer fra kristendommen. Og dersom det ikke har direkte utspring derfra, ja så har det i alle fall ikke kunnet utvikle seg uten kristendommen til stede. Dermed kan menneskerettighetene, velferdsstaten, litteraturen, kunsten, nestekjærligheten og ellers det meste, ikke fullt ut forstås uten at vi kjenner til det kristne tankegodset som ligger der i bunnen. Dette betyr igjen at kristendomsundervisningen i skolen bør styrkes, og at NRK må tv-overføre gudstjenester – for å nevne noe.

Denne boka åpner med følgende påstand: Når vi om noen år ser tilbake på det første tiåret av det 21. århundre, vil vi se at religion har spilt en av hovedrollene i norsk og vestlig populærkultur. Påstanden legges fram av boka forfattere, Dag Øistein Endsjø og Liv Ingeborg Lied, henholdsvis professor og førsteamanuensis i religionsvitenskap. Endsjø ved Universitetet i Bergen og Lied ved Menighetsfakultetet i Oslo. Gjennom kapitler som demonstrerer religionens tilstedeværelse i blant annet Eurovision, film, reklame og interiørblogger, argumenterer de for at den innledende påstanden stemmer.

Men der enkelte ser religiøse referansers nærvær i kulturen som et slags bevis på at religion er overlegent alt annet, gjør Endsjø og Lied tilsynelatende ikke det. Selv om de tar det for gitt at religion er til stede nærmest over alt, framstår boka likevel ikke som noe religionens forsværskrift mot en antatt økende sekularisert verden.

Hva som faller under paraplyen religion, kommer an på definisjonen. I denne boka er det ikke den organiserte og institusjonaliserte religionen det handler om, men religionen som er «smurt tynt utover» kultur og samfunnsliv; den som gir et ekstra trylletouch til tilværelsen og tilfører ekstra dybde og mening til ting, lik parfyme og pyntefigurer. I populærkulturen opptrer religionen gjerne i form av gjenfortellinger av kjente religiøse historier, symboler, motiver og forestillinger. Hvorfor? Ofte fordi religionen inneholder komponenter velegnet for film og reklame, så som dramatik, følelser, undring, mystikk, hat og kjærlighet. Det poengteres ellers at det i populærkulturen er de emosjonelle sidene ved religionen som framelskes, mens dogmatiske og læremessige sider svekkes.

Forfatterne advarer mot at det i studier av religion i samfunnet ofte opereres med en for trang religionskategori. Hos dem selv virker kate-

gorien imidlertid i overkant vid. I kapittelet om fornøylesparker vises det eksempelvis til at det går en direkte idéhistorisk linje fra religiøse helligsteder og fram til dagens parker. De samme parkene kobles også til kristne forestillinger om «det perfekte sted». En annen parallell som synes enda mer søkt, er sammenstillingen mellom dagens oppussingstrend og vekkelseskristendommen og den protestantiske selvbergingskulturen. Begge eksemplene er sikkert korrekte nok, men etter en slik logikk vil jo alt i samfunnet være religion.

Boka inneholder mange såkalte «caser». Det er bra, fordi eksemplene gjør stoffet mer levende. Men de tingene jeg lurte på før jeg leste boka, lurer jeg fremdeles på, siden forfatterne ikke går så veldig mye lengre enn å «bevise» at ulike fenomener kan kobles til religion. De færreste trenger en bok til å fortelle dem at populærkulturen gjør bruk av religiøse referanser. Da heller en bok som forteller hva dette eventuelt betyr. Bidrar populærkulturen for eksempel til å styrke den organiserte religionens posisjon i samfunnet?

For det er jo ikke denne bokas religionsbegrep som legges til grunn når enkelte samfunnsgrupper gjør krav på særrettigheter. Forfatterne viser til at Disney-parkene har sin egen religionsaktige mytologi. Men vi kommer vel ikke noensinne til å se en politikvinne eller dommer kreve å kle seg ut som Donald?

For en leser med HEF-medlemskap er det likevel ett kapittel som gjør hele boka: «Donald Duck v. julegudstjenesten. Populærkultur og tradisjonell religion i konflikt og interaksjon». Her forklares det at julen slik vi kjenner den i dag har hatt populærkulturelle elementer i seg i halvannet århundre. Og kanskje er det nettopp populærkulturens kraft som har gjort den kristne julen

så populær, skriver Endsjø. Snarere enn at Jesus er byttet ut med julenissen, slik mange hevder, er det muligens Jesus som skal takke nissen for at julen er blitt så stor som den er.

Helene Lindqvist

Helene Lindqvist er journalist i Uniforum og religionsviter

Notto R. Thelle:
Prinsessens engler. – Invitasjon til en samtale om alternativ spiritualitet
Pax forlag 2010

Prinsessens virkelighetsfjerne engler

Ifølge ferske tall fra Statistisk sentralbyrå sogner så mange som fire millioner av landets befolkning til kristendommen eller andre religioner som forutsetter at det finnes en gud. Som om ikke det er nok, må trauste nordmenn ta inn over seg at selveste kongsdatteren pleier nærkontakt med engler og snakker med de døde. Som frontfigur i særstilling fremstår hun i all offentlighet som fanebærer for en nyåndelig trend, og dét i et Norge som mange av oss trodde var gjennomsekularisert for lengst.

Vi som har mer sans for humanismens her og nå, kan være så hoderystende vi bare vil, men rett skal være rett: man behøver ikke være gudløs for å mislike fenomenet. Hittil har den kraftigste kritikken kommet fra prestelig hold, og nettopp dette bekymrer teologiprofessor Notto Thelle. Hvis reaksjonene blir for negative, gjør de bare vondt verre, lyder budskapet i *Prinsessens engler*, en bok som slår et slag for den åpne og inkluderende samtale mellom parter som tilsynelatende står hverandre fjernt.

Den tabloide tittelen til tross, er innholdet verken person- eller skandalefokuseret. Ved å påta seg en forsonende brobyggerrolle prøver forfatteren heller å forstå hva som får Märtha og så mange andre fra vår del av verden til å hengi seg til alt fra okkulte fornemmelser og skjulte energier til stjernetegn og healing.

Interessen for skjulte krefter og overnaturlige vesener kan selvsagt avvises som overspent tankespinn og/eller moteriktig vrøvl. Men hva oppnår man med det? Lite annet enn å skyve religiøst anlagte individer fra seg, frykter Thelle. Istedenfor konfrontasjon og lukkede dører, er det bedre å komme alternativbevegelsen i møte, om ikke annet for å hindre at oppslutningen om statskirken fortsetter å falle.

Med dette som utgangspunkt inviteres leseren til å ta del i den østliginspirerte idéverdenen som fascinerer prinsessen og hennes mer eller mindre vidløftige åndsfrrender. Men selv om den velvillige innfallsvinkelen i

og for seg er sympatisk, fremstår resultatet som temmelig tannløst. De som har ønsket seg en spenstig debattbok, vil raskt bli skuffet, og man må man nok være mer enn alminnelig religionshistorisk opptatt for å ha ork til å fordype seg i hva som skjuler seg bak mystiske ord som karma, chakra, yin-yang og qi.

Med professoral tyngde og sans for detaljer beskrives en rekke orientalske ingredienser som inngår i den nyåndelige populærkulturen. Det meste har gjort seg gjeldende fra New Age-bevegelsen vokste frem i USA fra slutten av 1950-tallet og satte også sitt preg på den hjemlige hippiegenerasjonen, den gang det nærmest ble ansett som en majestetsfornærmelse at blomsterbarna samlet seg i Slottparken for å dyrke sine ideer.

Inntil da hadde statskirken hatt lite å frykte, slår Thelle fast. Men nå kom et vendepunkt som ble taklet dårlig. Til tross for at det ikke bare var religiøst søkende ungdom som iførte seg flagrende gevanter og gjorde opprør mot det bestående, gir han inntrykk av at den offisielle troen ville stått sterkere hvis de som vendte blikket østover hadde blitt møtt på en mer forståelsesfull måte. Ergo var det ikke fremveksten av Human-Etisk Forbund og den generelle samfunnsutviklingen som førte til at det ble mer og mer glissent på benkeradene under søndagenes gudstjenester i årene som fulgte: når det gikk det som det gikk, skyldtes det at kirken valgte feil strategi forrige gang den ble utfordret på sitt eget domene.

For å unngå at det samme skjer igjen, anser han det som nødvendig å rette en advarende pekefinger mot trosfeller som ser med ublide øyne på tankegods som bryter med kirkens lære. Hvis stridsaksen legges til side og de heller verdsetter at engledyrkerne gir uttrykk for et metafysisk behov, drives partene i det minste av en felles søken etter livets dypere mening.

Hva den fordomsfrie dialogen ellers kan tenkes å munne ut i, forblir imidlertid uklart. Der de rett-troende kristne berømmes for sin fromhet og nestekjærlighet, legges det ikke skjul på dagens nyåndelighet ser ut til å være et rent selvrealiseringsprosjekt. Avstanden blir ikke mindre av prinsessens univers minner så lite om en jordisk jammerdal som det er mulig å komme. Befolket som det er med «moderne velstandsmennesker» som gir uttrykk for en «endimensjonal virkelighetsforståelse», er det neppe stort å hente.

Sånn sett er det ikke vanskelig å være enig med Thelle i at nøktern realitetsorientering er langt å foretrekke. Nettopp derfor kunne *Prinsessens engler* med fordel problematisert i hvilken grad en rasjonell grunnholdning er forenlig med troen på en frelsende gud og gitt Human-Etisk Forbund større plass. Men det er bare å konstatere at oppfordringen om gjensidig forståelse ikke omfatter landets nest største tros- og livssynsorganisasjon, selv ikke i en bok som innbyr til økt respekt for ulike oppfatninger.

Når forbundet en sjelden gang

nevnes, nedtones ikke bare dets betydning i en utvikling der statskirken taper terreng. Det assosieres også med materialisme og en «forflatet» konsumkultur, noe som støtter opp under forestillingen om at man må være religiøs for å beskjeftige seg med åndelighet. Som Morten Fastvold påpekte i *Fri tanke* 2/2010, er denne typen diskusjoner ikke avklart internt, så det kan godt være at forbundet må ta dette på sin egen kappe. Så lenge det på fullt alvor diskuteres om ord som *evighet* og *sjel* overhodet hører hjemme i humanisters vokabular, er det jo ikke rart om medlemsmassen holdes utenfor samtaler som ikke har entydige svar.

Ragnhild Bugge

Ragnhild Bugge er mag.art. litteraturvitenskap

Knut A. Jacobsen (red.)
Bioetikk i verdensreligionene
Abstrakt forlag

Alt ligger i tolkningen

Verden og vitenskapen beveger seg stadig framover. Ny medisinsk teknologi utvikles hver eneste dag. Samtidig forblir religionenes grunntekster de samme. Dette har vist seg problematisk for mange religiøse mennesker, for hva skal de gjøre når legevitenes svar på de store spørsmålene ikke lenger synes forenlig med religionens?

«Bioetikk i verdensreligionene» er den første boken på norsk om de fem verdensreligionenes syn på såkalte bioetiske problemstillinger. Disse kretser særlig rundt ny medisinsk teknologi som muliggjør blant annet organtransplantasjon, kunstig forlengelse av livet og bruk av fostre og embryoer i forskning. I tillegg kommer evige tema som abort, selvmord og en verdig død.

Hver av religionene har fått sitt eget kapittel: teolog Ulla Schmidt har skrevet om kristendommen, religionshistoriker Jonas Svensson om islam og rabbiner og religionshistoriker Lynn Claire Feinberg om jødedommen. Redaktøren selv har i tillegg til introduksjonskapittelet skrevet om hinduismen og buddhismen.

Alle kapitlene er oversiktlige og velskrevne og krever i utgangspunktet ikke at leseren har forkunnskaper verken om religionene eller de bioetiske problemstillingene. Boken fungerer dermed som en innføring både i ny medisinsk teknologi og i de fem verdensreligionenes syn på livet, døden og verden. I tillegg til at den altså viser hvordan representanter for de ulike religionene tolker sin religions syn på den nye teknologien.

Særlig vellykket er valget av redaktør for boken. Selv om den er utgitt i statskirkelandet Norge, er det ikke

kristendommen som gjøres til ramme rundt det hele. Knut A. Jacobsen er professor i religionsvitenskap ved Universitetet i Bergen, og regnes som Norges fremste ekspert på religioner og religiøst liv i India og i de indiske diasporaene. Han er riktignok norsk selv, men har i kraft av sin fagekspertise likevel et slags *utenfrablikk* på den vestlige og norske religions- og bioetikkdebatten.

Introduksjonskapittelet preges av dette, og danner derfor et godt utgangspunkt for den videre lesningen. Før en lærer om hva lærde innen buddhismen og hinduismen kan mene om bioetiske problemstillinger, er det for eksempel nyttig å vite at det i disse religionene ikke er noen tradisjon for konflikt mellom religion og vitenskap. Greit å vite er det også at den religiøse responsen på ny medisinsk teknologi har sitt opphav i en kristen kontekst, og at de andre religionenes bioetiske funderinger i stor grad kan sies å være en respons på kristen bioetikk heller enn en respons på ny medisinsk teknologi.

Bidragstjerne får godt fram hvordan det ikke finnes noen fellesreligiøse synspunkt i bioetiske problemstillinger. Både innad og seg i mellom har religionene svært ulike oppfatninger på området. Forfatteren av kapittelet om islam sier det slik: «Min grunnholdning er at islam er en abstraksjon som ikke kan ha synspunkter på noe. Muslimer derimot kan ha synspunkter som er begrundet i tolkninger av religionen.»

Boken gir mange eksempler på hvordan ulike religiøse tekster kan brukes til å avvise eller godkjenne alt fra plastiske operasjoner til kunstig befruktning. Resonnementene som leder fram til standpunktene kan fort synes absurde for en utenforstående. De demonstrerer også tydelig hvor ulike de fem store religionene faktisk er, og hvor bundet de kan være til kulturene de har utspring i. Innen islam er det for eksempel så å si allment godtatt blant religiøse lærde at en mann kan ta seg en ekstra kone dersom den første er ufruktbar. Men å bruke egg eller sæd fra en tredjepart til å behandle barnløshet er uaktuelt. Det blir nemlig for ekteskapsbrudd å regne. Buddhister kan på sin side lure på om organer vil fortsette å fungere dersom de transplanteres til en person som er på et høyere etisk og moralsk nivå enn donoren.

Spiller det så egentlig noen rolle hva «religionene» måtte mene om moderne medisin i en verden der de fleste ønsker seg et lengst og friskest mulig liv for seg selv og sine kjære? Ja, vil mange mene. Ifølge Ulla Schmidt forutsetter kirkene at de forestillinger og moralske idealer de gjør gjeldende, ikke bare har gyldighet for kristne, men for hele verden. Dette er skummelt tankegodt, og nettopp derfor er denne boken så god. Mye tydeligere enn i mange andre oversikter over hva ulike religioner «mener», er kristendommen her bare framstilt som én religion blant mange.

Helene Lindqvist

Journalist i Uniforum og religionsviter

Råd for øko-filosofi (red.)
Arven og gleden – et festskrift til naturen
Tapir Akademisk Forlag 2010

Vakkert om glede, lite konkret om vern

Denne boken er et av flere bidrag i et større foretagende, som begynte å ta form allerede i 1966, da en gruppe fjellklatrere fra Tindegruppen ved Norges Tekniske Høyskole reiste til fjellet Stetind. Dette er et høyt og steilt fjell som ligger der Norge er på sitt smaleste, ved Stefjorden, en av armene til Tysfjorden i Nordland. Gruppen ville bestige fjellets 1000 meter høye sørside, og med seg hadde de professor Arne Næss. I de to ukene ble det snakket mye om natur og filosofi, og referansene var mange til blant annet Spinoza, Thoreau og Zapffe. Stetind har senere (2002) blitt kåret til Norges nasjonalfjell, og blant de som var med finner vi kimen til en selvopplevnt gruppe som nå bærer navnet *Råd for øko-filosofi*. Rådet består av Børge Dahle, Øystein Dahle, Nils Faarlund, Aage Jensen, Siri Næss, Sigmund Kvaløy Setreng og Finn Wagle. De har redigert *Arven og gleden*.

Boken er en mangfoldig samling med mer enn 30 bidrag fra ulike bidragstjerne, og her er både lyrikk, essays og flanerier. Alt handler på forskjellige måter om naturen, særlig den gleden som kan oppleves i naturen – og den gleden som kan oppstå i den enkelte som følge av opplevd tilhørighet og kjærligheten til naturen.

Mange av tekstene er overlappende både i form og innhold, ved at bidragstjerne både presenterer ganske likelydende virkelighetsbeskrivelser, for eksempel med kritisk omtale av forbrukersamfunnet, og ditto kjær-

lighetserklæringer til naturen. Det blir for mye overlapp og gjentakelser til at det kjennes naturlig å lese bidragene i sammenheng. Hvis boken derimot tas frem for å bli lest i mindre porsjoner er dette ikke et problem, og kanskje vil vi da være mer mottagelige for de nyansene som ellers skjules av bidragenes fellestrekk.

I tillegg til de tekstene som i hovedsak er kjærlighetserklæringer, finner vi også noen som inneholder fakta og analyser av mer prosaisk karakter: Petter Erik Leirhaug minner om at «*overdreven fokus på det naturvennlige i friluftsliv kan bli en tvangstrøye*»; Ottar Brox konkretiserer noen av de politiske utfordringene knyttet til vårt forvalteransvar; Atle Tellnes minner om behovet for balanse mellom det moderne stor-samfunnet – og det enkle, gode livet.

Med det store antallet bidrag og bidragstjerne i denne boken, vil det føre for langt å omtale alle her. Det blir derfor viktig å si noe om den på et overordnet nivå: Hvem kan så ha nytte av den? Alle som er nysgjerrige på hva kjærligheten til naturen bygger på hos de som er mest opptatt av naturvernet – og hva de finner så sterk glede i.

Bokens sterke sider er det at kjærlighet og glede i naturen er beskrevet og forsvart fra mange innfallsvinkler. Dette kan inspirere mange til å lese mer – både av kjærlighet, undring og nysgjerrighet! De mange fine bildene kan være en selvstendig grunn til å kjøpe boken.

BOKEN HAR OGSÅ SVAKE SIDER.

Selv om bokens tittel, rimelig nok, gjenspeiles i bidragene og mye dreier seg om naturgleden, er tillovene til konkretisering og operasjonalisering av vernetanken for få. Mange av oss trenger hjelp til å bli optimister, for som Nils Faarlund i *Råd for øko-filosofi* skriver i sitt bidrag: «*Det er for sent å være pessimist nå!*»

Christian Grorud

Christian Grorud har arbeidet med energi- og miljørelaterte temaer siden 1983 og nestleder i Oslo HEF

Y
L
V
A
S

Raskt og direkte. Ring meg før du ringer fastlegen.

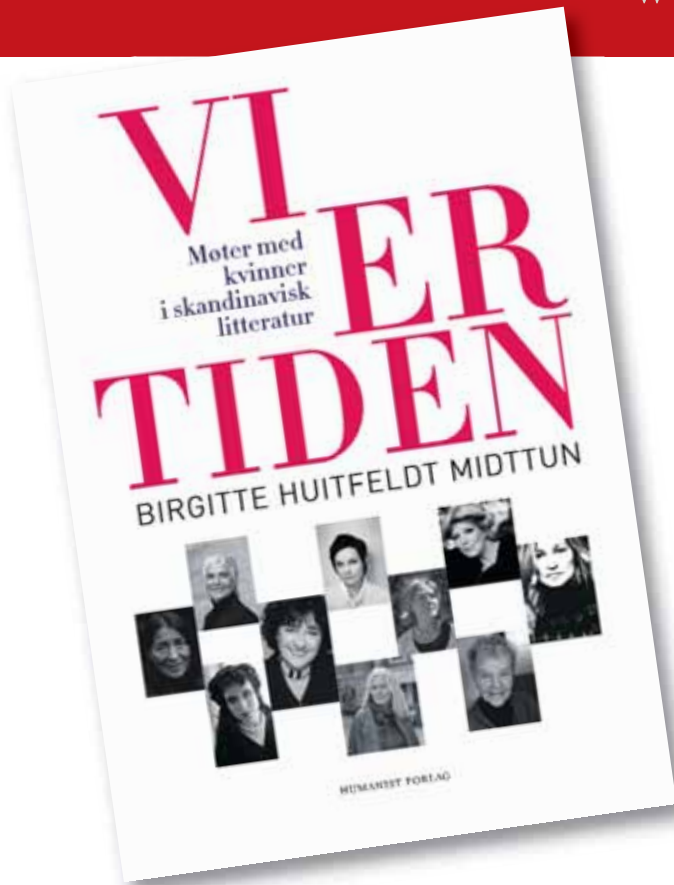
800 61 900

Tjenesten koster kr 0,-
fra fasttelefon. Fra mobil gjelder
mobilselskapenes priser.

Y
L
V
A
S

H
E
A
L
I
N
G

H
E
A
L
I
N
G

Birgitte Huitfeldt Midttun:

Vi er tiden

Møter med kvinner i skandinavisk litteratur

Forfatteren av kritikersuksessen *Kvinnereisen* er tilbake med ny bok, denne gang i samtaler med Skandinavias viktigste kvinnelige forfattere de siste tiårene. Vi møter Märta Tikkanen, Suzanne Brøgger, Herbjørg Wassmo, Eldrid Lunden, Naja Marie Aidt, Pia Tafdrup, Sofi Oksanen, Sara Stridsberg, Birgitta Trotzig og Katarina Frostenson, alle prisbelønte forfattere som tematiserer uødelige spørsmål om hva en kvinne er, om samfunnet og tiden i sine forfatterskap. Perspektivet på den kvinnelige forfatteren, hennes litterære stemme og hennes fortelling, gir oss innsikt i kvinnelige forfatters kår og ytringsmuligheter i Skandinavia de siste 60 årene.

HEF-pris: **Kr 224,-** (ord.: kr 298,-)

Levi Fragell:

Vi som elsket Jesus

Memoarer

Når ny-ateismens stjerner bruker enten logikkens kalde stål (Christopher Hitchens) eller vitenskapens slegge (Richard Dawkins) har ingen av dem sprengkraft nok til å rokke dem det virkelig angår. Det har Levi Fragell.

Torgrim Eggen, Klassekampen

HEF-pris: **Kr 247,-** (ord.: kr 329,-)

Birgitte Huitfeldt Midttun:

Kvinnereisen

Møter med feminismens tenkere

Tankeklart, informativt og velskrevet om ti tøffe damer. Dagbladet

(...) til sammen går intervjuene opp i en høyere enhet; de får frem bredden og nivået på feministisk tenkning i dag. Morgenbladet

HEF-pris: **Kr 224,-** (ord.: kr 298,-)

Som HEF-medlem får du alltid gode tilbud og 25 % rabatt på nye bøker.

- ☐ Jeg ønsker å bestille stk *Vi er i tiden* á kr 224,-
☐ Jeg ønsker å bestille stk *Vi som elsket Jesus* á kr 247,-
☐ Jeg ønsker å bestille stk *Kvinnereisen* á kr 224,-

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

Underskrift:

Kan sendes
ufrankert i Norge.
Adressaten betaler
porto

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo

Har du barn under 15 år?

Overføring av offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år

Human-Etisk Forbund krever hvert år offentlig støtte for barn under 15 år. Dette er en rett vi har hatt siden 1981. Hvis du ønsker at forbundet skal motta tilskudd for ditt/dine barn må vi ha din/deres godkjenning. Dersom en av barnets/barnas foreldre står oppført i Den norske kirke er barnet også oppført der og må fjernes fra kirkens register for at Human-Etisk Forbund skal kunne motta støtten. Dette gjøres ved henvendelse til kirkerådet ved kirkens medlemsregister.

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Foreldre (den/de som har daglige omsorg):

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____
Signatur: _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Signatur: _____

Skjemaet sendes til Human-Etisk Forbund, Pb. 6744 St Olavs plass, 0130 Oslo

Livssyndsebutt i postkassen

Abonner på Humanist, et tidsskrift for alle med et engasjement for livssynsspørsmål.

Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Temaene varierer fra allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger til de mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster kr. 200 for fire nummer.

Bestill abonnement på humanist@human.no, www.humanist.no eller ring 23 15 60 00.

Vi ønsker å nå deg på e-post

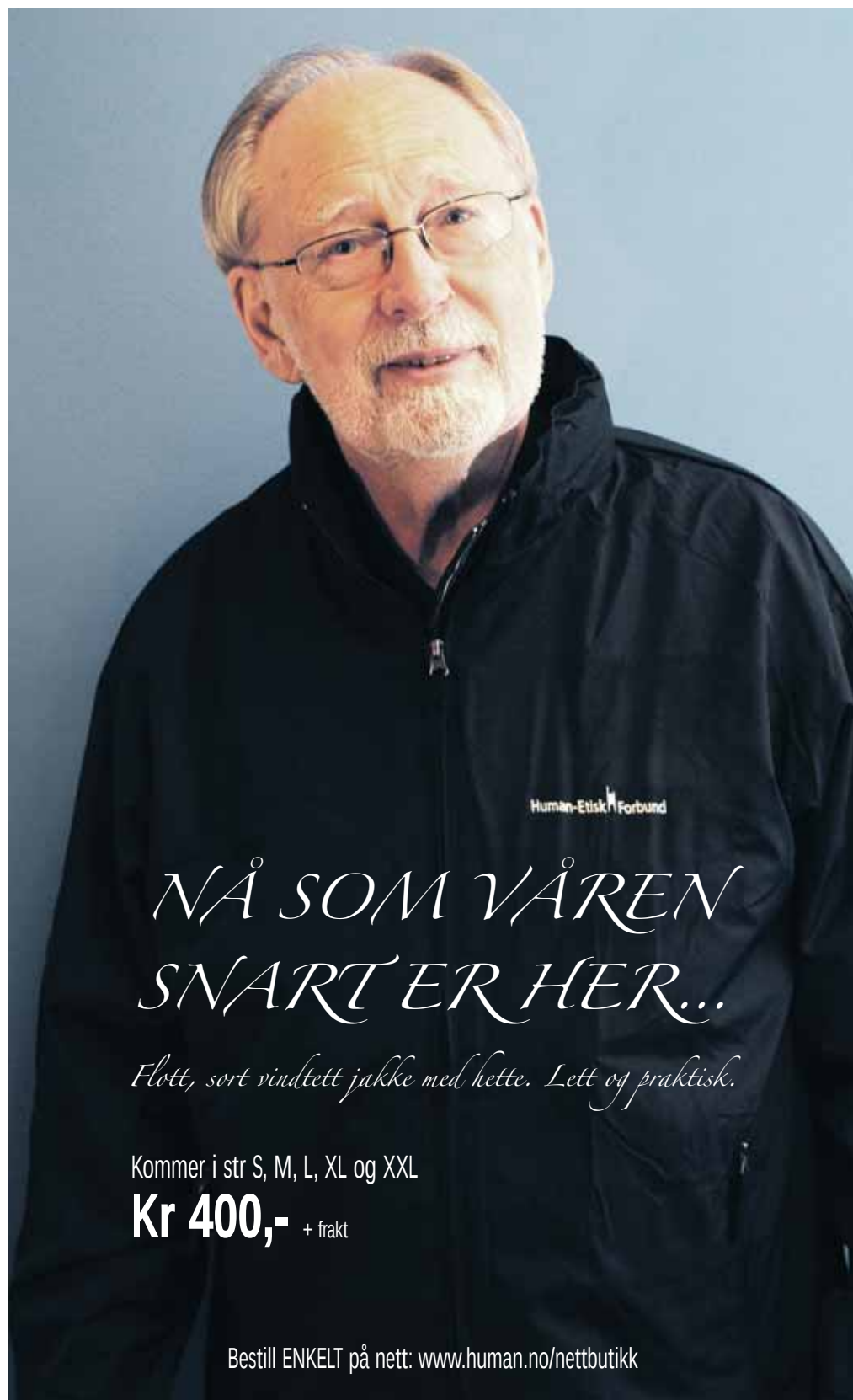
Human-Etisk Forbund ønsker å kunne nå sine medlemmer elektronisk. Det er både effektivt og miljøvennlig. Send oss derfor din e-postadresse til medlem@human.no. Takk for hjelpen!

Human-Etisk Forbund skal 12.–14. august 2011 være vertskap for den internasjonale kongressen for humanister fra hele verden. Verdenskongressen arrangeres av International Humanist and Ethical Union (IHEU) og holdes hvert tredje år. Vi venter opp mot 800 deltakere.

Kongressens tittel er «Humanism and Peace», og det blir presentasjoner og diskusjoner blant annet om utviklingen av ulike typer konflikter i verden, rollen til overnasjonale organisasjoner, om mennesker er «fredsomme dyr» og om betydningen av livssyn i konflikter.

På www.human.no/oslo2011 kan du lese mer om programmet for kongressen, samt påmelding. Lavere priser før 15. mai.

**NÅ SOM VÅREN
SNART ER HER...**

Flott, sort vindtett jakke med hette. Lett og praktisk.

Kommer i str S, M, L, XL og XXL
Kr 400,- + frakt

Bestill ENKELT på nett: www.human.no/nettbutikk

Praktisk PC-pute

Beskyttelse mot varm PC eller MAC.
Oppblåsbar pute, enkel å pakke med seg
- liten «veske» medfølger.

Kr 100,- + frakt

Du finner varene under «Nyheter»
i human.no/nettbutikk

HOVEDKONTOR:

St. Olavs gate 27
Postboks 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Tlf. 23 15 60 00 Faks 23 15 60 01
Faks medlemsregister: 23 15 60 21
E-post: human@human.no
www.human.no
www.facebook.no/humanetiskforbund

Hovedmedlem: kr. 350,-
Ungdom 15-26 år: Kontingentfritak
Husstandsmedlemmer, trygdede,
personer med lav inntekt: kr. 50,-
Medlemmer uten offentlig støtte: kr. 950,-
Konto nr 6026 05 32602

Generalsekretær: Kristin Mile
Styreleder: Åse Kleveland (tlf. 22 02 59 00)
Nestleder: Leonid Rødsten (tlf. p: 75 05 52 64)

FYLKESKONTORER:

Østfold fylkeslag
ostfold@human.no
Tlf. 69 31 71 65
Faks 69 31 18 94
(ti-to 9-15)

Akershus fylkeslag
akershus@human.no
Tlf. 23 15 60 80
Faks 23 15 60 75
(ma-fre, sommer) 10-15
(ma-fre, vinter) 10-16

Oslo fylkeslag
oslo@human.no
Tlf. 23 15 60 60
Faks 23 15 60 75
(ma-fre) 9-15

Hedmark fylkeslag
hedmark@human.no
Tlf. 62 53 05 22
Faks 62 53 30 68
(ma-to 12-16)

Oppland fylkeslag
oppland@human.no
Tlf/faks 61 17 67 10
(ti og to 11-16)

Buskerud fylkeslag
buskerud@human.no
Tlf. 32 89 36 70
Faks 32 89 38 45
(ma-to 9-14)

Vestfold fylkeslag
vestfold@human.no
Tlf. 33 31 32 05
Faks 33 31 47 03
(ma-to 9-14)

Telemark fylkeslag
telemark@human.no
Tlf. 35 53 13 38
Faks 35 53 13 21
(ma-to 9-14)

Aust-Agder fylkeslag
aust-agder@human.no
Tlf. 37 02 41 00
(ma-fre 9-15)

Vest-Agder fylkeslag
vest-agder@human.no
Mobil 95 75 95 41

Rogaland fylkeslag
rogaland@human.no
Tlf. 51 90 64 50/52
(ma-fre 9-15)

Hordaland fylkeslag
hordaland@human.no
Tlf. 55 21 41 90
Faks 55 21 41 94
(ma-to 10-14)

Sogn og Fjordane fylkeslag
sognogfjordane@human.no
Tlf. 57 67 53 90
(ma-to 9-15)

Møre og Romsdal fylkeslag
moreogromsdal@human.no
Tlf/faks 71 21 56 05
(ma-to 9.30-15.30)

Sør-Trøndelag fylkeslag
sor-trondelag@human.no
Tlf. 73 80 64 80
(ma-to 9-15.30)

Nord-Trøndelag fylkeslag
nord-trondelag@human.no
Tlf. 48 60 62 28
(ma-fre 9-14)

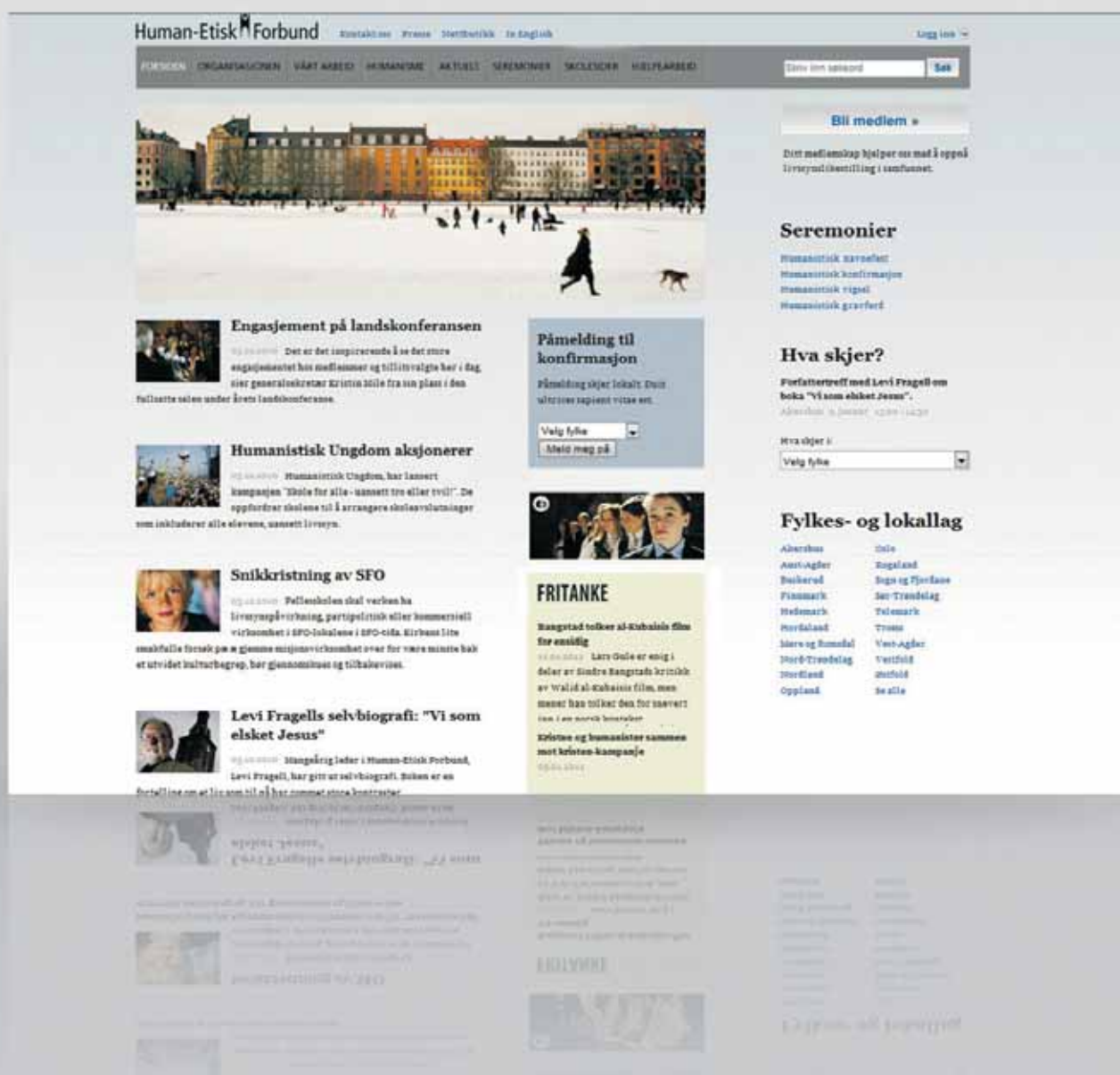
Nordland fylkeslag
nordland@human.no
Tlf. 75 52 97 00
Faks 75 52 97 01
(ma, ti, to 9-15, on 9-17)

Troms fylkeslag
troms@human.no
Tlf. 77 65 81 98
(ma 10-16, ti 9-15.30)

Finnmark fylkeslag
finnmark@human.no
Mobil 95 07 69 23
(ma-ti 9-15)

Human-Etisk Forbund lanserer nye nettsider

I løpet av våren lanserer forbundet nye nettsider på human.no.

– Vi både tror og håper at de nye nettsidene våre blir informative og oversiktlige, som gjør at man enkelt finner den informasjonen man er ute etter. Vi legger opp til gode inngangsporter. Videre ønsker vi å fremheve all den aktiviteten forbundet har i lagene og har derfor laget en aktivitetskalender som dekker hele landet. I tillegg håper vi selvsagt at folk vil sette pris på det nye friske utseende til human.no. Det trenger jo ikke være kjedelig selv om det er informativt, sier kommunikasjonsrådgiver i Human-Etisk Forbund Geir S. Malmedal, som har ledet arbeidet med de nye sidene.

– Det er flere grunner til at folk besøker nettsidene til Human-Etisk Forbund. Det er mange som melder seg på til en humanistisk seremoni, mens andre ønsker å få vite hva vi står for i ulike livssynspolitiske saker, forteller Malmedal.

Du kan også besøke Human-Etisk Forbund på Facebook.

Gaver til Human-Etisk Forbund

Forbundet lever av offentlig tilskudd, medlemskontingent og annen støtte fra medlemmene. Med økte inntekter kan vi gjøre en enda større innsats for å nå våre mål. Vi setter stor pris på alle støtte vi kan få. Du kan få skattefradrag for årlige gaver fra 500 tom. 12 000 kr. Forbundets gavekonto er 1503.10.27397.

Den 11.02.2011 hadde Human-Etisk Forbund 77. 833 medlemmer.

